

Májové príhovory 2024 +;

37 príbehov Janka Havlíka za 37 rokov života

(Čítanie pri májových litániách 2024; pre vnútornú potrebu DKL)

I. Úvod

V tomto roku nás popri májových litániách budú sprevádzať Spomienky pamätníkov na Janka Havlíka. Janko bol jedným z tisícov mladých mužov nespravodlivo odsúdených a ako lacné pracovné sily nasadených na ťažké práce v Jáchymovských uránových baniach. Spomienky vyberáme najmä z diela Oceľové srdcia od pána Hieronyma Mokrohájskeho nazývaný aj jáchymovský básnik. Toto dielo nebolo vydané tlačou, zostalo len ako samizdat, súkromne opisované. Autor ich venoval svojmu spoluväzňovi, Jankovi Havlíkovi. Čítanie doplníme spomienkami aj od ďalšieho spoluväzňa Antona Srhoľca z diela Svetlo z hlbín Jáchymovských lágrov, aj od ďalších autorov, pretože o Jankovi vyšlo viacero publikácií. Aj táto skutočnosť napovedá, že Janko bol osobnosťou, a oporou pre spolutrpiacich väzňov.

Mokrohájsky tiež pochádzal zo Záhoria. Bol uväznený za prekročenie hraníc, keď chcel ako 17 ročný utiecť do Nemecka. Svojím básnickým duchom azda najlepšie vystihol Jankovho ducha, precítil jeho utrpenie, ktoré aj sám znášal. Nad Jankovým hrobom uvažuje: *„Slabí oproti márnemu okamihu, zdravíme Život. Úderom srdca, ktorý odznel, vydýchnutím, ktoré sa neopakuje, odlietajúcou myšlienkou, otázkou času, zdravíme Život. Nad kolískou i nad hrobom zdravíme pravdu ŽIVOTA.“* Svedčíme o jednom z nás, lebo odišiel. Prekráčať prítomnosť až k smrti a v živí bez času objíma istotu, v ktorú dúfal. Svedčíme ti, brat náš, slovami anjela. Vo večnom „teraz“ víta ťa vytúžené náručie SLOVA, v ktoré si veril. Lebo keď zhasli nad cestami svetlá okamihu, neostal si vo tme, mal si srdce blýskajúce svetlom života. Svedčíme o tom, brat náš, nadšení Jeho pravdou a slávou.

JÁN: Budem ti rozprávať o ňom, o čistej bystrine, ktorá sa vydala k Moru spod svahov skalických Karpát. O slnku materských úsmevov, piesní a modlitieb, ktorými sa utváral a zdobí mladický prúd jeho záujmov.

Spomeň si na Janička! Na tetu Angelu, na jej zbožnosť. Koľkokrát na jej rukách počúval o svojom Bohu. O svojej nebeskej Matke? Spomeň si na cesty do ďalekého kostolíka do Radošoviec. Čo prežívalo vtedy detské srdce, čo planulo v rozprávkovej mysli? Kedy sa zmenili jeho Zdravasy na dobrovoľný, vrúcny prejav? Štep nábožnosti a túžby bol predurčeným Áronovým prútom, aby sa zazelenal v náručí jeho matky Justíny. Zaiste ona mu vmodlila a vospievala

lásku do krvi. Nábožné, vrúcne poryvy duše povznášali čiernu chudobu domácnosti na vznešenú službu Bohu. Na Mariánskej piesni, na ružencových zrnkách ustielala každému večeru a Janko išiel snívať do svojej chudobnej postieľky, ktorú si potom cez deň premenil na stôl. Janko často než usnul, žiadal mamičku, aby mu rozprávala. Tak sa v jeho snení začali striedať obľúbená Terezička, Ježiškov Pestún, apoštoli, nadovšetko však Nebeská Matka, ktorej obraz sa stával jeho najdrahším. Ešte pohladenie a – spi môj Janičko, dieťa, dobrú noc!

A na záhumní čaká boj. „Viete čo, chlapci? Nemusíme stále strážiť husi, ony sa i samy napasú. Urobíme si píšťalky... ideme zápasit'... budeme sa hrať... Janičko, poď, voľačo ťa naučím. Vieš už nadávať?“ – Nevie.

„Ty hlúpy! Somár! Ty si mi pekný chlapec! Počúvaj, zahreš Boha, lebo ťa zbijem!“ A keď sa všetci smiali, že nevie zahrešiť, zaklial. „A ešte takto zahreš! A ešte takto! Toto je ešte škaredšie, toto povedz!“ Klialo sa s očami hrozivými, plnými zvláštneho strachu.

„Janičko, uteč, teta ide! Asi nás počula hrešiť.“ Teta Angela ho ihneď viedla k mamičke. „Prečo si nebol dobrý?“ – chlapci mi kázali. Matka ho zaviedla pred nástenný obraz. „Pozri. Panna Mária má pozdvihnutú ruku, vidíš? Hrozí ti, nepáčiš sa jej.“ – Mamička, už nikdy nebudem hrešiť. – Prišiel iný deň. Stará mať žalovala. „Predstav si, kto mu to len vnukol? Kto ho len naviedol? Zobral moju peňaženku a myslel si, že na to neprídem. Naskutku som ho i vyplatila.“ Opäť sa išlo pred obraz. „Janičko, čo si sľúbil? Panna Mária ti hrozí. Nepáčiš sa jej.“ – Mamička, už budem naozaj dobrý!

Opäť jeden úsvit. „Chlapci, ako sa dnes budeme hrať?“ Na vojakov! Pomerajme sa a najvyšší bude vodcom. Budeme pochodovať, budeme zápasit', budeme bojovať. A ako ešte! Vodca, vymysli voľačo. Viete čo, decká, budeme sa hrať na lekára. Ja budem lekárom a vy prídete ku mne, že ste chorí. Každý sa vyzlečie, ja mu budem počúvať srdce, potom mu opáčim a bude zdravý, dobre?“ „Platí“, kričali podaktorí a už sa aj vyzliekali. „Janko, čo je s tebou, poďme, vyzliekaj sa!“ – Nevyzlečiem sa! To nie je pekné! Hrajme sa inak! – „Ako, ty chytrák?“ – „To sa nepatrí. Poďme radšej skákať. Kto chce, nech dvihne ruku. Postavíme si latku a kto vyskočí najvyššie, bude naším generálom.“ A s tými, čo sa pridali, začali sa posmievať vodcovi – lekárovi. „Jé, jé, pán lekár chcel opačovať, hanba mu, hanba!“ Svrne zahájili súťaž v skoku o titul generála. Janko bol šťastný. V duši sa spytoval: „Panna Mária, dobre som urobil?“ a hoci sa blížil večer, v jeho detskej duši svitalo na bohobojnú, bohumilú mladosť.

Včera v Radošovciach kostolník otváral ženám bránu kostolíka. Upratovalo sa. Budú bohoslužby. Včera ženy darovali nové výšivky na oltár, dnes dajú obrazy duší, srdc, života. „Obetujeme ti, Pane náš...“

Janko už čaká, aby s bratom Tonkom a s mamičkou vyrazili na púť do kostolíka. Aby im kilometre do Radošoviec ľahšie ubiehali, bude bračekovi cestou rozprávať niečo o miništrovaní. On, Janko už presa vie.

„...ktorý potešuje mladost' moju.“ Alebo konfiteór¹. Vieš, to ti je dlhá, ale krásna modlitba. A tie latinské slová sú tak podivné, ako by boli z iného sveta. Také tajomné, majú v sebe zvláštnu silu, až sa mi niekedy hrdlo zovrie, keď ich vyslovujem. A vari najkrajšie je miništrovať pri obetovaní. Kňaz zavolá: Sursum corda! a ja odpoviem: habemus ad Dominum - on zasa: Gratias agamus Domino, Deo nostro, k tomu si predstav ten zvláštny tiahly spev! Len dávaj dobrý pozor, až bude pán farár spievať.“

Tak idú k Pánovi, k Matke, vyznať lásku, vieru i to, čo bolí. Len jedno Janka trápi. Keď kňaz podáva chlieb Pána, je mu akosi smutno. Prečo i on nemôže prijať Ježiškov chlebík? Túži rýchlo dorásť a už aj kľáčať, dychtivo očakávať svoju prvú, veľkú návštevu. – Mamička, veď to nie je iba obyčajný chlebík?! Pán farár hovoril, že v ňom je ukryté celé Telo i Krv Pána Ježiša. Až prijmem chlebík Pána Ježiša, určite zaraz budem svätým.“

A práve cestou z kostola nebo zahrnelo. Čierna búrka priletela ako drak. Matka i deti sa pustili bežať. Kdeže bežíš? Blesk svieti na cestu, v poli niet úkrytu. Janko bežal ako o preteky. Mamička zaostávala vzadu. Napokon sa smiala, lebo i tak už boli všetci mokří. I Janko zastal, dočkal matku a povedal: - oddýchnite si, mama, aha, tamto už preráza slnko. Čo taká búrka? Trochu vody, nie? – Matka prikývla a zaradovala sa z jeho slov. „Ty sa hádam nebojíš búrky?“ – Žiadnej, mamička. Veď hromy tiež Pán Boh riadi a nás má Pán Boh rád – „Áno, synček, utiekaj sa k nemu v každej búrke i v nešťastí.“

Neskôr, keď po prvý raz vykračoval do školy, musel sa jeho pohľad zmierovať s pekným oblečením jeho spolužiakov i s bohatými nádielkami jedla, ktoré si nosili z domu. „I Ježiško mal chudobných rodičov,“ utešoval sa. A maličká, chudobná škola mu prisviedčala.

-- *** ---

¹ V čase Janovej mladosti sa svätá omša slúžila v latinskom jazyku a miništranti sa museli naučiť kňazovi odpovedať tiež v latinčine. Konfiteor – vyznávam (všemohúcemu Bohu...)

Sursum corda – hore srdcia;

habemus ad Dominum – máme ich u Pána;

Gratias agamus Domino, Deo nostro – vzdávajme vďaky Pánovi, Bohu nášmu;

II. Prvé sväté prijímanie

V Radošovciach bola jar. Prvá nedeľa po Veľkej noci. Matka dala Jankovi bielu košeľu, ozdobila zelenou ratoliestkou, do rúk dala sviecu s bielymi stuhami, aby všetko svedčilo o čistej detskej duši. Janko bol celý rozochvený. Pred niekoľkými dňami pristúpil ku svätej spovedi. Preplakal vtedy celú noc, až svoju matku vystrašil. – Mamička, odpustí mi Pán Boh moje ťažké hriechy? – Tu by sa mohol smiať iba satan a nenávidieť toho, kto vložil decku do srdca taký poryv². Ale Boh sa skláňa až do prachu zeme zodvihnúť perlu z piesočných zrn. Ten malý tvor už miluje! Uznáva boží majestát! Trasie sa pred ním. Boh poznáva svoju iskru a v sychravých dňoch ju rozdúcha.

„Nechajte maličkých ku mne prísť...“ Janko na matkinu radu napísal list svojich hriechov, aby ani na jeden nezabudol. A keď ho čítal, spovednica, nebeská pošta, doručila pred Najvyšší súd seba-obžalobu dieťaťa. Prvé vysvedčenie zo školy lásky. Odpúšťa sa mu - nech pristúpi!

Na kolenách, so zopnutými rukami čakal v rade lačnejúcich na zázračné nasýtenie. „On bude bývať vo mne a ja v ňom.“

To bol výsledok Jankovej premeny. Matka veľmi rýchlo vybadala, že už nie kárať, nie trestať, ale radiť a viesť treba toto dieťa. Janko začal dychtivo čítať. Počnúc Svätovojteškými kalendármi, vyhľadal doma všetky náboženské a misijné časopisy. Každý deň túžil vykonať nejaký dobrý skutok, pomôcť mamičke, alebo spolužiakom v škole. Páčiť sa Tomu, ktorý je v ňom. Prijímanie sa nekončí v chráme, hovoril im pán farár. Janko si svoj sviatok chcel predĺžiť čo najviac. Ako by pochopil, čo nám dospelým je často skryté, že celý náš život, každý okamih, každá myšlienka a skutok je prijímaním Boha a jeho milosti. Rastlina zakorenená v zemi neprijíma vlahu iba keď príde záhradník polievať, či okopávať, ale i samočinne saje zo zeme živiny, prijíma pôsobením zákonov rastu a tak rastie ku svojej kráse a poslaniu, k potešeniu svojho pána.

„Až budem veľký, chcem slúžiť všetkým ľuďom, dokázať Pánu Ježišovi, že ho milujem.“

Ján: aké je to čudné. Kedy je ľudská láska a duša dospelá? Veru i rodič občas pocíti zahanbenie pred šľachetným duchom svojho dieťaťa. Pamätáš, keď prišiel Janko za svojím otcom s otázkou: – Otecko, bol si vojakom? – Áno, prečo? – A zastrelil si niekoho na vojne? – Tam sa uč a netrep tu táraniny! – A prečo sa teda ľudia zabíjajú? – Si ešte malý, ty tomu nerozumieš. – Ja nikdy nebudem strieľať, ani keď budem veľký.

² poryv – emócia, citové pohnutie mysle;

Útla hrud', rameno ešte nezdobí vypracovaný sval, len jeho duša, túžby a láska sú podivuhodné ako zázraky. Boh, robí ho svojim priateľom, učeníkom a bojovníkom na frontoch, kde sa nevraždí a nezomiera.

Matka si spomína na jeden moment, keď raz prišiel otec v noci podgurážený domov a vo vreckách mal veľké suchoty. S lomozom začal prehľadávať šuflíky kde by mohli asi byť nejaké peniaze. Všetci sme sa zobudili a deti začali plakať. Zasiahol Janko. V jeho duši sa ozval pocit zodpovednosti za otca a povedal: „Mamička moja, ja sa obetujem za otca aby bol lepší.“

Po prvom svätom prijímaní Janko cítil, že už sa nesmie biť s chlapcami. Oni tiež prijímali, tiež nosia v sebe Spasiteľa. Bol koniec nerozvážnym kamarátstvám. Stával sa zodpovednejší, ochotne pomáhal rodičom. Už nesmie klamať, nesmie nadávať. Vo všetkých ľuďoch vidiel prítomnosť toho, ktorého on prijal. Do jeho mysle nastúpili obrazy misionárov, o ktorých čítaval. Často sníval: – Tiež pôjdem do Japonska, do Ruska, do Indie, do sveta, kde ešte nepoznajú Pána Ježiša. Misijní hrdinovia ho navštevovali vo snách, volali ho k sebe. Šiel. Obklopovali ho mohutné stromy, vôkol sa výšili vrchy. Neznáma krajina. Pribehol k nemu čierny brat. „Janko, pokrsti ma!“ Pribehol druhý. „Janko, pokrsti ma!“ Janko, pokrsti, pokrsti ma...“ volali ďalší a ďalší. Nesmierna radosť mu naplnila hrud'. Ale keď chcel k ním vystrieť ruky, zhrozil sa. Ma ich spútané! Ale černosí volali: „Pokrsti nás!“ S úžasom hľadel na svoje spútané ruky. **Spútané ruky!** Ráno rozprával svoj sen o dva roky mladšiemu bratovi Tonkovi. „To je nič,“ usúdil brat, „to máš z toho čítania.“ – Alebo to bola predtucha? Treba za vieru i lásku i za sviatostné prijímanie trpieť? Zviazané ruky? Bolesť a zármutky zdobili Božiu lásku na kríži. A ja by som mal svojej láske takú česť odoprieť?

Mladší brat Tonko vo svojich spomienkach píše, že Janko zamýšľal ísť do škôl. Túžil sa vzdelávať. Najprv do meštianky do Holiča a neskôr na gymnázium do Skalice. To bola pre rodičov veľká finančná záťaž. Matka bola domáca a otec chodieval pracovať ako deputátnik na miestny majer. Čo sa dalo ušetriť zo 120 korunového platu? Janko vycítil, že nebude ľahké zabezpečiť finančne jeho štúdium. Hľadal možnosť ako si zaobstarat' aspoň nové oblečenie do školy. Cez prázdniny pôjde pracovať na štátny majer. Pri žatve bola príležitosť si zarobiť či už znášaním snopov, alebo rozvázovaním snopov pri mláťačke a zverboval aj mňa. Tonko si spomína, ako ich pán správca povzbudzoval: „Detičky, usilujte sa, máte 8 korún na deň“. Inokedy sme donášali vodu zo studienky, alebo sme hrabali sená. Istý čas sme chodili s Jankom aj na oborávanie repy – vtedy neboli ešte traktory. Volky–nevoľky, vodili sme vola medzi riadkami, ako skúsení

oráči. Vtedy nám otec žartovne hovorieval: „Ak sa nebudete učiť, tak budete len vola na retiazke vodiť. Pri týchto náročných prácach si Janko uvedomil s akou námahou sa otec a matka musia snažiť, aby sme mali na živobytie. Preto im musíme aj my pomáhať.

Niektorá námaha a úsilie sa dajú dobre vyčíslit'. Napríklad 8 kilometrová cesta žiaka z Vlčkován do meštianky do Holíča - chodieval pešo. Potom cesty do gymnázia do Skalice, 16 km bicyklom alebo v nepohode autobusom. Ak to násobíme počtom dní a školských rokov ... Taký bol Jankov prípad. Lenže on to nerátal na pracovné jednotky. Svoj cieľ sníval skromnúčko. Cestou peši sa modlieval, uvažoval, rozjímal, učil sa. Podľa návodu svojho profesora snažil sa čo najviac sústrediť na tú vec, ktorou sa práve zapodieval. Inak nemožno dosiahnuť cieľ. A Janko túžil dôjsť k svojmu cieľu. Raz, koncom školského roku zapôsobil na neho príhovor riaditeľa gymnázia, ktorý nabádal žiakov, zamýšľať sa nad svojou budúcnosťou. Voľba povolania. Čím chceš byť? Ako najlepšie uplatniš svoje ja? Janko si spomenul na istú náboženskú knihu, kde čítal: „Staň sa hrdinským rytierom Pána Ježiša.“ – To by som chcel, uvažoval. Problém ale nevyriešil. Nosil ho v sebe, až ho raz vyrozprával pánu farárovi, aby mu poradil. Pán farár sa usmial nad malým nadšencom. Zamyslel sa a opäť sa usmial. – Vieš ktorá cesta je pravá? Modlitba! Ak ťa Boh na tej ceste nájde, ujme sa ťa, vnukne ti svoje želanie. Čo robiť? Modlil sa teda ďalej, ďalej sníval o svojich čiernych bratoch. Spínali k nemu ruky, prosili ho. – Preveď nás cez priepasť. – Kam chcete ísť? – Tam, ukázali na vysoký vrch. Žiaril nad ním kríž a pod ním Panna Mária. – Vidíš, kýva na nás, volá nás k sebe. Pomôž nám! Oduševňoval sa týmito snami. Veril, že Panna Mária chce, aby sa stal apoštolom božej lásky.

-- *** ---

III. Rodné Dubovce

V Ríme dňa 14. decembra 2023 podpísal pápež František dekrét, ktorým slovenskému seminaristovi Jánovi Havlíkovi z Duboviec bol priznaný stupeň blahoslaveného mučeníka. Tento mladý muž pochádzal zo Záhoria, z dediny Vlčkovany, neďaleko Skalice. Na aktuálnej mape Slovenska by sme márne hľadali obec Vlčkovany, jeho rodisko. V roku 1954 boli z úradnej moci spojené dve susediace obce Vlčkovany a Vidovany. Pôvodný návrh pomenovania obcí mal byť spojením ich názvov. Buď Vidovany-Vlčkovany, alebo Vlčkovany-Vidovany. Avšak obyvatelia obcí nesúhlasili, aby názov práve ich obce bol uvedený ako druhý v poradí. Napokon zasiahli nadriadené orgány: v roku 1954 došlo k zlúčeniu obcí a prideliť im nové pomenovanie „Dubovce“. Od 14. storočia Vidovany a Vlčkovany patrili k Holíčskemu panstvu. Po roku 1918 vznikom Československej republiky nastáva nová éra. Ľudia mali nádej, že bude lepšie. Väčšina obyvateľstva sa živila v pote tváre, poľnohospodárstvom. Dnes si už nevieme ani predstaviť oráča, ktorý rukami tlačí pluh, aby zaryl čím hlbšie do pôdy a vpredu niekto vedie za uzdu koníka, alebo vola, ktorý ten pluh ťahá. Až v 20. rokoch nastupuje aj do Vlčkován technika a objavujú sa prvé poľnohospodárske stroje: pluhy, sejačky a mláčačky.

V Obecnej kronike sa uvádza, že mlynár Štefan Prstek si v roku 1923 kúpil prvý bicykel v dedine. V roku 1927 bolo zakúpené rádio do vlčkovanskej školy. Po večeroch ho tam chodili počúvať obyvatelia oboch obcí.

Do života obyvateľov citeľne zasiahla hospodárska kríza (1929 – 1932). Práve do tohto existenčne najťažšieho obdobia sa 12. februára 1928 narodil ako prvorodený syn Ján Havlík. Rodičia Karol a Justína rod. Polláková bývali v dome spolu so starými rodičmi a s Karolovou mladšou sestrou Angelou Havlíkovou (*17.12.1915; + 3.1.1986).

V roku 1930 došlo k radikálnemu zhoršeniu hospodárskych pomerov. Rástla nezamestnanosť a roľníci sa zadlžovali. V rokoch 1932 a 1933 vrcholí hospodárska kríza a pre mnohé rodiny to znamená aj stratu majetku v exekúciách. Mnohí odchádzajú za prácou, niektorí i za more. Tí, čo zostali využívali každú možnosť ako užiť rodinu. Cez zimu si niektorí roľníci privyrábali pri ťažbe dreva vo Vieske. Až v druhej polovici tridsiatych rokov sa položenie roľníkov trochu zlepšilo. V roku 1942 boli v oboch obciach postavené drevené mosty cez riečku Chvojnicu.

Aké bolo detstvo Janka Havlíka, priblížil jeho mladší rodný brat Anton vo svojej knihe: „Lásku nemožno umlčať“, v ktorej píše:

„Preberám staré rodinné fotografie a zahladel som sa na jednu z nich, na ktorej je náš otec Karol a matka Justína. Uprostred nich ako dominantná postavička je malý Janko na hojdacom koníku. Tento rodinný motív zinscenoval pán fotografista Beran z Holíča, známy po celom okolí. Kdežeby si mohla chudobná rodina dovoliť kúpiť takú honosnú hračku? To skôr ja, jeho mladší brat som mu mohol napodobňovať živého konika, keď sme sa hrali. On držal kus motúza a obvyklým odpozorovaným trhnutím napravo alebo naľavo, alebo rovno „hijó“! sme sa naháňali po záhrade či za humnami, až niekde ku malým hrádzam riečky Chvojnice. Boli to veru bezstarostné roky, prežité v starom rodičovskom dome, ktorý bol vskutku chudobný.“ Pán Anton Havlík ďalej spomína na rodnú dedinu: „S odstupom času, ktorý prešumel ako vietor, z detstva zostali iba spomienky. Viem, že to nebola žiadna idyla. Stačilo, aby popršalo a celá dedina sa brýzgala blatom... Ťažké furmanské vozy z prilahlého majera prechádzali dedinou, miesili blato a zanechávali hlboké koľaje. V dedine totiž nebola ani pevná štrková cesta, tobôž nie asfaltová. Keď sa bolo treba dostať do školy alebo do obchodu, nikto sa nemohol vyhnúť tomu, že nemal v topánkach blato. Dažde splavovali z polí úrodný humus, ktorý v istom čase utváral neprekonateľné bariéry.“

V čase Jankovej mladosti každodenný život si vyžadoval prekonávať mnohé prekážky. A nie je tomu inak ani v dnešnej dobe, len prekážky majú dnes inú podobu. Boh však v každej situácii dodáva človeku potrebnú silu a múdrosť, ako ich zdolávať a kráčať životom ďalej. Človek dostal dar rozumu a slobodnej vôle - a to sú práve schopnosti ľudskej duše, ktoré má človek k dispozícii aby si zvolil správne východisko z každej situácie života. Len treba mať cieľ a chuť dosiahnuť ten cieľ. Posilou pri zdolávaní prekážok je viera v Boha, ktorý človeku vždy stojí nablízku. V rodine u Havlíkov každodenne pociťovali chudobu. Nemohli si dovoliť to, čo by chceli. Matku bolelo, že nemohla dať chlapcom do školy nič iné, iba chlebič namazaný lekvárom - to mali miesto obeda. Ale chudoba a nedostatok neprekážal vzájomnej súdržnosti, láske a jednote. Spoločná modlitba v rodine, čítanie z Písma svätého a náboženských časopisov, nedeľná účasť na svätej omši v susednej dedine, sviatostný život – to bola pevná opora v každej námahe dňa. Jankov brat Anton opisuje ako v rodine prežívali nedeľu: *„Nedeľa v našej rodine? Svätá omša v nedeľu nebývala v Dubovciach, ale v kostolíku u sv. Trojice v Radošovciach. Z nášho Dolného konca to boli asi tri kilometre. Náhlili sme sa, aby sme neprišli neskoro. Janko nezabudol pripomenúť dôležitosť a význam svätej omše. Ved' on už niečo vedel, že ku kostolu a k Ježišovi, čo býva v ňom, sa treba náhliť. Vedel už čosi aj*

z miništrovania. Matkino vysvetľovanie padalo do úrodnej pôdy. Jej námaha sa začala zúročovať v Jankovom chovaní. Bolo treba pochopiť tajomstvo lásky, ktorou nás Ježiš miloval. V jeho duši sa začínala premena.

Nedeľné odopoludnie bývalo u nás doma sviatočné. Bol to čas, keď sa každý kamsi utiahol a našiel si kúsok svojho súkromia. Na programe boli rôzne časopisy. Janka najviac priťahovali Hlasy z misií, ktoré sme si požičiavali. V podvedomí cítil najskôr byť dobrým, potom byť v škole usilovným. Na matkin podnet bolo nám chlapcom predkladané Sväté Písmo a život Pána Ježiša a Panny Márie, knihy, ktoré sme mali ako dedičstvo po babičke. Matka občas pridávala vysvetlenie, poznámky a naše nadšenie za Pána vzrastalo.“³

Aj výber kamarátov Janko začal meniť, na to bol pomerne citlivý. Kamarátil sa najmä s tými chlapcami, ktorí nemali sklón k hrubostiam. Najviac sa kamarátil s Antonom Matúšom a Štefanom Šeptom. Chodievali sme v nedeľu do ich humna. Bolo to opravdivé nedeľné odopoludnie, strávené v ničnerobení, v tóni zelene ovocných stromov za stodolou a v snívaní. Možno v nás už vtedy narastal duch pravej lásky k Bohu, že niekde smerujeme a naša cesta nesmie byť bezcieľna. Môžem zodpovedne dosvedčiť, že Janko nadväzoval len také priateľstvá, v ktorých mal bezpečnú záruku slušného správania.

³ Havlík Anton, Lásku nemožno umlčať. Vyd. Oto Németh 2003, ISBN 80-88949-63-7

IV. Obeta matky

Veľa by sa dalo písať o rôznych historkách z Jankovho detstva, o jeho potulkách po miestnych lesoch, o rôznych hrách na lúkach, či na rieke Chvojnici, ktorá bola aj prírodným kúpaliskom. Tam sa spriadali najsmelšie a najpodivuhodnejšie plány a hrdinstvá chlapcov. Ale Jankov život sa už začal uberať iným smerom. Mal takmer 11 rokov, keď začal chodiť do meštianky do Holíča vzdialenej 8 km. Chodieval väčšinou pešo tam i späť. Niektorí žiaci chodievali aj autobusom. Ale akáže to bola výhoda? Bolo treba platiť cestovné. Ak bol autobus plný, obzvlášť ak bral z dedín viac žien, ktoré niesli v batohoch na trh kačice a husi, žiakov jednoducho šofér nezobral. Stávalo sa, že študenti povyliezali rebríkom až na strechu autobusu, kde bola akási ohrádka na batožiny. Tam bolo miesto pre študentov, ak nechceli zmeškať do školy. Také boli vtedajšie pomery. Janko mal však veľkú výdrž. Jeho nadšenie po získaní vzdelania mu s pomocou Božou dovolilo zvládať všetky ťažkosti. Učil sa na samé jednotky. Boli to pohnuté vojnové roky. My sme ešte nechápali čo sa okolo nás dialo. V meste bolo vidieť uponáhľaných ľudí, stále čosi zháňajúcich. Čudovali sme sa, že niektorí mali (a tých bolo dosť) na kabátoch popripínané žlté hviezdy, ktoré museli povinne nosiť. Dozvedali sme sa o rôznych represáliách. V meste sídlilo gestapo. Šírili sa nedobré zvesti o deportáciách. Bola to tragédia, ktorá sa ničím nedá ospravedlniť.

Vo svojich spomienkach opísal Tonko aj nezvyčajnú udalosť, ktorú zažil spolu s matkou a s Jankom ešte pred začiatkom Druhej svetovej vojny: Boli sme večer na dvore a zostali sme možno 10 – 15 minút v úžase. Na oblohe sa zjavil kríž, ktorý vydával žiarivé svetlo farby mesiaca. Zostali sme strnulí a tušili sme predzvesť niečoho zlého. Onedlho vypukla vojna.

V meštianke v Holíči utiekli dva roky ako voda. Janko zostával stále skromný, snažil sa zdokonaľovať a skrze Ducha svätého prijímať milosti. Rodný brat pozoroval: „*Pre Janka bolo úžasné zamerať všetko svoje cítenie, rozum i vôľu na Božiu prítomnosť. Často sa vo svojich modlitbách pýtal: Pane, páčim sa Ti? Si so mnou spokojný? Pane, požehnaj tých, ktorí Tvoju pomoc potrebujú. Pane, pomôž tým, ktorí trpia a znášajú príkoria. Pane, požehnaj mojich rodičov, aby boli zdraví.*“

Keď matka zbadala svojim vnímavým okom Jankove úspechy v škole, tešila sa, ale v zapätí ju ovládol nepokoj: ako utiahneme zvýšené výdaje na štúdium? Bolo treba oblečenie, knihy, stravovanie. Vskutku núdza bola denno-denne na stole a podávala sa ako denné menu. Boli isté dni, keď Janko musel obuť otcove čižmy a v nich chodiť do školy. Keď raz cestou zo školy kráčal Janko

v otcových čižmách a v otcovom kabáte, povšimla si ho istá pani v Holíči. Zastavila ho a spýtala sa: „Synáčik, ako to vyzeráš? Veď si tak chatrne oblečený. Ty nemáš rodičov?“ Jakove sebavedomie sa vzoprelo. „Prečo by som nemal? Mám, ale sme chudobní, nemajú na to, aby som bol lepšie oblečený.“ Zavolala ho do domu: „Pod', tu mám kabát po synovi, – zaiste ti bude dobrý.“ A ešte pridala topánky a nohavice. V ten deň Janko priniesol pekné veci. Kožený jelenicový kabát peknej šedozelenej farby, ktorý som po rokoch nosieval aj ja – spomínal brat Tonko. V ten deň sa prejavila štedrosť, milosrdenstvo, obetavosť, ako najväčšie čnosti. Bol to nezištný dar od ženy, ktorá nosila na kabáte prišitú žltú hviezdu.

Matkina vrodená intuícia či inteligencia chcela kategoricky zasiahnuť do rodinného rozpočtu. Ako nájsť vyhovujúce zamestnanie? V širokom okolí nič nebolo. Vtedy bola mama Justína mladá, plna elánu, rozhl'adená a schopná niečo urobiť. V Bratislave na Zochovej ul. si urobila pôrodnický kurz a stala sa z nej diplomovaná pôrodná asistentka. V tej dobe pôsobila na dedine a v blízkom okolí ako zdravotná sestra, často nahrádzala aj lekára. Odvtedy sa náš finančný rozpočet o niečo zlepšil. Moja matka bola vrodenu sociálnou pracovníčkou, obľúbená v širokom okolí. Obväzovala rany, radila, pomáhala. Stála pri rodičke aj vtedy, keď dieťa bolo treba pokrstiť – tak sa stala mnohým krstnou matkou. Vždy sa prejavila ako duša schopná každej obety.

Po dvoch rokoch meštianky v Holíči Janko skladal prijímacie skúšky na Masarykovo gymnázium v Skalici. Skúšky zložil a bol prijatý. Určil si svoj pracovný režim: gymnázium, kostol, rodičia, spolužiaci, priatelia. V škole začal vnikáť do latinského jazyka. Pomáhal spolužiakom rysovať výkresy, doučoval slabších. Nikdy nechýbal na žiadnej cirkevnej slávnosti – vždy sa hlásil ako ministrant. Nebol pre neho problém chodiť pešo 3 km na svätú omšu. Bol to jeho svet: zúrodňovať vyprahnuté duše a približovať ich k Spasiteľovi. Hovorieval: „*Ak stojíme v „úctivej“ vzdialenosti od Krista, niet divu, že necítíme jeho teplo. Cítíme skôr odstup, ktorý sme si sami zavínili.*“

Opäť a opäť chodil za pánom farárom. Zdôveroval sa mu. „*Janko, neprenáhli sa! Rozmýšľ'aj, dlho rozmýšľ'aj. Rehole čakajú na vyvolených, ale neunáhli sa!*“

Ale prúd jeho túžby sa uvoľnil a valil. Informoval sa o rôznych reholiach, o ich poslaní. Všetky sa mu páčili. – Panna Mária, Ježišu, do ktorej ma voláte?

Matka raz odhalila svoje tajomstvo:

„*Janko bol náš prvorodený syn. Keď som ho kojila, konali sa v Radošovciach primície dôstojného pána Kubíka. Vtedy som vyslovila v duši prianie: aby Janko dospel ku kňazstvu. Obetovala som ho Bohu.*“

Je pozoruhodné, že za nejedným duchovným povoláním, za nejedným kňazským životom stojí obeta jeho matky. Obetu materského srdca Boh rád vypočuje a požehnáva. Práve pevnosť a vytrvalosť duchovného povolania vyrástla zo srdca hrdinských matiek, ktoré s odvahou ponúkli svoje milované dieťa do služby Bohu a po celý život ho sprevádzajú svojou modlitbou a obetami. Táto matkina túžba – ako semienko – zapustila koreňky a vykvitla aj v Jankovom srdci.

Ty chceš opustiť svet? Svet matky a milovanej riečky Chvojnice? Zanechať všetky priateľstvá, usmievavé dievčatá? Dokážeš prechádzať medzi nimi a ostať len a len Boží? Mat' srdce ako zvon, rozpálenú hlavu ale do vyhne tela nepustiť nikoho? Žiadna láskajúca dlaň, žiadny dúšok proti smädu krvi. Odrieknuť si svet a pritom stáť uprostred neho. Tušíš to nezmerené napätie? Ako to dokážeš?

Koľkože mu bolo rokov, keď takto uvažoval? Štrnásť, pätnásť? – Budem ako záhradník, obklopený množstvom kvetov, ruží, polievať ich, ošetrovať, slúžiť im, ale žiadnu neutrhnem. Žiadna nesmie byť iba moja. Čo vypestuje láska, sila rozumu a duše, to bude božím majetkom, to musí rozvoniavať svetom pre Pannu Máriu, pre jej nasledovaniahodného Syna. Áno, chcem! Poviem to mnohokrát. Svojej matke i otcovi ...

Poviem to Bohu – aj pred tvárou predstaveného v Misijnej spoločnosti svätého Vincenta de Paul – v Banskej Bystrici.

-- *** ---

V. V Apoštolskej škole v Banskej Bystrici

V roku 1943 Janko Havlík nastúpil do Apoštolskej školy Misijnej spoločnosti sv. Vincenta de Paul v Banskej Bystrici – k lazaristom. Bol to „malý seminár.“ Bývali tam zdarma chlapci z chudobných rodín, ktorí chceli študovať a hľadali svoje povolanie. V Bystrici ho prijímali radostne. „*Chvojničan. Takého ešte nemáme. Chvojnický Gabriel*“, hovorieval mu s úsmevom páter Kapec. – Budeš mať mocných spolubojovníkov. Sluchom sa mu miešali mená Juríček, Fajfar, Najšel, ďalší a ďalší, a zaiste každý inak dobrý, inak krásny. Sestričky vincentky, ktoré sa o nich starali... Horšie to bude s predstavenými. Tí sú stále prísni, stále čosi vyžadujú. Oblúbiť si takých, znemená, zamilovať si hŕbu povinností, poriadok, disciplínu a nábožnosť. Bolo mu ľahko na duši. Akože inakšie? Vďačne bral každé ich slovo, každú ich myšlienku. A neskôr si ich všetkých oblúbil. Pátra Mikulu, ktorý pochádzal zo susednej Viesky, Kuchača, Kosnáča, Krištína. Spoznal nových profesorov na gymnáziu Andreja Sládkoviča, kde pokračoval v štúdiu. Postupne sa zoznámil so svojim novým prostredím: študovňa, jedáleň, maličká kaplnka na poschodí, spálňa, potom prišli na rad ihriská, záhrada, do ktorej chovanci chodievali pomáhať a ktorá v lete hojne oplývala ovocím. A kopec „s medokyšom“, - pramenitou minerálkou, - bol iba kúsok za záhradou. A dookola hory. Obzory plné pôvabov, ale i plné tajomného ohraničenia, ktoré občas vnukalo Jankovi obraz pevnosti. K večeru vždy stmavejú ako oceľovošedý múr. Hrozil sa v duši šedých múrov. Bránia rozhl'adu a rozletu duše, svet ich má veľa. Ten šíry svet je plný šedých múrov. Stavia ich zúrivá vojna, krvavá ruka krívd, studené srdcia zloby i bezútešná nevera. Bože môj, za tvojím krížom chcem ísť cez všetky múry sveta.

Prvý múr, Janko môj! Pozor! Preleť, alebo sa vráť. Vráť sa k matke. Okolo strieľajú. Bomby a granáty padajú bližšie a bližšie. V bystrických horách vypuklo povstanie. Všade sa strieľa, zomiera a nenávidí. Človek usmrcuje človeka. Vráť sa, môžeš sa vrátiť...

Ján, prepáč mi, tú pochybnosť som si ja vymyslel. Janko nikdy nezaváhal. Vo chvíľach pochybností zveril sa svojim predstaveným.

– Apoštolská škola nekončí, len budovu musíme uvoľniť. Zriadia v nej núdzovú nemocnicu. Dočasný útulok nám poskytnú sestry v sirotinci v Trnave.

Tak, v mene Božom! Keď vošiel v Trnave do študovne medzi chlapcov, kde sa väčšinou zdržiavali mimo vyučovania, bolo vždy veselo. Dobrá vôľa sa stala

jeho pancierom. Chlapci to rýchle vypozerovali. Mladší i starší ho obklopovali. Jeho bystrý vtip ich oduševňoval. Vždy bol priateľský a ochotný pomôcť.

– Janko, prosím ťa, pomôž mi trochu s latinou. Pomohol ochotne.

– Janko, poďme sa zahrať.

Išiel, či už „na pinčes“ alebo na partičku šachu. „Láska k blížnemu je druhým hlavným predmetom v škole života“ rád zdôrazňoval myšlienku hlavného prikázania. A medzi chlapcami neraz oduševnene vrazil: – *„Ísť denne na svätú omšu? Bože, ved' je to pre mňa vyznamenaním, kto si to dnes v zhone života môže dovoliť? Mesačne sa spovedať a čím častejšie prijímať, akáže je to povinnosť? Ak toto by mala byť pre mňa povinnosť, radšej by som ihneď odišiel z našej Apoštolskej školy. Pre mňa je to radosť, vec lásky!“*

Vojna – pekelný pavúk vystrela svoje siete. Beda vám, ľudské muchy! Sieť je široká, pavúk-démon vášnivo zabíja, stále sa nenasycuje. Tečie krv životov, smrteľné výkriky ako čierni vtáci splasene vzlietajú, zakrývajú oblohu divokou metelicou smútočných krídiel. Démon je nenásytný. – Čím ste vy, ľudia? Čím sú mi vaše mestá? Čím vaše krajiny? Nenávidím váš poriadok a lásku. Hnusí sa mi váš pokojný každodenný program. Vybuchovať treba, horieť, otriasať základmi sveta. Bojovníci padajú, ale vojna víťazí! Napreduje na stotisíciach vašich nohách, na vašej závidosti a strachu. Aha, moje kráľovstvo, moja sieť. A komu črepina neurve srdce, nestrhne smiešnu hlavu, ten mi musí volať na slávu a v stupajách vojny sa mi klaňať, krmiť moje ohne, moju zlosť. Vy, ľudia! ...

Čosi také bolo napísané v Jankových očiach. Nepokoj, žiaľ, strašné otázky a ešte strašnejšie odpovede. Vzduch, ktorý vdychoval, miešal sa s otravou bolesti a smrti, epidémiou strachu. Kto poznal Krista, ktorý cez všetky fronty niesol svoj nový kríž? Ľudia zomierali bez chorôb a bez ortiel'ov. Poznali iba zdesenie. Oproti tomu volali kliatbu. Jankov Spasiteľ milujúci aj na kríži volal svoje: – Bože, odpusť im, lebo nevedia čo činia.

Mohutná šedivá hora vyrástla pred jeho mládeneckým ideálom lásky, šialene kričala: „Uteč! Som Golgota, na ktorej sa neverí v zmŕtvychvstanie!“ - Pretriem si oči a ty sa rozplynieš, šedivá hora, na jedno slovo ustúpiš! Mocnejšie nad všetku porobu a utrpenie: verím! Pretriem si oči a už nezaštípe strašidelný dym. Vyhl'adám svoju nádej, opriem sa o jej svätý kríž. Tu je, volá, ukazuje cestu. Jedinú cestu z plameňov, jedínú cestu životom, jedínú pravdivú. Nestratím ťa, Kriste, v bludisku frontových šialeností!

Len čo zmlkla dráma zbraní, Janko sa opäť hlási vo svojej Apoštolskej škole.

Po spätnom návrate do Banskej Bystrice Jankovi začali plynúť posledné roky gymnázia. Zvýšené nároky na štúdium nedávali už toľko voľnosti, ale napriek

tomu oddych, šport, vychádzky i práca v záhrade boli priamo úmerné požiadavkám, ktoré na neho kládla škola i Spoločnosť sv. Vincenta. Za Jankom prišiel študovať v roku 1947 aj brat Tonko. V máji 1949 Janko zmaturoval. To bolo slávy! V ten deň pre nás nič neplatilo okrem svätej omše a modlitieb. Boli sme sa s ním v meste fotografovať.

Poznanie vojny menilo nadšenie mládenca v mužné zaniehanie. Neprekvapilo ho, že štúdium muselo pokračovať prechodne „v Nazarete“ v Ladcoch, ako nazvali chovanci noviciátu svoj opäť núdzový stav. Direktor Belan, askéta v okuliaroch, vítal skupinu prichádzajúcich, s cestovným poriadkom v ruke a s chladným označením vlaku, ktorý vraj ide za necelú hodinu a zavezie ich všetkých pekne - rúče naspäť domov, k rodinám. Nech ostane len ten, kto je ochotný dokázať oveľa viac, než študovať. Podat' si ruku s príkorím, ktoré ho tu čaká a srdce naplniť obetami, nevyhnutnými obetami.

- Tvrdá je tvoja reč, Pane..., pomyslel si Janko. Či sa opakuje doba apoštolov, čo nechápali svojho Majstra? Nikto sa nevrátil! V kaplnke sv. Vincenta v Ladcoch na prelome leta 1949 prijali všetci nadšene bremeno noviciátu.

Svitol nový deň. Prijal som tvoju lásku. Nepýtam sa, čo za ňu chceš. Opätovať darcovi lásku, zaiste. Čo však môže dať môj cit a rozum darcovi života? Nepýtam sa ako, koľko, kedy a čo budeš odo mňa žiadať. Nech neprestajne ako potok, valí sa a spieva prúd môjho života za Tebou, mojím Morom. – Janko si zapísal do svojho duchovného denníka slová odovzdania: „*Veľa milovať je pole, na ktorom treba úmorne pracovať, premeniť vlastné sily na božiu úrodu.*“

Druhá svetová vojna sa skončila a ľudia začali naprávať všetky vojnu napáchané škody. Janko mal svoj vysnívaný sen – bohoslovie – na dosah ruky. Mal už prejsť do Bratislavy do internátu Svoradov, kde bývali seminaristi Misijnej spoločnosti a od októbra mal začať štúdium na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave.

--- *** ---

VI. Janko Havlík a jeho generácia⁴

Janko Havlík patrí k tej slovenskej generácii, ktorá bola tvrdo konfrontovaná s nepriaznivými spoločenskými a politickými podmienkami. Bol to mladý kresťanský idealista, ktorý kráčal z presvedčenia za svojim rehoľným a kňazským ideálom. Odmietol sa prispôbiť a zachoval si vlastnú cestu. Ostal jej verný napriek príkoriam. Z ľudského hľadiska vlastne svoj zápas prehral. Ved' zatiaľ čo on bol vo väzeniach a táboroch, mnohí z jeho rovesníkov si budovali kariéru, a to aj za cenu popretia vlastnej identity. Prispôbiť sa a prežiť, alebo neprispôbiť sa a obetovať. To je dramatická dilema moderných slovenských dejín... Všetko sa radikálne zmenilo v roku 1948. Obnovená Československá republika bola štátnym útvarom, ktorý sa prihlásil k tzv. ľudovej demokracii. Nebola to však skutočná demokracia akú si želala väčšina obyvateľov, ale režim, kde mali v rukách pozície predstavitelia komunistickej strany. Politická opozícia nebola možná a začali sa útoky na cirkev ako inštitúciu. Uskutočnilo sa poštátnenie škôl a internátov na Slovensku. Zastavilo sa vydávanie náboženských novín a časopisov. ... Pod zámienkou účasti na protištátnej činnosti sa začala vlna prenasledovania kňazov a rehoľníkov. Štátna bezpečnosť zinscenovala v septembri 1947 odhalenie tzv. „protištátneho sprisahania“. Sprisahanci údajne mali ozbrojenou silou obnoviť Slovenský štát. Bezpečnosť zaistila vyše 700 osôb..! Úder zasiahol aj lazaristov zaistením pátra Jána Hutyru, predstaveného. Poradu Ústredného akčného výboru v Bratislave dňa 20.11.1948 viedol Alexej Čepička. Zúčastnili sa jej aj Gustáv Husák a Ladislav Holdoš. Porada rozhodla zredukovať náboženskú tlač. Mala sa urobiť presná evidencia reholí a kláštorov, ktorá mala slúžiť k ich následnej redukcii. Rozhodlo sa o diskreditačnej kampani v tlači a v rozhlase proti „reakčnej politike Vatikánu“ a voči kňazom odsúdeným pre „protištátnu činnosť“... Dňa 6.10.1948 prijal parlament zákon č. 231/1948 Zb. Na ochranu ľudovodemokratickej republiky. Tento zákon stanovil neúmerne vysoké tresty za velezradu, špionáž a iné činy, namierené proti režimu a jeho činiteľom. V ten istý deň bol prijatý aj zákon č. 232/1948 Zb. o štátnom súde, ... a zákon č. 247/1948 o táboroch nútených prác, ktoré postihli

⁴ Zborník príspevkov z vedeckých konferencií venovaných Jánovi Havlíkovi a Václavovi Drbolovi: Dva osudy z brehov Moravy; Letz Róbert: Janko Havlík a jeho doba. (výťah z prednášky); Zborník zostavila Helena Sláviková; Vyd. obec Dubovce 2014

tisíce nepohodlných osôb – živnostníkov, roľníkov. robotníkov a náboženských aktivistov ...

Vytýčenú líniu KSČ potvrdil a spresnil jej 9. zjazd v máji 1949 v Prahe. Bolo to v čase, keď Janko Havlík maturoval. Dňa 10. júna 1949 sa v Prahe zišlo zakladajúce zhromaždenie štátnej Katolíckej akcie, ktorá mala vnútorne rozbiť Cirkev a izolovať ju od Vatikánu a hierarchiu od veriacich. Táto akcia nenašla na Slovensku želanú odozvu. Biskupi reagovali vydaním pastierskeho listu: „V hodine veľkej skúšky“, kde štátnu Katolícku akciu odsúdili. Čítanie pastierskeho listu bezpečnosť zakázala, no väčšina kňazov ho prečítala. Ľudia začali strážiť svojich kňazov z obavy pred ich zaistením. Niektoré protestné zhromaždenia vyústili do vzbúr. Po neúspechu s katolíckou akciou sa štát zaviazal poskytovať duchovným základný plat. Podmienkou bol udelený štátny súhlas. Ten mohli dostať len duchovní s priznanou štátnou spoľahlivosťou. Popri štátnom súhlase bolo potrebné aj zložiť sľub vernosti štátu a jeho režimu. Bol to prostriedok vydierania a manipulácie.

Súčasťou premysleného útoku na katolícku cirkev bol aj útok proti reholiam, ktoré boli považované za dôležitú vnútornú oporu cirkvi. Podľa súpisu kláštorov a rehoľníkov, žilo v januári 1950 na Slovensku 5272 rehoľníkov a rehoľníčok v 264 kláštoroch. Na nich bola zameraná akcia K, ktorá bola zrealizovaná o polnoci z 13. na 14. apríla 1950 a jej druhá časť v noci zo 4. na 5. mája 1950 – tá postihla aj lazaristov.

Na základe uvedených faktov možno konštatovať, že od roku 1950 komunistický režim siahol už úplne otvorene k likvidačným praktikám a politickým procesom proti katolíckej cirkvi. Motivácia tých útokov bola politická, ideologická a ekonomická. Všetky akcie sa navzájom prelínali a podmieňovali. Ich cieľom bolo úplne prebudovať a dostať pod kontrolu oficiálnu cirkevnú štruktúru a súčasne vytvoriť priaznivé predpoklady pre budúcu ideologickú ofenzívu.

V snahe úplne ovládnuť a usmerňovať výchovu kňazského dorastu, boli všetky katolícke učilištia zákonom č. 58/1950 z 18.5.1950 zaradené pod dozor SÚC⁵. Vládne nariadenie č. 112/1950 Zb. stanovilo, že všetko rímskokatolícke bohoslovecké štúdium sa na Slovensku sústreďuje na CMBF v Bratislave. Všetci bohoslovci museli absolvovať politické školenie. Vyvrcholením útokov proti katolíckej cirkvi boli procesy s biskupmi Gojdič, Buzalka a Vojtaššák v januári 1951. Malo to skompromitovať cirkevnú hierarchiu v očiach

⁵ SÚC – Slovenský úrad pre veci cirkevné

veriacich.. Vzhľadom na tieto udalosti predstavený lazaristov a vincentiek páter Ján Hutyra 16. januára 1951 unikol zo sústred'ovacieho kláštora v Beluškých Slatinách, do ilegality. Stal sa druhým najdlhšie sa ukrývajúcim kňazom. Viedla ho k tomu zverená zodpovednosť za obe duchovné rodiny (lazaristov a vincentiek), ktoré sa ocitli v tak ťažkých a neprehľadných časoch. Viackrát menil svoju vonkajšiu podobu i miesto úkrytu. Aj napriek skrývaniu dokázal udržiavať kontakt s bratmi a sestrami vincentkami a dával inštrukcie ako udržať rehoľný život a ako sa zachovať v rôznych situáciách vo vzťahu k vtedajšej moci (napríklad voľby). Počas pôsobenia v ilegalite tvoril náboženské diela, ktoré potom kolovali v odpisoch ako samizdaty. ŠtB ho zaistila 17. marca 1958. Podobne sa skrývali aj pátri lazaristi Ľudovít Orješok a Rudolf Púchovský. V ilegalite medzi lazaristami postupne dozrievala myšlienka utvoriť tajnú seminárnu formu štúdia. Hutyra poveril touto úlohou pátra Štefana Krištína CM.

VII. Barbarská noc (4./5. mája 1950)

Sny o misijných zemiach, o volajúcich pohanoch zákonite ustupovali. Nové a otrasné zážitky strhávali Jankove snaženie zo sebou.

Keď sa na vojnových bojiskách vyčasil a svitli nové dni, novici sa vrátili do ústavu v Banskej Bystrici. Tu vládol hlboký mier. Hluk sveta nedoliehal za jeho steny. Bola tu bedlivosť a prežívalo sa vedomie prítomnosti Božej, vzrastalo nadšenie bratov, ochotných obetovať sa pre Jeho slávu, hodiny pred svätostánkom voňali šťastím a dni boli naplnené až po okraj štúdiom a prácou. A vôkol malebná príroda. To bol mäkučký obväz na všetky poryvy duše. Janko neskrýval svoje zaľúbenie do božej prírody. Len čo mal voľnú chvíľu, s nadšením vychádzal von.

Pokojné kolo dní odvíjalo takmer dva roky tajomné zrnká radostného ruženca žitia. Štúdium, modlitby, rozjímanie, prekrásna mozaika bratských vzťahov, to boli stále sa opakujúce ľudské zdravasy. Uzavretí vo svojom dennom poriadku nestačili sa obrezať von po svete, kde množstvo ozvien doznievalo po vojnovéj vrave.

Lenže vojnové šelmy ešte si len lízali svoje hlboké rany, ale očami už divoko striehli a cerili zubiská pripravené chňapnúť po všetkom, čo príde do cesty. Beda porazenému!

Ako morské príboje valili sa svetom vlny účtovania. Spravodlivosť? Svetské knieža rozdáva vojakom meče: Ubite svojich nepriateľov! A v mene spravodlivosti vystiera svoj prst i nenávisť a lož.

– I ten je zločinec, zabite ho! Zabiť ho! I ten! I henten! I tamtí! Preč s nimi! Nemajú radi naše knieža. Tento nám nechce dať svoje polia. Tamten nám nechce dať svoju vieru. V mútnom kvase povojnového diania nastupoval nový režim. Nová moc s novou spravodlivosťou, s novou pravdou. Ruší sa súkromné vlastníctvo, to je najväčší hriech. Moc do rúk pracujúcich, do rúk štátu. Buduje sa nová spoločnosť, nová morálka. Kto nie je s nami, je proti nám. Preč s náboženstvom! Človek sa musí spasiť sám. Sláva diktatúre proletariátu!

Naplňali sa väznice a pracovné tábory. Kolaborant, sabotér, vyzvedač, kulak, rozvratný živel, spiatočník, klerikál, triedny nepriateľ... Nové a nové tituly nepriateľov režimu. Zákroky a súdy.

U mnohých občanov začalo ustupovať nadšenie z ukončenia vojny obavám. Čo sa to deje? Čo všetko budú od nás ešte žiadať? Ani do kostola sa nesmie? Ani deti posielat' na náboženstvo? Roľníckych synov vylučovali zo škôl. V kádrových posudkoch sa dávala prednosť deťom odbojárov, straníkov a nábožensky „nezaťažných“. Jankovi predstavení veľmi dobre videli

nebezpečie hroziace ich učilišťu. Chlapcov však chránili pred týmito starosťami. Proti vývoju udalostí boli bezmocní, ako i celá cirkev. Ako obstojíme v očistnom vrení nového režimu? To bola otázka všetkých, plná bázne i obavy o budúcnosť, i viery v Prozreteľnosť.

Chovanci skončili štúdium a hybaj na dvor. Bol štvrtý máj s tisícom jarných úsmevov. Bratia, – povedal Janko, – dnes sa nesmieme zabudnúť pomodliť za obrátenie hriešnikov. Je sviatok sv. Moniky. Kto vie, koľko svätých Augustínov čaká na milosť božiu, na svoje veľké obrátenie. Každé meno v kalendári mu bolo mottom na celý deň. Každý svätec je vzorom v niečom inom, to ma práve nadchýna k obdivu mnohotvárnej krásnej služby Bohu. Terezička, – pokorná a poslušná detsky vrelá nábožnosť, Tomáš –nábožnosť múdra, uvažujúca, František – láska a chudoba, Peter Xaver – obetavý misionár až na smrť, – vtedy ho Vojtech prerušil: „A už máš svoj vzor? Čo ty chceš po sebe zanechať?“ – Nežartuj brat, to sú vznešené veci!“

„No dovoľ, dobre vieš, že o tomto som nikdy nežartoval?! „Ale to hovoríš, aby si mi nemusel odpovedať, však?“

- Ale prečo? My predsa máme ideálny vzor v našom svätom Zakladateľovi a on mal svoj vzor v samotnom Spasiteľovi. – „*Ja som cesta, pravda a život*“ a kam až uvládzem za ním, rozhodne nie je len moja snaha, ale sila jeho milostí a miera jeho zaľúbenia vo mňa. V tom sa za nimi niekto ozval. – Vidíte tam ten krásny kopec? Na najbližšiu strelu navrhujem spoločný výlet. Výstup až na vrch! Musí byť z neho veľkolepý výhľad na celý kraj. Celé mesto nám bude ležať pod nohami.

– O tom vrchu sa mi večer prisnilo, povedal iný chovanec. Vyviedol nás naň akýsi neznámy páter, bol oblečený - v montérkach. Všimol som si, že nás veľmi veľa vykročilo, ale na vrch nás neprišlo ani len polovica. Neznámy nás usadil na jedno skalisko, že bude prednáška. Ale zrazu, hoci nebo bolo belasé, spustil sa prudký dážď. Rozbehli sme sa pod strom. Páter sa nepohol z miesta. Volal za nami: Poďte sem, bude prednáška! Čo sa bojíte trocha vody? Dážď predsa zavlažuje, zúrodňuje, len poďte, bude prednáška...

- Keď som sa prebral, zaumienil som si vyliezť raz na ten vrch a vyhľadať strom, pod ktorým som sa skrýval. Tak živo si ho pamätám.

– Tak vidíte, bratia, sen hovorí pre výlet!

– Pôjdeme, však? – ozval sa opäť prvý nadšenec. Už kvôli tomu stromu.

– Pôjdeme, pôjdeme a bude prednáška... Sen sa naplní.

– Aj s dažďom? To radšej budme pod strechou. Čo sa bojíte trocha vody?

Veselo bolo, nikto z nich netušil, že na tomto mieste sú spolu naposledy.

Že výlet odpadá, odkladá sa do zásuvky nesplnených predsavzatí.

Strávili pokojne večer, ako vždy. K modlitbám pridali Otčenáš a Zdravas za obrátenie hriešnikov na orodovanie svätej Moniky. Doznel kajúci žalm večernej modlitby ako vždy: – „*Bratia buďte bedliví a ostražití, lebo váš nepriateľ diabol ako lev ručiaci obchádza, hľadajúc, koho by pohltil.*“ – skončili slovami záverečnej modlitby.

I Janko usínal ako vždy predtým, v pokojnom odovzdaní sa pod Božiu ochranu. Nezvyklý ruch ho predčasne prebudil. Čo je? Spite, bratia, veď je ešte noc! Vstávaj, Janko, obleč sa! Sú tu pre nás pripravené akési autá! Máme byť kdesi urýchlene premiestnení, alebo dačo podobné. Ničomu nerozumiem. – „Obleč sa a už sa nevyptuj!“

Predstavení vo veľkom chvate zariaďovali to najpotrebnejšie a plnili príkazy akýchsi pánov. Všetci rýchle balili svoje osobné veci, ktoré im bolo dovolené zobrať a nakoniec museli v tichosti nastúpiť na nákladné autá.

A hore v miestnostiach vykonávali akúsi prehliadku. Bolo počuť vylamovanie dverí na skriniach. Čo je to? Prečo prišli práve v noci? Čo chcú u nás nájsť? Kam nás odvezú? Vari nás len nevyhubia? – Otázky bez odpovedí viseli všetkým v tvárach. Asi pol hodiny, medzi tým čo sa balili trval hluk a lomoz v miestnostiach ústavu, potom sa zhromaždili všetci uniformovaní i neuniformovaní, všetci museli opustiť dom, nasadnúť na autá a na pokyn neznáameho civila zahučali motory. Autá sa rozbehli do tmy. Zbohom, Banská Bystrica, zbohom útulný ústav! Po chvíľke cesty niekto začal tíško spievať. – Neopúšťaj nás, neopúšťaj nás, Matka, neopúšťaj nás...– a všetci bratia sa pridali.

Kňazov a predstavených schovali kdesi do Podolínca. Oddelili pastierov a mladých sústredili v starom kláštore v Kostolnej pri Trenčíne na politické preškolenie. Pod ustanoveným dozorom zišlo sa tam vyše dvesto chovancov rôznych reholí: lazaristi, saleziáni, verbisti, jezuiti... Kristove čaty na spoločnej lodi v spoločnej plavbe s neistým údelom. Nebolo sa treba zoznamovať. Keď Majster zanechal apoštolov, dar Ducha učinil zázrak, naučil ich rozprávať cudzími jazykmi, naučil ich odvahe a zapálil v nich veľkosť poznania tajomstiev viery. Podobný zázrak nieslo v sebe bratstvo týchto nadšených mládencov. Z rehoľných študentov sa razom stali usmievaví reprezentanti Kristovho náboženstva, pokojní, jednotní, poriadkumilovní. Ich strážcovia sa čudovali ich vysokej ukáznosti. Nad týmito je zbytočný dozor, títo nevyvolajú šarvátky a nepokoje, študujú a modlia sa, bez výhrad si dôverujú.

VIII. Ideologické preškolovanie v Kostolnej pri Trenčíne

Komunistická strana Československa si vytýčila za úlohu zlikvidovať vplyv Cirkvi na mládež. Formovať sa mal nový moderný človek, nezaťažený náboženstvom. Bola založená organizácia: Zväz mládeže (zväzáci), ktorý burcoval „budovateľské úsilie mládeže“. Tak zväzáci budovali aj Priehradu mládeže v Nosiciach - na rieke Váh. Do tohto „budovateľského úsilia“ boli násilne zaradení aj rehoľní novíci a seminaristi. Najskôr ich však bolo potrebné politicky preškoliť – „oslobodiť od tmárstva náboženstva“. Sústredili ich na dvojmesačné školenie v Kostolnej pri Trenčíne. *„Zakuklenci sú to“ – bol prikázaný názor na nich, - „nepriatelja v barančom rúchu. Tým svojím ľudomilstvom odvádzajú ľudí od vernosti štátu. Agenti Vatikánu! Nedaj im dýchať! Krídelka im pristrihnúť!“*

Tak ich ideologicky prevychovávali špičkoví prednášatelia. Jankovi sa páčil priebeh prednášky istého referenta z Prahy, ktorý po prednáške zahájil voľnú rozpravu o duši.

– Mládenci, hovoril, ja myslím, že sa zhodneme na hľadaní pravdy dôkazmi. Ako dôkaz o nejestvovaní duše uvádzal otvorené telo pri operácii. Ešte sa nestalo, - snažil sa presvedčať, že by lekár prišiel do styku s dušou. Len hmotu našiel: srdce, žalúdok, pľúca, ľadviny, kosti, nervy, ale dušu... ani pitvou hlavy ju neobjavíte. Vzápätí sa mu dostalo toľko proti-dôkazov, rozumu i viery, až sa vzdal. Povedal iba ironicky: –Zdá sa mi, že by sme si mali vymeniť úlohy. Prednášajte vy mne. – Za tento výrok mu všetci zatlieskali. I to bol dôkaz jestvovania duše. Nadšenie, ktoré neprýšti z mäsa ani z kostí...

Pobyt v Kostolnej netrval dlho. Všetkých premiestnili do neďalekého Púchova na stavbu vodného diela Priehrady mládeže. V drevených barakoch bolo ubytovaných okolo tisíc mladých zväzákov a zväzáčiek – budovateľov, zo všetkých kútov vlasti. Samotnú stavbu predchádzalo množstvo prípravných prác. Kameňolomy, betónovanie, cesty, kopanie základov, klčovanie koreňov a úprava terénu... Všetci seminaristi boli ubytovaní oddelene od zväzákov. Dostali pracovné obleky - modráky, a zaradili ich na jednotlivé pracovné úseky. - Tak, a máme pracák ako bič, hovoril Janko priateľom. Nielen dušu, ale i telo, bratia, i telo treba otužovať.

S neutíchajúcou vôľou plnili i nové nezvyklé pracovné úlohy. Zakrátko sa stali nielen terčom pozorovania a izolácie, ale i obľúbení pre svoju „férovosť“, ako si o nich povrávala tamojšia brigádnická mládež. Prezývali ich „Vatikán“, čo podaktorí mysleli ako posmešok, mnohí však priateľsky, čo sa i neskôr

prejavilo. Zväzáci poslali do „Vatikánu“ svojich športových jednatel'ov dojednať volejbalový zápas. Družba sa okamžite ujala. Vatikán postavil silné mužstvo. Hlavnými stĺpmi mužstva boli saleziáni, ktorým šport je programovou pomôckou pri výchove mládeže. I Janko bol nominovaný pre svoju veľkú výšku. –Si dlháň, ako stvorený na smeče, musíš sa s nami zohrať a ukážeme im to! Opozícia vyvesila originálny plagát: „Vatikán – Brány pekiel“. Niekoľko tak navrhol žartom, ale všetkým sa to páčilo. To bude návšteva! Vatikán si rýchlo získal sympatie obecnstva, hlavne dokonalou hrou a družným, priateľským vystupovaním. Janko sa po zápase smial. –Tak si tu zvykneme, že sa nám nakoniec bude cnieť za touto priehradou.

- Prirodzene nechýbali ani organizátori pobožností. Aký by bol život bez bohoslužby, bez modlitby! To bolo pre všetkých samozrejmé. Ráno vstávali o hodinu skorej, ako bol budíček pre rannú zmenu a keďže či už nedopatrením úradov, alebo riadením Prozreteľnosti boli medzi nimi i niektorí mladí kňazi, každodenne sa mohli zúčastňovať na sv. omši a pristupovať k sviatostiam. To iba tajne, so strážou pred vchodom baraku, lebo poriadok tábora zakazoval organizovať akékoľvek súkromné zhromaždenia, ktoré by neschválilo vedenie. Naučili sa úplnej presnosti.

Prišla prvá nedeľa. – Bratia, ide sa do mesta na sv. omšu. O minútu päť!

Každý vedel, čo to znamená. Museli byť opatrní. Do mesta sa mohlo ísť len na písomnú priepustku, ktorú by na tento cieľ nedostali ani do Vianoc. Stráže tábora sa o zámere nesmeli dozvedieť, aby ho nezhatili. Zdržovali sa teda na ubytovni. Minútu pred piatou stáli spolu, ako jeden muž vo vyrovnanom útvare pred barakom a o piatej nadšeným krokom vyrazili do mesta. Prekvapené stráže na bráne ustúpili pochodujúcej modrej lavíne. Než sa stačili spamätať, zástup nadšencov bol za bránou.

Cestou potom, ako sa patrí na pochodujúcu jednotku, prišli si na svoje hlasivky aj: „*Mlad', Bohu verná, Kristove čaty, zástavu našu zdobí kríž...*“ –

Obyvatelia Púchova začudovane krútili hlavami. Akýže sú to zväzáci, keď spievajú nábožné piesne? Lebo práve o zväzákoch bolo už známe, že majú byť avantgardou ateistickej mládeže. A tu spev, zanietený spev o Kristovi!

– Svet sa v Kristu ó-bnó-ví! – Bože môj, veď tí idú všetci do kostola!

A pred kostolom zmlkli a vstupujúc do kostola sa úctivo prežehnávali. Tak sústredení kľakli pred trón svojho Kráľa k zázračnej hostine, až srdce usedalo. Ich srdcia ich prezradili. Na ceste z chrámu už boli známi ľuďom a mnohé ústa im vtedy žehnali. Na tábor sa vrátili znovu so spevom.

Vedenie tábora, bezmocné proti takej jednotnej sile urobilo z núdze čnosť. Z obavy pred vzburami dovoľia v nedeľu odísť z tábora na sv. omšu do mesta, – ale iba vám!

Na druhú nedeľu stálo pred bránou tábora viac ako dvojnásobné množstvo mladých ľudí v belasých košeliach, dokonca krdeľ dievčat sa skrýval uprostred zástupu a než skončilo bezvýsledné vyšetrovanie táborovej stráže, kto patrí k Vatikánu a kto nie, prišla určená hodina a všetci vypochoďovali z tábora. Len prísne kontroly a nariadené práce zamedzili ďalšie nedele ostatným brigádnikom tento vytúžený únik z tábora. Janko nikdy predtým nepoznal pocit ukrývanej lásky. Nikto mu predtým nebránil, nevyčítal jeho náboženské prejavy, ale vari ani nikdy predtým nepocítil tak mocne horieť svoju dušu, ako teraz, keď verejne vyznať Boha malo neklamnú príchuť nebezpečenstva.

Novicom bolo jasné, že ich izolácia v pracovnom tábore je iba prechodná. „Čo ale zamýšľajú ďalej? Ako doštudujeme? Umožnia nám vôbec, aby sa naše túžby raz vyplnili? A keď nie?“ - to boli každodenné otázky, každodenné chmáry v ich myšlienkach. A pred Jankovými očami bola to opäť šedivá hora, už menej fantastická, zato však naliehavá.

„Musíme niečo robiť. Nemôžeme takto strácať čas. Dni bežia a my sme stále bez východiska.“ Často sa radil s priateľmi. Húťali, navrhovali to i ono, ale nemenná skutočnosť ich niesla ďalej v ústrety Prozreteľnosti, ktorú najviac vzývali, aby ich zaradila na najkrajšiu cestu nasledovania Krista. Jedno im bolo všetkým zrejmé: treba doštudovať, neopustiť svoje povolanie. Až v lete, v auguste v roku 1950, prišlo k definitívnemu koncu. Štát nariadil rozpustenie rádov a rehoľných učilíšť. Bohoslovcom odporúčali prihlásiť sa na jedinú teologickú fakultu v Bratislave. Tá už bola celkom pod ideologickým riadením štátu a komunistov. Treba nastúpiť niekam do zamestnania, vstúpiť do civilného života.

„Pane Ježišu, aká je tvoja vôľa? Ako ti mám slúžiť?“ modlil sa Janko. „Vnukni mi správnu cestu, chcem ostať verný apoštolátu. Obzvlášť dnes! Kristov kríž nesmú skryť pred ľuďmi. Nesmú zavrieť jeho chrámy! Nesmú odoprieť jeho Chlieb veriacim...“

Ale cítil, ako sa mu ktosi smeje, ktosi strašný, kto mal už rozostreté husté siete svojho panstva.

IX. Štúdium súkromne

„Ručiaci lev... obchádza, hľadá, koho by pohltil. Váš nepriateľ, diabol...“

Janko nepoznal iného nepriateľa. Nebudú mu slúžiť! Zdôveril sa priateľom: „Musíme byť spolu! Musíme študovať ďalej - aj sami. Boh nás neopustí.“ Janko, ani nik z jeho bratov netušil, že hľadajú novú, ťažkú cestu, na ktorej zakrátko ostane každý sám. Sám so svojou láskou i utrpením.

Áno, bratia, zamestnať sa, pracovať, tak kážu zákony. Po práci však musíme študovať, tak káže naše srdce, naša túžba po dokonalosti, naša túžba slúžiť Kristovi. Vojto Krištín sa vybral za pátrom Hutyrom do Beluškých Slatín. Ten mu poradil, aby vytvorili skupinky a pokračovali v štúdiu súkromne. Odkázal ich na pátra Krištína, ktorý medzitým ušiel zo sústredovacieho tábora z Hronského Beňadika. Dohodnuté sa okamžite premenilo na skutočnosť. Janko sa vybral do Nitry za svojou tetou, sestrou Modestou, ktorá bola učiteľkou na Meštianskej škole v Nitre a mala na starosti kandidátky. K 30.6.1950 však dostali sestry učiteľky prepúšťacie dekréty zo školstva. Predstaveným sa podarilo 10 mladých sestier učiteliek zamestnať v nitrianskej nemocnici. Jednou z nich bola aj sestra Modesta Havlíková. V Nitre ju Janko s Tonkom vyhľadali. 28. augusta 1950 bola komunita sestier učiteliek zo školy násilne deportovaná do Ladiec. Keďže v zoznamoch polície chýbalo tých 10 sestier a zistili, že sa medzitým zamestnali v nemocnici, prišli po ne a 10. septembra aj ony boli odvezené do Ladiec a neskôr do Vansdorfu na nútené práce v továrni. Sestra Modesta tak ešte stihla chlapcov odkázať na kandidátku Vierku Darnadyovú. A našiel sa i byt i učitelia. V Nitre sa postupne zhromaždili bývalí seminaristi z Apoštolskej školy: Vojto Krištín, bratia Janko a Tonko Havlíkovi, Bohuslav Pikala, Vladko Slávik a Milan Faško-Kaclík. Každý si našiel zamestnanie.

V jeden večer sa neočakávane v nemocnici objavil páter Štefan Krištín CM. Sestra predstavená Barbora Böenighová ho štyri dni ukrývala v tmavej komore na röntgenovom oddelení, kde sa vyvolávali snímky. Prostredníctvom známych mu našla privát u spoľahlivých ľudí – u Bencových na Tormoši (na Chrenovej). Sprostredkovala mu kontakt so seminaristami a štúdium môže pokračovať! Nádherná vidina vysviacky vábila blízučko, ako fatamorgána.

„Ale bratia, mlčať! Čo nám štátna moc zahatila, svätá Cirkev umožní tak, ako prvým kresťanom, ktorých viedla do katakomb, aby potom vychádzali naplnení milosťou a sviatosťami.“

„Výborne, brat, pôjdeme! Za znamením kríža, v znamení ryby, ktorá nikdy neprehovorí.“ Janko jasal: „Nič nie je stratené! Boh nás miluje!“ Čoskoro hlásil spolubratom: „I pre mňa sa už našlo zamestnanie. Nábytkársky podnik Sitno. Navštíviť ma môžete v Nitre u pani Valášekovej, pod Kalváriou, na ulici 29. augusta č. 51. Tam bude moje nové bývanie.“

Rozvrh dňa sa začal naplňovať. Po zamestnaní sa striedali základy filozofie, logika, kritika, ontológia, teológia, etika, psychológia... spestrované duchovnými cvičeniami a spoločnými pobožnosťami.

Raz ktorýsi brat priviedol vzácnu návštevu: sestru Barboru, predstavenú komunity v nemocnici. „Chúďatká moje“, zabedákala, „vy takto stiesnení dokážete ešte študovať? K tomu treba naozaj veľkú lásku. Budeme sa za vás modliť, deti moje.“ Keď odišla hovorili si onej: „Zdá sa byť našou opravdivou sestrou.“

„Prosím ťa, akáže sestra, veď má najmenej päťdesiat rokov!“ „No a? Záleží hádam v duchovnej ríši na rokoch? Či nie je i Kristus našim nebeským Bratom? A dnes by ho zdobili dvoj-tisícročné šediny.“ „Ale napriek tomu volajme ju radšej našou matkou, ctihodnou matkou, zaslúži si to. Sama nás nazvala svojimi deťmi a pozháňala nám i knihy.“ „Keby len knihy, včera poslala plný košík rôznych dobrôt, vraj aby sa i telo potešilo z dobrých výsledkov ducha.“

„A viete bratia, že našej domácej dala akési peniaze?“ „Ako vieš?“ „Viem a uisťujem vás, neslídil som, čírou náhodou som začul jej slová: „z *mojich úspor... Vezmite za byt, za mládencov.*“ „Ale sestra - Za byt? Veď to by stačilo na pol roka?!“ „Len zoberte, viem, že vy im neukrivdíte“. „Sestra Barborka, Bože chráň!“

Vojto Krištín si do svojho zápisníka poznačil: „Je jeseň 1951. Končí sa prvý rok nášho súkromného štúdia. Kontakty so spolubratmi v Čechách na vojenskej službe v PTP, ako aj láskavá starostlivosť našich sestier vincentiek nám dodávajú nadšenie a silu. Asi 15. septembra nás pozvali rodičia sestričky Perpetuy na Zobor na vinobranie. Vinohrad je na svahu hneď za rodinným domom. Ženy pri obaračke spievajú ľudové piesne. Mládenci Janko, Anton, Vojtech, Bohuš, Vlado, Milan nosia plné putne k prešu. Janko žartovne volá: „Pán domáci, musíme pri obaračke stále spievať? ... Janko môj, sám Otec nebeský vie, prečo nám práve vtedy daroval ten čarovný deň – hrozno, piesne, slnko v duši ...“

„Máme vás rozptýlených“, hovoril duchovný otec Krištín. „Nielen po súkromných bytoch, ale po celej vlasti. Snažte sa preto, chlapani vlastnou horlivosťou nahradiť naše krátke návštevy.“ Vtedy sa dostalo bratom prvý raz

varovanie. „Naši bratia sú sledovaní! Ich domáca sa vraj veľmi vypytuje, že čo to stále študujú, a kto to bol na návšteve, prečo neštudujú na školách a podobne... Rozmýšľajú nájsť si nový privát.“

„Ale čože nám môžu? Zaujímajú sa o nás, to je samozrejmé. Sledujú naše správanie. Ale ak zistia, že sme stále zahrabaní v knihách a modlitbách, zabudnú na nás. Im nejde o štúdium, bratia, oni sú zvedaví, či tu nekujeme nejaké „pikle“ proti režimu, chápete to?“ „Zaiste počuli o duchovnej revolúcii, o ktorú usiluje sv. Cirkev a myslia, že ku nej treba vysielacky, partizánov, revolvery.“ „No a nie?“, ozval sa Janko. „Ja každý deň vysielam do Ríma svoje depeše. My všetci sme bunky v zákopoch, prosíme o chvíľu, až nám bude dovolené vyraziť na front života, zakladať stožiare lásky. Máme viac než revolvery, delá, alebo najrýchlejšie strely sveta! Najpriebornejším projektilom je myšlienka! A skry sa, keď ju riadi Boží radar! Až myšlienka Kristova a naša začne revolúciu, neobstojí ani jedna lož, ani jedna nespravodlivosť. Ľudské ľady sa roztopia vo vyhni milujúcich. I my sa hlásime k vinníkom, čo zapríčinia návrat najstaršieho jarma, najzastaranejšieho systému: „otroctva lásky.“

Bratia zmĺkli. Nik sa nezasmial. Nik nezažartoval. Všetci sa cítili vinní ukryvanou láskou k pravde a spravodlivosti, svojich vyznaní k Bohu a životu. Ktorýsi povedal: „Vystreľme teda z nášho zásobníka slová blahoslavenstiev!“ A ihneď začal: „Blahoslavení, ktorí trpia pre spravodlivosť a tešte sa, ak vás prenasledujú...“ Ani sa nenazdali, ich rozhovor ako rozutekaný potok vliaval sa do širokej rieky spoločnej modlitby, viery a oddanosti.

X. Nové formy rehoľného života

Bolo však treba, aby sa rehoľníci prispôbili daným podmienkam. V tomto nám dával lekcie otec Štefan Krištín. Bol prezieravý, vynaliezavý a opatrný. Keď nebol u nás, iste bol v niektorej komunite sestier, aby im odslúžil sv. omšu a vyspovedal sestry. Raz prišiel z Bôrika, z Nitrianskeho Pravna, kam boli násilne vyvezené sestry z Ladiec. Ich dom bol v lese a na sv. omšu museli chodievať skoro ráno cez les do dediny, keď bola ešte tma. Dobré by im padlo, keby mali „sviečkové lampáše“. Raz išiel otec Krištín popri železiarskom obchode, bola tam inventúra. Skúsil predsa zaklopať. Pohotový predavač otvoril. Čo si prajete? „Prosím, máte lampáše – len také na sviečky? Áno, máme. Ale je inventúra a nemôžeme predávať. Otec Krištín sa nedal. „Ja to viem, ale ja by som ich potreboval aspoň dvadsať.“ To je nemožné. Príd'te o dva dni. Možné – nemožné – rozvíjal otec Krištín svoju teóriu. Strana to potrebuje ihneď! Čo mal predavač robiť? Otvoril dvere, nachystal dvadsať lampášov, zabalil, riadne vystavil blok, zinkasoval peniaze a vec bola pre „stranu“ vybavená. Ďakujem, súdruh, česť práci! – pozdravil otec Krištín. Česť práci!

Keby vedel ten predavač ktorá strana to potrebovala!

Otec Krištín bol obdarený mimoriadnou vynaliezavosťou a priam talentom, že sa v každej situácii vedel správne zorientovať. Tak sa mu podarilo ujsť aj zo sústredovacieho kláštora z Hronského Beňadiku. Kňazi tam boli internovaní v centralizačnom kláštore mali byť prísne strážení. Problémom bolo, že hlavná brána mala pokazený zámok a okrem toho už potrebovala aj nový náter. Vedúci sa spytuje kto vie opraviť zámok a natrieť bránu. Otec Krištín v okamihu zdvihol ruku. Možno to ani nikdy nerobil ... Dôkladne natrel vstupnú bránu do kláštora. Opravil pokazený zámok – a pre istotu spravil aj niekoľko rezervných kľúčov. Ako prvý využil kľúč spolubrat páter Ľudovít Orješok. Potom z tábora „zmizol“ páter Krištín a napokon aj páter Púchovský. (Možno aj ďalší.)

Za istý čas sa páter Krištín ukrýval u sestier vincentiek v nemocnici v Kremnici. Keď dostal avízo od predstaveného, pátra Jána Hutyrú, vybral sa do Nitry, aby seminaristom prednášal potrebné učivo. Príležitostne na pár dní prichádzali prednášať aj pátri Ľudovít Orješok a Rudolf Púchovský, ktorí tiež žili v ilegality a boli hľadaní políciou.

Denný program sa začínali skoro ráno spoločnou modlitbou, potom nasledovala práca v zamestnaní a po nej popoludní a večer štúdium, alebo prednášky:

základy filozofie, teológie, štúdium jazykov, ... Ak bol páter Krištín odcestovaný, chodievali na sv. omšu na Kalváriu, alebo niekam do mesta. Učebnú látku im zaistovali pátri, ktorí vo svojich úkrytoch usilovne prekladali potrebné disciplíny z nemčiny alebo z latinčiny. V rámci vincentskej formácie si konali aj predpísané duchovné cvičenia podľa pravidiel Spoločnosti sv. Vincenta. Večer počúvali vysielanie Vatikánskeho rozhlasu, ktoré si usilovne zapisovali napriek intenzívnemu rušeniu, aby tieto texty mohli poskytnúť aj iným veriacim.

Koľko dní uplynulo? Kto vie? Keď horí srdce, myseľ je zanietená životným úsilím, vtedy sa nerátajú chvíle, ani dni. Naši bratia o tom neuvažovali. Mali svoj vesmír, svoju galaxiu, svoje zákonité kruhy okolo večného svetla. Nepatrili času, ani svetu, ani sebe. Ocitli sa v magnetickom poli kríža, vydaní na milosť jeho lúčom, lebo akože ináč nazvať mladosť, ktorá nechce inú radosť, inú lásku, než slúžiť, byť nástrojom, hračkou Prozreteľnosti?

„Pane, chcem to čo Ty chceš, chcem ako Ty chceš a chcem dokedy Ty chceš!“
Niet času. Ustavičné „Teraz“, ako rola bohatá na brázdy, čaká na ľudský prejav a počin. „Chceš mi dať srdce? Daj! Teraz! Nezáleží na dátume! Záleží na tebe! Láska bude chodiť každý deň, v každom teraz a bude žiadať to isté. Všetko ostatné: čas, svet, osoby, sú iba kulisy, varianty tej istej obety, toho istého kríža, toho istého svetla, ktoré ťa bude volať, priťahovať, až doráňaný a umdlený odpovieš: „Teraz“! Konečne teraz! Máš všetko, bez výhrad!“

Janko, bratia! Podme už! Teraz!

ŠtB sa podarilo tajný seminár odhaliť. Stalo sa to ako v lacnom sociálno-realistickej románe. V máji 1951 prišiel na Krajskú správu ŠtB v Nitre šestnásťročný zväzák a oznámil, že v Nitre sa v jednom dome schádzajú neznámi mladí muži. Na dotaz orgánov, že odkiaľ to vie že má také veci hlásiť, odpovedal: „Počul som to v škole, že veci, ktoré sú nám podozrivé a čo škodia nášmu ľudovodemokratickému zriadeniu máme ihneď ohlásiť bezpečnostným orgánom. Tak isto mi o týchto veciach vyprával otec.“

Orgány ŠtB poverili mladého uvedomelého udavača úlohou: „Aby si všimol asi jak sú starí tí muži a asi koľko ich do toho domu chodievala. Tento zväzák s ochotou prisľúbil a skutočne aj previedol. O dva dni prišiel bezpečnosti oznámiť, že čo dostal za úkol, splnil. Bezpečnosť si to preverila a postupovala v zisťovaní účelu schádzania sa týchto osôb.“⁶

⁶ SNA Bratislava, fond UV KSS-taj.

Dňa 29. októbra 1951 orgány ŠtB zatkli šiestich bohoslovcov a pátra Štefana Krištína. Celú akciu považovala nitrianska ŠtB za svoj veľký úspech. Preto ju v roku 1953 predložila Hlavnej správe ŠtB v Prahe v podobe vhodného literárneho námetu. Všetkých zaistených v skupine Štefan Krištín a spol. podrobili pri vyšetrowaní fyzickému týranu. Pripravoval sa väčší proces, ktorý mal odstrašiť všetkých tých, ktorí by sa rozhodli študovať teológiu bez štátneho dozoru. Do vykonštruovanej skupiny ŠtB zaradila aj ľudí, ktorí ukrývali Štefana Krištína, Rudolfa Púchovského a Jána Huturu a podieľali sa na získavaní falšovaných občianskych preukazov pre ukrývajúcich sa kňazov.

Podľa obžaloby, ktorú podal štátny viceprokurátor J. Feješ 24.11.1952 *„záujemcovia o štúdium teológie utvorili ilegálnu skupinu a pod rúškom teologických štúdií jednak sa pripravovali na ilegálnu činnosť a jednak vykonávali protištátnu činnosť. Sústavne počúvali a písomne zachytávali štvavé relácie vatikánskeho rozhlasu a tieto písomne rozmnožovali. S tým istým úmyslom koncipovali a rozmnožovali náboženské piesne s obsahom namiereným proti ľudovodemokratickému zriadeniu.“*

Takto sa kriminalizovalo úplne normálne teologické štúdium.

XI. Zatknutie

„Chceš mi dať srdce? Daj! Teraz! Nezáleží na dátume!“ Dvadsiaty deviaty október (1951) len zopakoval túto výzvu.

Jeden uniformovaný a sedem „civilných“ prišli s rozkazom: „V mene zákona!

Pod'me!“ Majú v ruke zatykač. Budú vás vyšetrovať. Budete sa zodpovedať.

Či ste si mysleli, že váš nepriateľ diabol zaspal? Neviditeľný pavúk stiahol sieť. Janko, si v nej! Šedivá hora je tvojou skutočnosťou. Kam unikneš? Kríž sa ti priblížil až k ramenám. Janko, teraz!

Tonko Havlík takto spomínal na tie udalosti: „Boli sme azda prekvapení, ale pokojní. Medzi civilmi bol jeden uniformovaný kapitán, ktorý sa nechal počuť: **„Potrebujeme lacné pracovné sily!“** Niektorí boli ešte v druhej izbe. Vojto Krištín sa pokúsil ujsť, vyskočil cez oblok na ulicu. Ktorýsi ho tam zastavil: „Kto ste a kam idete?“ To by nebol Vojto aby sa nevynašiel: „To viete, je večer, idem za dievčatami.“ Stačil zájsť do nemocnice ku sestrám a oznámil im, čo sa stalo. Potom sa pokojne vrátil späť. Nemohol nechať kamarátov a bratov osamotených. V blízkosti nášho domu ho chytili.

Policajný voz sa rútil spiacou Nitrou. Zastal pred budovou, ktorú Janko doteraz nepoznal. Snažil sa zachytiť pohľad niektorého brata. „Neobzerať sa!“ počul ostrý rozkaz za sebou a hneď aj trhnutie za rukáv. „Pod'me!“ Medzitým otvorili akúsi ťažkú, železnú bránu. Na vyzvanie vystúpil a nasledoval ďalšieho uniformovaného muža.

„Pôjdete predo mnou, bez slova a bez obzerania!“ Prešli úzkou chodbou. Na jej konci počul strohé „Doprava!“, potom sa priblížili ku schodom. „Pod'me!“ a gesto ruky ukázalo na schodište. Janko nerátal schody. Bezmyšlienkovite vykonal príkaz. Nezvyčajné prostredie, strohé počínanie uniformovaného pôsobilo na neho priam hypnoticky. „Doprava!“, začul na konci schodišťa. Odbočil teda a ocitol sa vo veľkej hale. Pohľad, ktorý sa mu naskytol, zapôsobil ako úder do tváre. Asi na krok povedľa, tiahla sa drôtená sieť a cez ňu videl dole o poschodie nižšie. Stačil si všimnúť celý rad dverí, pri každých stál jeden uniformovaný. „Pošli ďalšieho!“ ozvalo sa zdola. Začul rýchle kroky, otvorenie dverí,... neodolal a obzrel sa. Veď je to spolubrat Vojtech! V tom zacítil úder po hlave pendrekom. Zapotácal sa. „Povedal som, neobzerať sa!“ - počul vysvetlenie. „Zastaviť!“ Zastal. Uniformovaný zaštrkotal kľúčmi a otvoril masívne dvere. „Pod'me, rýchle!“ Janko prebehol cez prah ako zmámený. Buchnutie dverí, zapadnutie akejsi neviditeľnej závery a potom ticho. Ostal sám. Najprv si uvedomil, že sa chveje po celom tele. „Že by ma ten pohlavok tak rozrušil?“ začudoval sa. „Nie, nie... tu všetko akosi rozrušuje. Bože, kde som to?“

Akáže je toto miestnosť? Sotva dva kroky široká, tri, štyri dlhá? Čosi ako stôl a stolička... veď je to zamurované do steny! Vedľa dverí toaletné zariadenie a malé okienko s tromi železnými krížami. Stál za dverami tak ako vbehol, ani krok neurobil. Potom sa poohliadal, potom stál, stál ... čudné je to tu, čudné. V mysli mu začali bežať obrazy väzenských ciel, ako ich kedysi vídaval v literárnych svetoch. Toto väzenie napísal krutejší autor.

Zrazu a otvorili dvere. Dvaja uniformovaní. Ten čo ho priviedol a ešte jeden. „Vyložte všetky veci z vačkov!“ „Nemám nič! Tuto, vreckovku.“ „Položte ju na stôl a postúpte o krok, prehladnem vás! - to povedal ten nový, kým jeho prísny sprievodca stál vo dverách. Janko postúpil. „Ruky dvihnúť nad hlavu a nehýbať sa!“ učinil tak.

Pocítil rýchle dotyky rúk po celom tele, vo vlasoch, v záhyboch šiat. „Vyzlečte sa!“ Vyzliekol kabát, košeľu a stál. „Rozumeli ste?“ „Všetko?“ spýtal sa prekvapený Janko. „Všetko! my nás neuhryzieme!“ Strašlivý stud ho obliol do červena. Rozopál si nohavice a spustil na dlážku. „Najprv sa vyzuť, nie?!“ zhúkol hlas za ním. „Prepáčte,“ ospravedlňoval sa. Zrazu si pripadal smiešne. „Takto som sa ešte nikdy nevyzliekal.“ „Rýchlejšie, nie ste sám!“ Zaiste, pomyslel si na spolubratov. Tiež sa vyzliekajú?

„Šaty odložte na stolík a vráťte sa na pôvodné miesto!“ Učinil tak. Prvý raz stál pred cudzími ľuďmi nahý. „Bože, odpusť mi, vzdychol si v duchu, „len pred tebou budem stáť obnažený.“ Bola to kladná odpoveď na volanie kríža? Len trochu vnímal, že jeho šaty opäť prezerajú, potom dokonale aj obuv. „Rozkročte sa!“ „Urobte predklon!“ Čosi sa v ňom vzoprelo. „Načo ešte toto?“ „Rozumeli ste?!“ Poslúchol. „Dobre, oblečte sa!“

Kým sa obliekal, ešte sa spytovali na jeho meno a že dúfam vie, že je na neho uvalená vyšetrovacía väzba. Že ho čoskoro predvolajú a vyšetria. A tam vedľa dverí že je gombička na zvonček, ale zvoniť je dovolené iba v naliehavej potrebe. Na dverách že má nalepený denný poriadok vyšetrovancov s ktorým sa má oboznámiť a dodržať ho. Zabuchli a uzamkli dvere.

Osudná rieka, akože sme ťa prebrodili? Zo slnného brehu na breh zatienený, z brehu hlučného na breh osamotenia, z brehu sveta na breh podsvetia, odkiaľ volanie a nárek ostávajú pre svet zakliate. Ktože sa starie o to, čo sa dej tam za železnou bránou, za vysokými múrmi väzníc, alebo ostnatým pletivom pracovných táborov? Podsvetie uprostred sveta, ríša, kde iba Boh a démon zúčastňujú sa na osudoch väzňov.

„Beštiálna krutosť s akou sa zaobchádzalo s nevinnými ľuďmi, prenikala cez múry väzníc a šírila hrôzu medzi občanmi. Strach prenikal všetkých.

Bohuslav Pikala opísal jeden z takých výsluchov: „*Brali nás jedného po druhom. Zobrali nám všetky veci a začal sa výsluch ... až to prešlo do kriku. Najhorší bol krížový výsluch. To prišli aj štyria ... Jeden mi dal pod nos býkovec – ovoňajte! – povedal. Týmto vás budem biť. Výsluchy boli čoraz ostrejšie. Za každú cenu nám chceli dokázať, že sme špióni Vatikánu. Plynuli dni, týždne, prešiel i marec 1952 a oni stále nemali dôkazy o velezrade. Keď ráno zaštrkotal v dverách kľúč, začal som sa triasť. Keď ma s vreckovkou na očiach došikoval do kancelárie, boli tam už traja. Veliteľ mi kázal podpísať novú zápisnicu. Ja som sa tomu bránil a povedal som, že už som podpísal definitívnu zápisnicu. Túto nepodpíšem, lebo iste je tam nepravda. Keď ma nijako nemohli donútiť, tak si ma veliteľ zobral do umývarky. Kázal mi kľaknúť na betón. A potom to začalo: bite a kopanie. Práve bol piatok. Pomyslel som si: veď Pán Ježiš viac trpel. Bil ma asi pol hodiny. Keď už ďalej nevládal, ustal a zadychčaný sa ma spýtal: „Viete prečo som vás bil? Neviem. Pre vaše drzé správanie, povedal mi. Potom mi kázal umyť sa studenou vodou a dlho ma nechal stáť na chodbe tvárou ku stene. Asi preto, lebo moja tvár bola celá červená od bitky.“ Spolubratia spomínajú, že Janko zažil mnoho takýchto výpraskov. Tým skôr, že svojím prítlačivým zjavom, pokojom, jemnosťou, trpezlivým úsmevom a najmä neskrývanou zbožnosťou uvádzal vyšetrovateľov priam do zúrivosti. Jankova vyšetrovacía väzba za surových praktík mučiteľov sa tiahla viac ako štyri mesiace – do 28. februára 1952. Podľa záznamov v úradných dotazníkoch Janko schudol o 20 kíl.*

Výsluchy skončili a 19. marca 1952 nás odviezli do súdnej väznice do Bratislavy. Tam už neboli výsluchy – čakali sme na súd. Obžaloba znela: „...*utvorili ilegálnu skupinu a pod rúškom teologických štúdií sa pripravovali na ilegálnu činnosť a jednak vykonávali protištátnu činnosť. Sústavne počúvali štvavé relácie vatikánskeho rozhlasu a tieto písomne rozmnožovali. Tiež koncipovali a rozmnožovali náboženské piesne s obsahom namiereným proti ľudovodemokratickému zriadeniu.*“ – to bola naša vina.

Proces sa mal konať pred Krajským súdom v Bratislave, no ten pôsobil iba do konca roku 1952. Preto ich previezli znova do Nitry.

XII. Spomienky sestry Fides

Spomienky sestry Fides – Vierky Darnadyovej dkl - na Janka Havlíka a na seminaristov Misijnej spoločnosti svätého Vincenta de Paul. Ilustruje to obdobie, keď rehoľný život bol komunistami odsúdený na zlikvidovanie a na druhej strane zápas o hľadanie nových foriem zasväteného života.

Sestra Fides zapísala: Na jar v roku 1950 som sa v Nitrianskej nemocnici, u sestry predstavenej Floriny Böenighovej, prihlásila za kandidátku do Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul. Zadelili ma pracovať do zubnej ambulancie. V ambulancii pracovala sestra Nemézia Langová a ja som jej pomáhala a zaúčala sa, keďže zakrátko som mala nastúpiť do ošetrovateľského kurzu, a potom do zdravotníckej školy. Najskôr, po kurze som absolvovala dvojročnú, potom som pokračovala na štvorročke – s maturitou v Nitre.

V máji 1950 komunisti zlikvidovali Misijnú spoločnosť lazaristov. Bola zrušená aj ich Apoštolská škola v Banskej Bystrici, kde sa na kňazstvo pripravovali aj bohoslovci CM. Kňazov násilne sústredili do centralizačného kláštora v Hronskom Beňadiku, kde boli prísne strážení. Pátri lazaristi: Krištín, Orješok a Púchovský odtiaľ ušli a sa skrývali na viacerých miestach u dobrých ľudí, ktorí preto mnoho riskovali. Seminaristov zo všetkých rehoľí v tú noc odviezli na budovanie Priehrady mládeže. Koncom augusta 1950 ich prepustili domov. Ponúkli im možnosť hlásiť sa do bratislavského kňazského seminára.

Predstavený, páter Hutyra lazaristom zakázal sa uchádzať o štúdium v Bratislave, pretože bohoslovecká fakulta bola už riadená komunistami a nemala schválenie Svätej Stolice z Ríma. Jeden z bohoslovcov, už neviem ako sa volal, neposlúchol, takže sa z Misijnej spoločnosti tým krokom vylúčil. Ostatní lazaristickí bohoslovci sa usadili v Nitre. Medzi nich patrili aj dvaja synovci sestry Modesty Havlíkovej, ktorá v tom čase mala na starosti kandidátky. Sestra Modesta ma poprosila, či by som nevedela nájsť nejaké bývanie pre jej synovcov Tonka a Janka. Môj príbuzný odchádzal z privátu pod Kalváriou, pretože práve skončil školu. Šla som sa spýtať a vzali ich tam bývať. Postupne sa tam ubytovali aj ďalší bohoslovci. Bývali neďaleko našej nitrianskej nemocnice. Z času na čas sme ich mali možnosť stretnúť, keď prichádzali večer na infekčné oddelenie, kde slúžila sestra Zita Drobná. Na priváte nemali kúpeľňu, tak sa chodili kúpať do nemocnice, na infekčné.

Prinášali si aj vyprať prádlo. V nemocničnej pracovni bolo v stredu poobede voľno, kedy si tam mohli prať zamestnanci svoje prádlo. Chlapci priniesli prádlo

ku nám do zubnej ambulancie a ja som im právala v stredu v našej práčovni. Potom som im ho zanesla, alebo si sami prichádzali poň. Niekedy som im nosievala aj stravu, keď sa sestričky zriekli svojej stravy, aby sa mohli podeliť s nimi. Pre sestry bolo nebezpečné aby tam chodievali, preto som ja tieto služby robievala. Samozrejme, že som tam niekedy zostala aj na kus reči. Bohoslovci vedeli, že ja som kandidátkou.

V záujme ďalšieho štúdia v ktorom chceli takto tajne pokračovať, odporúčal im páter Krištín, aby sa nikde nezamestnali. V tom čase komunisti presadzovali politiku povinného budovania ľudovodemokratickej spoločnosti a každý občan musel pracovať. Takže aj táto skutočnosť na nich dosť upozorňovala všadeprítomnú štb. Súčasne to bolo pre nich náročné, pretože nemali žiaden príjem a tak boli odkázaní na pomoc sestier. Všetky sestry však o nich ani nevedeli, len niektoré boli zasvätené do tejto služby. Bývali priamo „pod oknami polície“, preto bolo treba istej obozretnosti. Preto si neskôr našli aj zamestnanie.

Nakoľko si spomínam, bývali tam: Janko a Tonko Havlíkovci, Vojto Krištín, Vladko Slávik, Bohuš Pikala. Býval tam s nimi aj páter Krištín. Boli to veľmi milí, slušní a sympatickí mladí muži. Spomedzi nich však Janko Havlík akosi vynikal. On bol mimoriadne príjemný. Mal v sebe tichú radostnosť. Jeho humor bol veľmi jemný. Bol veľmi úslužný, skromný pritom veselý a vyžadovala z neho hĺbka duchovného života. Nebol veľmi rečný, skôr v reči opatrný, azda so mnou, mladým dievčaťom. Avšak rozhovory s Jankom mi často pomáhali aj v mojom duchovnom napredovaní, lebo rozprávať sa s ním, to bolo takmer vždy o niečom peknom, duchovnom. Stretnutie s ním zanechávalo vo mne pocit radosti a povznášalo k Bohu. Bola som vďačná Pánu Bohu, že naša Spoločnosť bude mať takého dobrého kňaza. Bol taký Boží chlapec. Bol vždy veľmi vďačný za každú službu. Raz sa stala taká úsmevná príhoda, ale pre mňa trapas. Práve Janko priniesol prádlo a videla som, že má už veľmi nepekne nohavice, ktoré si už žiadali aj oprat', aj obšit'. Tak som mu navrhla, nech si prezlečie iné a ja som mu tieto pekne oprala, obšila a samozrejme vyžehlila tak, ako som vedela – v živote som pánske nohavice dovtedy nežehlila – takže som mu z nich spravila tepláky – puky mal po bokoch a nie vpredu. Keď som ich zanesla na privát a ktorýsi ich vytiahol, keď rozdeľoval prádlo, bol z toho veľký smiech, že Janko má „moderné“ nohavice. Ja som sa zahanbila, vzala som ich opraviť. Odvtedy som nikdy nezabudla ako sa žehlila pánske nohavice.

Do bytu na niekoľkodňové pobyty prichádzali za nimi aj páter Orješek a páter Púchovský, ktorí ušli zo sústredovacieho tábora z Hronskébo Beňadika a sa skrývali. Oni dávali chlapcom prednášky z učiva.

Keď na jeseň v roku 1951 bohoslovcov prepadla polícia, všetkých zaistili, aj Otca Krištína. Vedela som, že práve v ten večer mal ku ním prísť páter Púchovský. Poprosila som našu upratovačku Julku, ktorá ho už raz videla a poznala, aby šla na stanicu a upozornila ho, že chlapcov zaistili. Mňa už predtým vyšetrovali, a tak som nechcela zaviesť stopu k nemu. Julka ho upozornila a on hneď tým istým vlakom odcestoval.

Mňa totiž nejaký krátky čas predtým vyšetrovali za list, ktorý som dostala. Stala sa im však nepríjemná situácia, že pracovník, ktorý nám delil poštu – spolupracovník štb – mi ho ešte nestihol doručiť. Ja som sa bránila, že som nijaký list nedostala. A skutočne, na druhý deň mi ten inkriminovaný list bol doručený. Bol síce adresovaný na moje meno, ale v ňom bol list pre pátra Púchovského. Toto ma upozornilo, že som v podozrení, že ma sledujú, preto som bola opatrnejšia. Odvtedy som k bohoslovcom nechodila. Oni sami si pre prádlo prichádzali.

O niekoľko dní po bohoslovcoch zaistili aj našu sestričku prestavenú Florinu Böenighovú, pretože všetko sa konalo s jej vedomím a súhlasom. Potom vyšetrovali aj viaceré sestry. Zatvorili aj sestru Zitu Drobnú a sestru Neméziu Langovú, ale tie po troch mesiacoch prepustili.

Našu predstavenú sestru Florinu odsúdili na 15 rokov väzenia. Niektoré sestry boli aj na súde keď ich súdili. Ja som nebola. S Jankom som sa už nikdy nestretla.

XIII. Súd v Nitre 3.-5. mája 1953

Súdny proces nitrianskych seminaristov a ďalších spoluobvinených pod hlavičkou: „**Krištín a spol.**“ prebiehal v dňoch 3.-5. februára 1953 na Krajskom súde v Nitre. Predseda senátu dr. Turčan uviedol dôvod: „*V roku 1950 v Nitre utvorili tajné bohoslovecké učilište, ilegálnu protištátnu skupinu pod rúškom teologické štúdium*“. Pri výsluchoch nútili seminaristov, aby potvrdili, že na štúdium ich nútil páter Štefan Krištín. Všetci to popierali, pretože to nebola pravda. To my sami sme ho žiadali, aby nás učil. Začiatkom februára konečne spísal krajský veliteľ ŠtB Nitra, poručík Červenka „Trestné oznámenie“, v ktorom o Jankovi uviedol: „*Ján Havlík spáchal trestný čin velezrady podľa §78 trestného zákona... ako zarytý nepriateľ ľudovo-demokratického zriadenia, rozhodol sa intenzívne bojovať proti socializmu, rozkrádal kláštorne veci, knihy a skvosty, počúval štvavé správy z Vatikánskeho rozhlasu, rozmnožoval na písacom stroji protištátne básne a pesničky, ako učebnú látku pre celú skupinu rozvratníkov, pripravujúcich sa k zločinom.*“

Súdne pojednávanie v Nitre bolo verejné. Zúčastnili sa ho i niektoré sestry vincentky. Sestra Janka Trubenová, ktorá bola v súdnej sieni prítomná, opísala: „*Reč prokurátora bola zahanbujúca, hrozná, plná zlosti, nenávisťi a bohorúhania voči svätému otcovi, Cirkvi, voči kňazom a náboženstvu. Myslela som, že musí tá budova na nás padnúť. Naši obvinení nemali iného mena len ako: pápeženci, agenti Vatikánu, zločinci, ktorí podkopávajú republiku, zradcovia ...*

Sestra Janka zapísala aj vzácne svedectvo o tom, ako Janko vystúpil na súde. „*Veľmi dojemná chvíľa nastala vtedy, keď jeden z obvinených seminaristov, Janko Havlík, jasným hlasom povedal: Prosím, slávny súd, aby trest, ktorý chce uložiť tým, čo trpia pre nás, rozdelil medzi nás a mne dal najviac.*“

Spolu so seminaristami boli súdení aj viacerí laici a dve sestry vincentky. Sestra Florina Barbora Böenighová, predstavená z nitrianskej nemocnice a sestra Vincencia Hansková predstavená v Trenčíne, ktorá chlapcom kúpila zimné kabáty aké sa vtedy nosili, tzv. hubertusy.

Sestra predstavená Florina mala v tom čase 59 rokov. Mnohé sestry, ktoré ju poznali, hovorili o jej inteligencii, širokom rozhl'ade, rozvážnosti, múdrosti, spravodlivosti a pravej nábožnosti. Teraz ide však o veľmi dôležitú časť jej života, a to záverečné obdobie korunované hrdinstvom, ba mučeníctvom za vieru a povolanie.

Sestra Florina všestranne vždy pomáhala mnohým, ktorí potrebovali pomoc a taktiež pomáhala aj seminaristom. Zaistili ju 1.11. 1952. Výsluchy sa konali v Nitre. Zakrátko ju previezli z väznice do nemocnice ako pacientku s ťažkým zápalom pľúc a s cukrovkou. Bola hlboko pokojná, odovzdaná do vôle Božej. Po čase jeden známy dozorca povedal o nej, že to bola dôstojná žena, ktorá sa neustále modlila, bola úctivá ku každému. O týždeň ju odviezli späť do väznice, kde pokračovali výsluchy. Keď sa sestra Florina mala na súde vyjadriť k obvineniu, povedala krátko ale jasne asi takto: „*Sv. Otca si veľmi vážim, a chcem ostať verná Cirkvi aj svojmu povolaniu aj keby ma to malo stáť život. Áno, pomáhala som s dobrým úmyslom tým, ktorí pomoc potrebovali, ale konala som len svoju kresťanskú povinnosť.*“

Keď jej dal sudca otázku kde sa nachádza Hutýra, odpovedala: „*Neviem. A keby som aj vedela, aj tak nezradím.*“

Uväznená bola aj sestra Vincencia Anna Hansková, predstavená nemocnice v Trenčíne. Obvinená bola preto, že chlapcom zakúpila zimné kabáty tzv. „hubertusy“ aké sa v tom čase nosili a sprostredkovala odkazy od pátra Hutýru. Ešte pred vynesením rozsudku, povyhánali ľudí zo súdnej budovy. Neskôr sa sestry dozvedeli, že obe naše sestry dostali za „velezradu“ každá 15 rokov väzenia. Keď po súde mohli navštíviť sestru Florinu na pár minút, odkázala sestričkám, že **sa za každú modlí, aby sme neplakali, ale ostali verné svojmu zasväteniu ...**“ Obe sestry boli väznené v Ženskej väznici v Pardubicích.

Sestra Vincencia bola po ôsmich rokoch prepustená na amnestiu.

Sestra Florina bola z Pardubíc onedlho prevezená do Prahy, na Pankrác... To, čo prežila na Pankráci, ostáva tajomstvom. Vie sa len toľko, že tam zomrela 31. marca 1956. Len Pán Boh vie, čo si tam vytrpela. To, že zomrela, sa dozvedeli sestry až o mesiac po jej smrti, keď im bol vrátený balík s poznámkou: „Zomrela“.

Na tretí deň po skončení súdneho pojednávania v Nitre, vyhlásil predseda senátu Rozsudok v mene republiky. Janko Havlík bol odsúdený na 14 rokov odňatia slobody, 10.000 Kčs peňažitý trest, prepadnutie celého majetku a stratu občianskych práv na dobu 10 rokov. Keď sa nitriansky súd skončil, Janko povedal svojej mamke: „*Neplačte, mamička, chceli sme prinášať Bohu obeť na oltári, teraz mu budeme dvíhať miesto hostíi svoje utrpenia a životy.*“

Krajský súd v Nitre dňa 5. februára 1953 vyniesol rozsudok:

1. Štefan Krištín k **doživotnému trestu odňatia slobody**;
2. Vojtech Krištín k trestu odňatia slobody v trvaní **10 rokov**;
3. Ján Havlík k trestu odňatia slobody v trvaní **14 rokov**;

4. Anton Havlík k trestu odňatia slobody v trvaní **8 rokov**;
5. Bohuslav Pikala k trestu odňatia slobody v trvaní **18 rokov**;
6. Vladimír Slávik k trestu odňatia slobody v trvaní **8 rokov**;
7. Milan Faško Kaclík k trestu odňatia slobody v trvaní **3 roky**;
- Ďalší obvinení, ktorí pomáhali seminaristom:
8. Pavol Horský k trestu odňatia slobody v trvaní **10 rokov**;
9. Sr. Barbora Böenighová k trestu odňatia slobody v trvaní **15 rokov**;
10. Sr. Vincencia Hansková k trestu odňatia slobody v trvaní **15 rokov**;
11. Anton Korec (brat Jána Korca) k trestu odňatia slobody **10 rokov**;
12. Ľudmila Fabišová k trestu odňatia slobody v trvaní **5 rokov**;
13. Ján Hulla k trestu odňatia slobody v trvaní **18 mesiacov**;
14. Martin Pizerák k trestu odňatia slobody v trvaní **1 rok**;
15. Pavol Bencz k trestu odňatia slobody v trvaní **1 rok**;
16. Matúš Hromada k trestu odňatia slobody v trvaní **1 rok**;
17. Katarína Valášeková k trestu odňatia slobody v trvaní **1 rok**.

(spolu 138 rokov + doživotie!)

Niektorí z obvinených sa proti rozsudku odvolali, medzi nimi aj Ján Havlík.

Pri odvolacom konaní v Prahe Janko Havlík povedal: „*Môj konečný cieľ bol stať sa kňazom. Riadil som sa podľa svedomia... Inak nemám čo dodať.*“

Na Najvyššom súde v Prahe dňa 11.6.1953 Jánovi Havlíkovi 14 ročný trest znížili na 10 rokov. Otcovi Krištínovi zmenili doživotný trest na 25 rokov väzenia a Bohuslavovi Pikalovi znížili trest z 18 rokov na 10 rokov väzenia.

Jankov rodný brat Anton Havlík spomína: „*Po vynesení rozsudku v Nitre nás dozorcovia odvedli zo súdu späť do väznice. Dali nás do dvoch veľkých spoločných celí na prízemí. Do jednej mužov, do druhej ženy. Opäť sme boli spolu po 18 mesiacoch samoväzby! Nikto nelamentoval pre výšku trestu, nikto nebol zronený pre hrubé zaobchádzanie vo vyšetrovacej väzbe. To bola jednoducho minulosť. Zvíťali sme sa a spoločne sme d'akovali za zvládnutie náročných skúšok. Otec Krištín sa na chvíľu utiahol do kúta. Odkiaľsi vyčaroval kúsok červenej ceruzky a na kartón umelecky nakreslil Božské Srdce Ježišovo. Veľká cela sa odrazu premenila na kaplnku. Všetci spoločne sme pokľakli a vo veľkej uzobratosti sme sa modlili litánie k Božskému Srdcu Ježišovmu. Bol to neopísateľný zážitok! Cirkev Kristova je skutočne postavená na Skale!*“

XIV. Z Nitry do Ilavy

Jankov brat Anton opísal ďalšie spoločné osudy: „Po vynesení rozsudku nás dali v Nitre na veľkú spoločnú celu, kde sme boli asi dva týždne. Bola to do istej miery ako rekreácia. Paradoxne – rekreácia vo väzení! Nikto si nás nevšimal, aj dozorcovia boli k nám akýsi iní. Zdalo sa, že s nami sympatizujú. Dokonca nám dali aj knihy na čítanie a doručili aj balíček od sestričiek z nemocnice. Urobili sme si dosť pravidelný program dňa: modlitby, rozhovory, rozjímanie, debaty, piesne, spomienky... Ani jeden sa nežaloval na našich väzňateľov. Na cele s nami bol aj Paľko Horský, jezuita. Naučil nás krásnu pieseň: Žalm 23: *„Pán je môj Pastier, nebudem mať nedostatku ...“* O pár hodín sme ju všetci zanietene spievali. Vtedy sme netušili, že Paľko je už kňaz. S bratom Jankom som mal teraz možnosť vynahradiť si absenciu minulých 18 mesiacov. Len tak som nadhodil, že sa nám situácia znormalizovala. Myslíš? – spýtal sa Janko a pokračoval: *„Podľa môjho odhadu to bude trvať až do konca sveta. Situácia by bola normálna, keby ľudia boli normálni, ale takými budú až na druhom svete v transcendentne. Do konca sveta budú mať všetci ľudia slobodnú vôľu a sami, hoci aj slabou vôľou, sa budú rozhodovať akými chcú byť. Človek musí za čas žiť v čase, aby sa tu sám rozhodol, akým chce byť večne.“*

Dni v spoločnej cele sa nám skončili asi po dvoch týždňoch. V skoré ráno nás napratali do „Zeleného Antona“ a nevedeli sme kam nás vezú, až sme skončili v Ilave. V roku 1953 bola Ilavská väznica taká zanedbaná, že v izbách boli polozhnuté dlážky, špinavé zhnité slamníky ... Všetci naši spolubratia mali tú výhodu, že mali vždy šľachetné zmýšľanie a aj v týchto tvrdých podmienkach dokázali povedať: „Áno, Otče, tak to odomňa žiadaš, chcem byť navždy Tvoj, Tebe patrím, Teba milujem!“ Nastúpili sme do priestrannej haly. Odňali nám civilné oblečenie a nahádzali k nohám trestanecké šaty, ak sa to vôbec dá nazvať šatami. Takto „vymôdených“ nás odvedli do spoločnej cely, kde bolo asi 30 väzňov. Čakali sme na eskortu. Nevedeli sme kde zakotvíme, ale už od ostatných sme sa dopyčovali, že sme určení do Jáchymova. Došlo k tomu 1. marca 1953. Nitrianska skupina bola nadobro rozčesnutá.

Otec Krištín s nami už nebol, ani neviem kam ho zadelili. Až asi po piatich rokoch som sa s ním stretol na Slavkovsku v tábore Svätopluk. V prvé marcové ráno sme boli nachystaní na eskortu. Plný autobus obsadený väzňami. „Šup, šup – a bude to bez reči!“ Upozornenie, že v každom pokuse o útek „se strílí!“ Ale ako utekať, keď nám dali na ruky putá – pekne, dvaja a dvaja. Nasadili tie „americké“. Ak sa pohneš, zatiahnu sa ti a ruka stírpne, až zmodrá. Vedeli sme,

že naša cesta povedie skoro cez pol republiky – až do Jáchymova. Videli sme kus malebného Slovenska, krásne vrchy, mestá ... zbohom, sloboda! Zbohom, rodičia, súrodenci, priatelia! „A bude to bez mluvení!“ Skontrolovali menný zoznam odsúhlasených - a motor štartoval. Kto bol nepohodlný, ten už cestoval jeden na Pankrác, iný do Valdíc, či do Ruzyne. Väčšina väzňov končila v Jáchymove, pretože bolo treba lacno ťažiť urán, ktorý za cenu neľudských podmienok potreboval sovietsky zbrojný priemysel... Počas cesty som bol spútaný s Jankom. Boli sme pozorní, aby ani jeden nedal podnet na uťahovanie pút. Podvečer naša eskorta dorazila do Ústredného tábora Jáchymovských lágrov v Ostrove nad Ohří. Ostnaté drôty! – to bola pre všetkých nás desivá novinka. Vyvolávali nás podľa mien a prideliovali nám čísla. Janko Havlík, ako čerstvý trestanec v uránových baniach, dostal na „ústavní blúzu“ kmeňové číslo AO 11355. Odteraz je „nesvobodní pracovní síla“ – slovom: otrok, ktorého hodnota sa meria stupňom jeho fyzickej výkonnosti. Ako bol z tohto pohľadu „hodnotený“ Janko Havlík? Väzenský lekár v Ilave, ešte pred odchodom určil Janka na „stredne ťažké práce“ – vzhľadom na jeho asthenickú postavu, slabšiu výživu, stav po zlomenine ľavého nártu, stav po operácii ľavého kolena a krátkozrakosť“ Napriek tomu ho v Ostrove nad Ohří zaradili do baní na najťažšie práce. Najskôr pracoval ako pomocník pri výdrevách šácht a pri vrtaní uránovej „ruděnky“ na táboroch Rovnost a Nikolaj. Potom na Příbramsku v tábore Bytíz ako baník – razič a hlbinný pumpár. Čas bežal a uprostred leta už bol Janko Havlík medzi „svojimi partákmi“ uznávaným baníkom, pričom v úradných väzenských spisoch bol vedený ako bývalý rehoľný bohoslovec, agent Vatikánu.

V skutočnosti Janko Havlík nikdy neprestal byť vincentínskym bohoslovcom, neprestal byť sebou samým. Jeho partáci-spoluväzni vyhľadávali jeho spoločnosť, vážili si ho a mali ho radi práve pre jeho prívetivosť a vzácnu vnútornú vyrovnanosť. Práve vďaka ním, svojim trpiacim spoluväzňom si Janko uvedomil, že aj keď nemôže byť misijným kňazom, môže byť misionárom. Bohuslav Pikala v tejto súvislosti píše: „*Občas som sa s Jankom stretol na vychádzkovom priestore a využili sme to na duchovné rozhovory. Mali sme totiž listy sv. Pavla a tak sme si z nich zvykli preberať vždy niektorý z jeho citátov. Janko bol mystický typ a tak v týchto chvíľach zjavne z neho vyžaroval Kristov duch.*“ O tom, ako sa Jankova ťažká práca v šachte striedala s ťažkou prácou v apoštoláte na tábore prinášajú svedectvo jeho spoluväzni a zároveň jeho blízki priatelia, rovesníci a krajanovia: Hieronym Mokrohájsky z Gbelov, Anton Strholec

zo Skalice, Ladislav Chudý zo Štefanova a ďalší. Sú to autentické svedectvá od spoluväzňov. Väzňov často premiestňovali, aby neutvárali protištátne skupiny. Mokrohájsky, nazývaný Moky, opísal stretnutie s Jankom nasledovne: „Od Jankovho uväznenia uplynulo niekoľko rokov. Bolo slnečné poludnie. Na chodbe baraku ktosi zavolať: „Prišli nováčikovia!“ To bola na tábore vždy udalosť. Väzni vybehli pred baraky, či hádam nepríde ktosi známy. Daromne príslušníci strážni okríkali, veď i načo? O chvíľu ich rozdelia na baraky, po dvoch troch na „cimru“ podľa voľných miest. Taktiež som pozeral. Mnohokrát videny obraz prichádzajúcich „novo-dodaných“, vlečúcich si v dekách svoje veci, pracovné obleky, bielizeň, šálku...

„Ahoj, Nazdar, odkiaľže mládenci? Odkud jedete?“ Po česky i po slovensky sa ozývali zdravice a pokriky. Naša maličká väzenská republika, ohraničená dva razy pichľavým drôtom bola sotva zakreslená v zemepisných mapách. Bola však! Tam, kdesi v Čechách, za Prahou a prežívala jeden zo svojich nevšedných dní. Zasa bude o čom hovoriť. Nové tváre, nové zážitky.

Niekoľko poznamenal. „Podme, mládenci! Však oni prídu, len čo ich „prefilcujú“ a zaradia! Ešte sa ich potom spýtajú, kto z nich už pracoval na šachte a rozchod na ubytovne.“ Vystihol tak, čo zvykli robiť s novými, tak nás to totiž chytilo všetkých. Netrvalo ani hodinu a už sme si podávali ruky. Na našej izbe boli voľné tri z osemnástich lôžok, takže sa nám tiež ušlo. Ján, vyšší okuliarnik, Vojtech, slušnas s mimoriadne chlapským podaním ruky a jeden starší pán, ktorý sa predstavil: „Mne všade hovoria starý Mufloň, tak sa prosím vás nenamáhajte s mojim menom. Teší ma,“ O starom Mufloňovi som sa v zapätí dozvedel, že je to akýsi doktor práv, redaktor, proste kapacita. Ján a Vojtech už na prvý pohľad nemohli utajiť, že sú priatelia. Obsadili si dve lôžka na poschodí, takže ich delila len malá ulička medzi posteľami. „Vy ste starší“, hovorili tomu, čo sa nazval Mufloňom, „obsadte si posteľ dolu, nám nebude robiť ťažkosti vyliezať.“ „To ste moc hodní, chlapi, len mi prosím vás povedzte, ak by ste chceli v noci hrknúť dole, aby som sa mohol zavčasom „zdekovat“. „Nebojte sa, my sme už starí mazáci, my si už vieme jamku vyležať. Zakrátko na to som dostal „echo“. Pribehol môj priateľ, spoluväzeň, salezián. „Človeče“ volal na mňa. „Vieš, koho si sem dostal? To sú moji fratres“ - bratia! K môjmu údivu sa s nimi ihneď zvitál, úprimným objatím, akým sme sa zvykli len naozaj rodní, naozaj svoji. „No, pozdrav Pán Boh!“, povedal som. Tak založíme ústav. Saleziánov a jezuitov tu už máme a teraz pribudli? - „lazaristi“, pomohol mi ten vyšší z nich, Janko. Keď Ty si ich fráter - brat, ja budem ich amíce - priateľ!

„Ty,“ prikazoval mi priateľ salezián - Tonko Strholec, „staraj sa o nich, zasväť ich do nášho režimu, ja zatiaľ zariadim ďalšie...“

XV. Na tábore Bytíz

Privítanie na tábore Bytíz pre Janka a Vojta bolo prekvapujúco príjemné. Zanedlho s novými priateľmi zasadli „k slávnostnému stolu“, čím treba rozumieť dve spodné lôžka na izbe pre 20 väzňov. Ku skutočnému stolu nemohli, bol večne obsadený. „Takto je to domáckejšie“, povedal Moky, vyťahujúc spod lôžka kufor. Prikryl ho ešte nepoužitou utierkou na šálky a: nech sa páči, ako doma! Otvorili sme „železné zásoby“. Namažte si chlebíky, je to rumunská bravčová. Majorko nám načapuje pravý muklovský čaj, máme ho plný „pěťar“, môžeme zariadiť ihneď ďalší príliv. Zaskočím do kuchyne, nalejú mi vriacej vody, nasypem gruzínskeho alebo ceylonského a je to. Dúfam, že nie ste žiadne fajnovky, máme tu režim ako remeň a preto všetci rovnako.

„Amicenko, povedz nech i pán Mufloň zasadne s nami. Ved' i on je náš, povedal Janko. Keď sme zmôhli čo sa dalo a už len popíjali muklovský nektar, náš hostiteľ sa spýtal: „A koľko vám ktorému namerali?“ „Mne prosím, - zareagoval ihneď najstarší, že vraj si starého Mufloňa ponechajú na pätnásť Veľkých piatkov. Som živel, „podvratiak“, len, len že som nerozvrátil celý náš štát i s jeho režimom. Skrátka, redaktoril som v katolíckom nakladateľstve Vyšehrad. A jedna kresťanská publikácia je vraj horšia ako vagón pušného prachu a to som ja nevedel. Povedali mi to u štátneho súdu. Veľmi som sa tomu, verte, čudoval.“ Aj Janko s Vojtom vytiahli svoje 10 a 8 – ročné „ocenenie“.

„A to som ešte neprehovoril ja, prosím – ozval sa Moky. Sedemnásťročný študent opustil územie ČSR aby sa spojil s cudzími mocnosťami oproti nášmu zriadeniu. A vyliezol z toho jeden z najmladších velezradcov a vyzvedačov v Európe. Moje úsilie s ohľadom na vek blízky mladistvým otaxovali úradnou pätnástkou. „Hej, hej, prehovoril redaktor. To si na vás musím dávať pozor. Zdáte sa byť veľmi nebezpeční. To ma musia odst'ahovať, ja tu nemám čo robiť! Samy zločinec! Či by som tu mohol kľudne zaspať?“ povedal Mufloň a oči sa mu smiali, ako by nám ďakoval. „Mládenci, zvolal naraz. Nás musí mať Pán Boh strašne rád“, napil sa čaju a utrel si fúzy gestom, ktoré hovorilo. Buď pozdravené more, som tvoj lodivod! Na všetkých bolo vidieť účinok jeho optimizmu. Usmievali sme sa a cítili, že starého Mufloňa už dávno máme radi.

Ozval sa Majorko: „zdá sa, že z vyšetrovačiek vás prepustili celých. Nikomu zuby nechýbajú, rebrá držia, sme silní a zdraví. Čo chcete viac? Nejaká tá facka? Kopanec? No, Bože, nevidali. Nie sme z cukru.“

„Ej, bolo sem-tam, bolo“, spomenul Vojtech. „Ja ešte ako-tak, ale náš Janko, on je vám taký dlháň, taká čiara, a to oni akosi neznášali. Už v súdnej väzbe som počul, ako na ňom skúšali to čierne, čím ľuďi maľujú do modra, no viete, ten oný- obušok, vraj škrabal pozdravy do plechových šálok. Nevieť na aký úmysel to obetoval. To všetko bolo iba ich výmysel.“

„Musím ťa opraviť“, prerušil ho Janko s úsmevom. Prvý pohlavok padol v Nitre, prv než predom mnou otvorili dvere do cely“. „A posledný?“ spýtal sa Majorko žartom i vážne. „Posledný pohlavok?“ Táto téma sa zrejme hodila Mufloňovi. „Ten ti dá Pán Boh, On je to totiž, kto si každého dopohlavkuje presne na jeho určené miesto.“ „Ohromne ste to povedali!“ zvolal Janko. „Posledné slovo povie Boh, jeho milosť, lebo súd, ale vždy jeho prozreteľná vôľa, z ktorej niet úniku.“

„Vieš, Vojto, na čo si rád spomínam?“, ozval sa Janko.

„Hádam. Zaiste, keď nás po súde ponechali všetkých pohromade. Na to, však?“

„Áno. Kto vie, či sa tak ešte dakedy zídeme? Páter Krištín nakreslil Božské Srdce a spoločne sme sa modlili, ba i spievali.“

„Keď si už spomenul obrázok Božského Srdca, prišla mi na myseľ podivuhodná udalosť. Sotva ju poznáte. Ale až inokedy“, povedal redaktor. „Prečo?“ naliehal som. „Tu je to ako v úle“, namietal. „Moky navrhol: Vypime čaj a môžeme ísť do vychádzkového priestoru. Práve začína dopoludňajšia hodina prechádzok.“ Dohodli sme sa. Áno, ideme na vzduch! Na vychádzkovom priestore bolo už čulo. Väzni využívali dovolený pohyb na vzduchu. Koho „nechytla šajba“ pracovných brigád, mohol si pohovieť v priestranstve medzi barakmi. Pri prvom „kole“ sme sa letmo pozdravovali so známymi.

„Ale už radšej porozprávajte onen príbeh“, súril Moky „ani sa nenazdáte a vyhlásia koniec vychádzok.“ No tak áno... veríte v zázraky? Prekvapil nás otázkou a rad radom pritom po nás pokukoval. Majorko sa ozval prvý:

„Veriacemu by to malo byť jasné.“ Potom Vojtech: „To bude nejaká finta, však?“ Doktor vážnym mlčaním poprel jeho názor. Janko sa akosi ošival a poškrabával vo vlasoch. „Viete“, hovoril, ako by hľadal tie najvýstižnejšie slová. Ja verím, že zázrak môže urobiť nielen Boh, ale i človek skrze Boha. Má k tomu úžasné páky modlitby, viery, lásky a všetkých mohutností duše. Duša má prevod k božím zákonitostiam. „Ak povieš hore, ustúpi...“ To predsa prisľúbil viere náš najzázračnejší Pán. O tom by sa dalo veľa hovoriť.“

Dobre, ďakujem. To mi stačí. Pochopíte príbeh. Bol jeden náš brat, a keby ho niekto z vás poznal, prosím nech ostane pre nás bezmenným, pretože ešte žije. Sám ma kedysi prosil, aby som slávu onoho skutku príliš nerozširoval. Mohlo by mu to zapríčiniť i nepríjemnosti, podozrievanie a vyšetrovanie. Proste, vtedy mu išlo o život. Nič viac, o holý život. Býval kdesi na kopaniciach, roztrúsených pri lesoch poľského pohraničia. Nevie, či úmyselne, či len z prirodzeného dobráctva, dal najesť a prenocovať akýmsi ľuďom, ktorí ho o to prosili. Viete, na čo myslím? Skupiny Benderovcov, Biela légia, prechody hraníc... Prvý raz poďakovali, potom vyhrázaním nútili mlčať. Tak akosi to začalo. Skončiť to malo u štátneho súdu, neskoršie potom na popraviske. Benderovec a basta! S tými, ako vieme, sa nebabrali. Trest smrti povrazom!

„Modlil som sa po dobu celého vyšetrovania, - hovoril, veď doma ostala manželka s maličkým dieťaťom! Nezniesol som pomyslenie, že ma budú väzniť.“

Po vynesení rozsudku sa zrútil. Odniesli ho. Neskoršie si vyplašene prezeral „celu smrti“, kde sa čaká už iba na popravicu čatu. Nádej na milosť? On si ju neuviedomoval. Hľadel na maličkú celu, prázdnu a temnú, ako truhlu. Pocítil nevýslovnú tieseň a strach. Zrazu mimovoľne skríkol: - Božské Srdce! Nedopušť! Nedopušť, aby ma zabili!“ Bol ctiteľom Božského Srdca a neraz, ako hovorieval, konával si pobožnosť deviatich prvých piatkov. Jeho viera bola prostučká, prisľub vypočutia v akejkol'vek potrebe, ktorý je prisľúbený k tejto pobožnosti, utkvel mu v mysli na celý život. V Božskom Srdci náhle uzrel svojho dlžníka. – Musíš ma zachrániť! Horiace ohnisko lásky! Horiace ohnisko!...kričal a hľadel kdesi hore, kde sa mu zdalo, že sa musí zjaviť plameň, ktorý vzýval. – Horiace ohnisko, mám tvoj sľub! - , vtedy na dvere jeho cely zabúchal dozorca. Nezatíchol. „Ticho tam, áno?“ znela výzva, možno i druhá i ďalšia. Jeho sluch akoby zlyhal. Volal ako vo vytržení: Horiace ohnisko, mám tvoj sľub! Horiace ohnisko, musíš! (To som už nevedel, - vysvetľoval mi neskôr, - čo sa okolo dialo. To sme sa už videli. Moje oči nevnímali svet, ani veliteľa, ktorého privolali, nevnímam ani ústavného lekára, po ňom ani prokurátora, ktorí prišli zistiť jeho stav a konštatovali nepričetnosť. Ani ústav pre choromyseľných nevnímam, ktorý mu mal navrátiť zdravú myseľ. Po dlhej dobe liečenia zrazu pochopil, že ešte žije a dozvedel sa, že mu zmenili trest na mnohoročný žalár. V takom stave, ako psychického, ho nesmeli popraviť. Pamätám sa dobre, pozeral sa na mňa akosi previnilo a hovoril: „Môžete sa mi smiať, môžete povedať, že to nič nebolo, blúznenie, pomnutie zmyslov. Áno, prišlo včas a pre mňa znamenalo žiť. Pre mňa znamenalo vyslyšanie, zázrak.“

Nedávno mu povolili mu návštevu. Prišla za ním manželka i s dieťaťom osem či deväťročným. Po návšteve mi hovoril: „Božské Srdce sa nám všetkým stalo obhajcom a pomocníkom. Synček sa ma spytoval, či ho vyslyší Božské Srdce, ak sa bude modliť za môj návrat, ako ja.“

Po krátkom mlčaní sa doktor spýtal: „No čo poviete, bol to zázrak?“

Bodku za vetou urobila nečakaná výzva: „Vy tam - ste nepočuli? Pre vás neplatí ukončiť vychádzku?“ Prekvapilo nás to. Boli sme už jediní na vychádzkovom dvore. Rýchle sme zamierili k ubytovni. -- *** ---

XVI. Mukli

Tieto „pracovné väzenské tábory boli pravé koncentráky. Jáchymovske tábory už mali svoju povest'. Bolo ich v tom čase asi desať – pätnásť. V každom bolo 1.500 – 3000 väzňov odsúdených na likvidáciu. MUKL – *muž určen k likvidaci*. Alebo na dlhé roky beznádeje, bez šance na výstup - aj po odpykaní trestu. Všetko toto utrpenie bolo natlačené asi v dvadsiatich barákoch, v každom dvesto ľudí natlačených po dvadsať v jednej izbe – niektorí protivní, iní zákerní, donášači, ale aj kamaráti na život a na smrť. V lágri musíme využiť, priam si urvať, každú voľnú chvíľu, lebo nie je ich veľa. Denný poriadok nám rozvrhli tak, aby nám neostalo veľa času, v ktorom by sme sa mohli venovať sami sebe. Budíček, rozcvička, nástup na čiernu kávu, povinné upratovanie, prehliadka ubytovní, a až potom chvíľa vychádzok; nástup na obed, nástup do zamestnania, sčítací nástup, nástup na pracovné brigády. Poháňajú nás, zapriahajú do času, ako do starodávneho gepla a poďme, stále dokola, tou istou koľajou. Ostáva nám iba čas vychádzok a hodiny, ktoré po vyhlásení večierky neprespíme, ale venujeme debatovaniu, modlitbám a neraz i spevu. Darmo, že je to zakázané, je to i ťažko kontrolovateľné, pretože táborový rozhlas vyvoláva i po večierke. – „*Nočná zmena, príprava do zamestnania!*“.- „*Nočná zmena nástup do zamestnania!*“. Nočná odíde, vracia sa popoludňajšia, tá zasa nastupuje na večeru. Pohyb po tábore utíchne až pred polnocou. Dovtedy sa stretávame, navštevujeme, s dobrým slovom, i s pomocou ak je to možné. Priatelia, prepáčte, vraví Moky. Ja vás stále poučujem ako nováčikov a vy ste už poriadne ošúchané mince. Dobrosrdečne sme sa zasmiali. Potom Vojtech prebral strunu. „Poviem vám o svojom prvom dni na tábore, chcete?“ Prisvedčili sme. Ved' spomienky, svetlé i čierne boli pre nás čosi legendárneho a posvätného, ako čítanie katechizmu.“

„*Bolo to už za tmy, keď sme prišli z Ilavy*“ začal Vojtech. „*Prvá nás vítala zima. Pohľad na osvietené ostnaté ploty bol skľučujúci. A do toho vyvreskovanie*

dozorcov, odpínanie pút. Skrátka noc, na ktorú sa nezabúda. Však Janko? “

Janko s úsmevom prikývol a dodal: „A to sme boli plní dojmov z výletu. Ved' naša eskorta viedla cez pol republiky. Myslel som mal ešte plnú obrazov dedín a miest, kostolov a krížov pri cestách, zachovalých i porozbýjaných.“ „Zaiste“, ozval sa doktor. Väzni majú mimoriadne radi prírodu. Vidia v nej symbol slobodného života. Len vyprávaj...“

A Vojto pokračoval, Janko ho doplňoval. Spomínali prvú noc v centrálnom tábore. Ako si vyšli pred barak, keď už všetko spalo, a dlho mlčky hľadeli na zimnú mrazivú oblohu. „Počul som ticho, ako vznešene dýcha“, hovoril Janko, „cítim som milosť nebies, ako ma preniká. Neopísateľné myšlienky ma obklopili, ako holuby. Cítim som, že sú to chvíle nesmrteľné, užitočné, hojivé a plodné. Celé týždne námahy a práce nedajú duši toľko, ako takáto chvíľa. Nezdržal som sa, šeptal som vtedy Vojtovi, čo cítim. Bola to hádam úvaha a rozjímanie o nebi. Že milujúcim musí byť utrpenie i obeta samozrejým výrazom ich lásky. Že tajomstvo kríža pokračuje v nás, že musíme prosieť, aby v nás bolo viac lásky, ako smútku, ako bolesti, viacej ako starostí. Ved' čím sú naše útrapy oproti budúcej sláve? Spomínal som prvých kresťanov, ako zomierali s piesňou na perách. Boží blázni, fanatici? Nie, láska nikdy nepríde ku hranici, kde by mohla zastať a povedať dost', ďalej ísť netreba... „*Nespokojné je moje srdce, kým nespočinie v tebe, Pane.*“ Potom sme opäť mlčali. Duch svätosti nás tíško objímal. „Pamätáš sa, čo nás vtedy úžasne dojímalo?“ spýtal sa odrazu Vojtech. „Svetlo“, odpovedal Janko. Správne, brat môj, svetlá na nebi. Vesmír nám predvádzal svoje hviezdne divadlo, miešal svoje svetlá s táborovými. Stovky žiaroviek sliepňalo vo veľkom štvorci táborového osvetlenia, ako sviečky okolo preveľkého hrobu. Vesmír si so mnou vymieňal podivuhodné svetelné depeše. Tam hore som čítal víťaznú knihu vekov, kým vôkol nás malučký vesmír bezmocných, s očami strachu a útrap rozpaľoval vo mne divoké túžby. Janko, ujdime odtiaľto! - vyhrklo zo mňa. Naše oči tak podivne žiarili. Hľadeli sme smerom ku drôtom, cez ne, ďaleko za ne, až kdesi, kde sa už netreba báť, kde by sme mohli doštudovať, stať sa kňazmi. Ale nad svetlami oplotenia hrozivo vyčnieval tmavý prelud strážnej búdky. Ktosi tam číha so smrtonosnou hračkou v rukách. Vojto, povedal mi vtedy Janko, - odvážil by som sa, ver mi, lenže kde tu nabežíš? Ak by nás naskutku nezastrelili, čoskoro by sme im v tomto neznámom kraji i tak padli do rúk.“

Po chvíli bez jediného slova a predsa akoby dohovorení, sme sa objali. Bolo to čosi, ako sľub, ako vyznanie vernosti...“ Vojto sa zmätene sa na nás pozrel, ako by hľadal naše pochopenie a súhlas. Doktor ho potľapkal po ramene.

„Áno, mládenci, tu ste na správnej adrese. Nebežte z tejto chmúrnej osady. Kriminál je náročnejší, než desať kláštorov. Tu sa môžeš ako sa patrí vyžiť. My všetci, každý krok a každé slovo môžeme premeniť na peniaz milosti, bohato zaň nakupovať pre seba i pre iných. Všetci?“

„To ste nemali povedať,“ riekol Moky a snažil sa dokončiť dvojzmyselne: „Potom i ja tu stroskotám. Chcete ma ukradnúť do svojho sveta? A vôbec, musí to tak byť? Akýže vietor vás privial? Pamätajte, požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom.“

Ale väzenský gepel nám nedal spomínať. Krútil sa v ustavičnej prítomnosti. Bolo treba ísť pre „mináž“. Nástup na obed! „Môj ty, je polievka číslo deväťdesiat štyri.“

„Čo to je prosím ťa, takú nepoznám?“ - opýtal sa s úsmevom Mufloň. To sú prosím, kuchárske záhady. Čísla nech vás nemýlia, nik neuhádne meno polievky „miš, maš“!- Je to väzeň, ktorý pre nich nie je človekom, tiež iba číslom, nemá svoju tvár, ako ju nemá ani jeho polievka.“ „To ste tu pekní figliari,“ smial sa Janko. Vyrojili sme sa s plechovými šálkami pred barak.

„Služba! Zoraďte to do päťíc! A pôjde to bez reči a rovnakým krokom. Jasné?“ „...sa vie“, povedal ktosi v chumli väzňov a išlo sa.

Kolotoč dní sa strašlivo na seba podobal. Každý deň padol ako strelený vták tou istou rukou, z toho istého stromu na tú istú zem. Úmorná práca v bani väzňov vysilovala. Väzenský režim ubíjal, skľučoval a nútil vpratať sa do táborového živorenia. Beda nervákom, beda pesimistom. Sem-tam z každodenných starostí vykrikoval „muklovský“ humor a výsmech. Výsmech našim strážcom i sebe samým, výsmech všetkému...

Len kdesi hlboko v skrytosti duší, vyvierať úchvatný prameň nezmernej sily a ceny. Opravdivé zväzky duší spojené nebezpečím, utrpením, láskou a ideálmi. Život krásneho poznania tu skul svoju cenu i zmysel i posvätenie. Je hodno žiť i vo väzení i na kríži. Dá sa zniesť veľa rán. Veľa sa dá pretrpieť, pritom byť plný nádeje, dobrej vôle, lásky k životu. Je možno stať sa dobrovoľným väzňom Božej vôle, a potom záleží iba na mne, aby som nesklamal.

Buď pochválený, ktorý si premenil naše putá, v zopnuté ruky, ktorý si vysvätil celý žalára na kaplnky, buď pochválený za nesmrteľné duše, ktoré okrem hriechu nik z ľudí nespúta.

Majorko ešte stačil pošepť: „Než vás opustím, hodím vám jednu lať. Dobrú a zaručenú. Máme tu kňaza. Slúži omše, vysluhuje sviatosti. Samozrejme, ako v katakombách. Zaregistrujte, bratia!“ A hybaj na izby, aby nás pán veliteľ neurčil k raportu pre porušenie denného poriadku.

XVII. Hlbinár Janko

Naši mládenci sa okamžite vžili do nových pomerov. Do práce ich zaradili ešte toho dňa. Janko mi zvestoval celkom natešený: „Už to mám za sebou. Idem na hlbenie šachty. Všetko naši chlapci. Vieš čo to znamená? Nech bude práca akákoľvek ťažká, medzi priateľmi znesiem i trojnásobnú normu.“

„Janko môj, vieš čo je to hlbiť šachtovú jamu? Či si to aspoň videl? Nepretržitý lejak vody dotiera na teba a ty hrab, vyzváňaj, škrkaj motykou v hrbe skál, ktoré sú obrovskej studni. Hrabeš si stále pod nohami. Naplníš jeden okov, druhý, desiaty, dvadsiaty, nevyjdeš, kým z tvojho hrabania nenaplnia hore zo štyridsať polkubíkových vozov. Nechcem ťa strašiť, ale žiaden žart. Musíš mať svaly odolnejšie ako oceľové laná. Lano po roku vymenia, ty musíš vydržať viac!“

Janko počúval s veľkým záujmom. V očiach som mu zbadal bázeň. Nikdy ešte nepracoval na hlbení.

„Priprav sa hlavne na začiatok. Kým si dlane zvyknú na držanie poriska, neraz ti bude do plaču. Ale raz, pokožka dlaní zhrubne, jedného dňa zistíš, že si chlap. Víťaz! Drina povolí.“

Janko sa na mňa figliarsky pozrel a povedal: „Pozri! Pritom zápasnícky vypäl hrud', ruku zalomil dohora, aby vyniklo ramenné svalstvo: vidíš to? Myslíš, že som nejaká „padavka“? Pozri, siahni si!“ Zmačkol som mu uzlík svalstva.

Vydržal, nepovolil. Obaja sme sa srdečne zasmiali. „Dobrý si, takých potrebuje naša vrchnosť. Čaká ťa síce poriadna „fuška“, ale aspoň ti dajú pokoj. To vieš, neboli by radi, keby sa „štátny“ dostal na ľahšiu prácu. To by nebolo v záujme výkonu trestu. Iba ak by si sa dal do vyšších služieb.“

„Ako to myslíš?“

„No predsa „bonzomol“, spolupráca, žalobníček a máš to. Balíčky z domova, mimoriadna návšteva rodinných príslušníkov, mimoriadny nákup v táborovej kantíne, pochvaly a tak ďalej...“ „Prosím ťa, utri si čelo, nech ti jednu vrazím!“ Nemusel som sa mu ospravedlňovať. Všetko sme si videli v očiach. Toto nebezpečie Jankovi nehrozilo. Zapadol medzi nás ako koliesko do rozbehnutého stroja. Po prvom vreckovom mi ukázal zopár táborových poukážok.

Môj prvý žold. Chápeš to? Toto si nechám a toto, - ukazoval päťdesiat korunovú poukážku, - dám na charitu. Mám tu zopár známych, čo so mnou prišli na tábor, tiež svojou troškou prispeli, takže mám... hádaj koľko som vybral?“

„Čo si mohol vybrať od nováčikov?“

„Never, vedia obetovať i z toho mála, čo dostanú.“

Výpomoc spoluväzňom bola naša tichá akcia, samozrejme nepovolená. Janko bol nadšený a horlil ako málokto.

„Na, daj chlapcom nech to rozdelia. Ja ešte tunajších tak dobre nepoznám.“ Neskôr, keď mohol i sám navštíviť niektorého z potrebných, činil to s gestom priateľstva a odmenou mu bolo, keď väzni, často uzavretí začali sa mu zdôverovať so svojím trápením. Pri pobožnostiach nezabúdal dodať modlitbu za spolubrata, za jeho manželku, choré deti, za jeho vieru. Zmysel väzenskej charity! Nečudo, že sa stal rýchlo známym. Navštevoval nielen „štátnych“. Dostal sa medzi najrôznejšie delikty, pomáhal písať listy, obstarával dobré knihy a kde sa len dalo ponúkol svojho Boha za útočisko, za ochrancu. „Pripadáam si ako na misiách“, hovorieval, „veď lepšie a náročnejšie pôsobisko by si nemohol želať žiaden misionár. Len keby bolo viac času. Keby nás tá robota tak nežmýkala.“

To hlavné prekvapenie ho ešte len čakalo. Bolo, pekné jarné popoludnie. Väzni sa lenivo schádzali za pokrikovania dozorcov na sčítanie do zamestnania. Každý sa vliekol ako smola, zdržiaval nástup, ako na truc. – Keď vy nás v zime a daždi nechávate po celé hodiny stáť na priestranstve v blate a hladných, my sa dnes tiež nebudeme ponáhľať, aby ste nás mali čím prv pod zemou, v šachte, v tom veľkom hrobe, kde nás nemusíte chrániť. Tam nás chráni len anjel strážny a ženie tvrdá norma a strach, že sa zajtra nenajeme. Väzňom sa nechcelo do šachty. Ukradnú si spoločným tichým odporom aspoň pár minút pobytu na slnku. Stoja apatickí, špinavé pracovné obleky na nich visia, vychudnuté tváre nastavujú hrejivým lúčom slnka. Nikto nechce nič počuť, nikomu sa nechce pohnúť, nik nemá o nič záujem. V zime, keď je fujavica, väzni sa ponáhľajú do šachty. Je tu zápach výbušnín, zápach hnijúceho dreva a vody, zápach plesní a potu a vážne to tu zapácha robotou. Ale je tu teplo a pri práci sa zabúda. Avšak milšie je zabudnúť a zohriať sa v žiare jarného slnka.

Majorko s Jankom stáli dnes v prvom rade. Len ich žiarivé pohľady prezradzovali tajomstvo. Nástup ukončil zvýšený krik a vyhrážanie dozorcov, odpočítali, previedli spojovacou chodbou, na šachte boli už rozostavené stráže, väzni medzitým čo fasovali karbidové kahany, zohrievajú sa opäť na slnku a preťahovali sfáranie pod zem.

„Janko, ja ti vyberiem lampu, ty choď povedať kamarátom, že prídeš asi o hodinu neskoršie. Musím ti niečo ukázať. Ponáhľaj sa k šachte, tam sa stretneme.“ Sfárali na „ôsmu“, čo je do hĺbky asi päťsto metrov.

„Pod' za mnou“. Zapálili kahany a bez slova kráčali hlavnou dvojkoľajnou chodbou. Na križovatke odbočili do chodby nazývanej „Sever“. Hoci bol Janko

veľmi zvedavý, kde ho Majorko vedie, nepúšťal sa do reči. Vedel, že sú na cudzom patre a že bude lepšie, ak ich tam nik neuvidí. Za chvíľu opäť odbočili do úzkej chodby, tam už viedla len kľukatá jednokol'ajka, zato však jednotvárny hukot ventilátorov im udrel do uší, a sprevádzal ich až po ďalšiu križovatku, na ktorej opäť odbočili. Zavíjanie ventilátorov utíchalo každým prejdeným metrom asi po minútovej chôdzi kráčali opäť v tichu. Naraz Majorko zastal. „Tu je to,“ povedal a ukázal pri tom rukou doprava. Zazreli vystrieľaný výklenok. „To sú staré chodby,“ vysvetľoval Majorko. „Naši predkovia tu pred stáročiami dolovali zlato a striebro, ako my dneska uránovú rudu. Prístup do starých chodieb je zamurovaný, nechali len okienko, zabité doskami a to sme si upravili, aby sa dalo otvoriť. Pod' prelezieme. Pristúpil k výklenku, zasunul ruku do medzery medzi skalou a doskami, zozadu uvoľnil dve dosky, ktoré sa otvorili ako dvere, ktorými bolo možno pohodlne preliezť. „Pod', musím za tebou zavrieť!“

Janko ho nasledoval a jeho zvedavé vzrušenie vzrastalo. Zacítil ťažší vzduch, presýtený vlhkosťou a plesňou. Cestou si všímal staré spráchnivené drevá, ktorými kedysi vystužovali a zaisťovali chodby oproti pádu horniny. Nad vlhkejšími miestami viseli strapce bielej plesne ako tajomné záclony, čím viacej vstupovali do starých chodieb, tým viac pribúdali plesne. Kvapky vody na skalách a biele pavučinové záclony plesne na dreve vytvárali rozprávkovú scénu. „Pekné je to tu, ale cítiš ako sa tu ťažko dýcha? Pleseň uberá mnoho kyslíka“, povedal Majorko. Priblížili sa k chodbičke, z ktorej vyžarovalo slabé svetlo. „Niektu tam je,“ zašeptal prekvapene Janko.

„Len pod', niektu nás asi predišiel.“ Vstúpili do krátkej úzkej chodbičky. Od ostatných chodieb sa nápadne líšila čistotou. Ani kus starého dreva, ani kus bielej plesnivej nádhery, číra skala. Lenže na obzeranie nebolo času. Pre nimi stáli dve postavy.

Majorko pozdravil svojim basom: „Zdar Boh!“ „Zdar Boh!“, odpovedali, už na vás čakáme!

XVIII. Katakomy

„Vedím nového“ – Janko. Ved' už sa poznáme, však?“ Janko si s potešením uvedomil, že ten hovoriaci je táborový kňaz a jeho spoločníka už taktiež niekde videl. „Tak vítajte a hneď aj začneme.“ Jeho spoločník rozvešal po stenách kahany, prestrel bielu utierku na schod z vyčnievajúcej skaly, rozbalil ďalší obsah a položil na utierku - a malý kamenný stôl bol pripravený. Všetci ho obštúpili. Janko si všimol hostie, ktoré i on pomáhal baliť i malej fľaštičky, ktorá stála pri nich. Víno, usúdil, „bude sa konsekrovať.“ Kňaz vytiahol z vrecka malý misálik, pamätám na jeho ťažké banícke ruky.

In nomine Patris... urobil na seba veľký znak kríža. Pristúpim k oltáru božiemu, k Bohu, ktorý ma potešuje od mladosti. Pri tých slovách pozrel hore, ako vždy pre tým, keď začínal obeť svätej omše. Lenže tu nebola klenba chrámu s maľbami svätých výjavov, ani kríž, ani stĺpy s korintskými hlavicami, ani mramor nezdobil stánok Boží. Jeho pohľadu odpovedala šedivá skala. Žula, kremeň, porfír, svor? Nerozlíšil by ich. Len to vedel, že tento stánok vtesaný hlboko do masívu zeme, pretkaného žilami zlata, striebra, uránu i železa a mnohých nerastov, ktoré sa v tej chvíli stali ozdobou božieho chrámu.

Sláva na výsostiach Bohu, chválime ťa, klaníme sa ti, dobrorečíme ti, pre veľkú slávu tvoju... Na Jankovej tvári bola zreteľne čitateľná radosť, že smel byť účastný pri tejto obeť. Celé znenie svätej omše sa modlil spolu s kňazom iba predpísané odpovede odriekal hlasnejšie, zreteľne a vrúcne. Keď kňaz pri obetovaní dvihol hostiu, zdalo samu, že obetuje svoju obeť, tak obrovskú, tak ťažkú, ale to bolo len zdanie. Ona je tak ľahká, len ruky sú ťažké. Pri premenení sa nezvonilo. Ved' načo? To jeho zanietenie, nadšenie, vyzváňalo premenenému Telo a Krvi Pána. Zdalo sa mu, že kňaz má v rukách zlatý kalich, taký ako mávajú kňazi v kostoloch pri oltári. Nie, tu je to tak pravdivé, tak chudobné, len fľaštička, do akej merajú v lekárňach gramy liečivých kvapiek. „Ježišu, odpusť, ved' ty sám si nešetril svoju krv a nechal si ju tiecť len tak do prachu našej zeme, z ktorej sme vzišli my, semeno tebou zasiate, vinič, na teba navrúbený. Keď i tej zemi si dovolil piť tvoju krv, učíš si nádobu príjemnú i z ľudských srdc a hrudí. Čo je nehodné a nečisté, nech spáli tvoja uzdravujúca moc, ktorú si zanechal v tejto sviatosti.“ Už sa tešil na chvíľu Poslednej večere, ktorá sa bude opakovať i teraz v hĺbinách zeme, v moderných katakombách.“

„Hľa, Baránok Boží, ktorý sním hriechy sveta!“ Pristúpil k nemu sám Spasiteľ, počul jeho slová – Telo moje – a videl jeho pohľad so smútkom túžby, s úsmevom objatia, so závratou lásky a žiarou života a slávy. Prijímal z rúk

božích. Kňaz podal sviatosť i ostatným a sám sa priblížil až k oltáru - skale, ktorá v tejto chvíli bola Golgotou. Nikto nevnímal jeho šepot, každý sa mohol porozprávať so svojim Spasiteľom. Do šedivej skutočnosti ich priviedlo až požehnanie. Znamenie kríža... Chodte v pokoji!

Zaneste pokoj Kristov do nepokojných kruhov súženia, príkoria, námahy. Janko, choď do hĺbenia medzi priateľov. Kristus sa obetoval. Teraz ty choď a v tomto pekle studených skál, hučiacich strojov a šialených ľudí vydaj svoj pot a sily, premeň sa v trezlivú obeť Baránka Kristovho...

Po smene sme sa stretli, spomína Majorko - bola už noc. Na nebi žiarili hviezdy, okolo tábora reflektory a v Jankovej tvári oči. Žil v nadšení z baníckej omše.

„Aké to muselo byť kedysi krásne,“ hovoril, keď sa baníci pred smenou i po nej zhromažďovali v kaplnkách, vysekaných do skaly.“ Doplnil som ho: Vo všetkých starých baniach sú kaplnky. Kedysi boli baníci nábožnejší. Nám z tých dôb ostalo iba „Zdar Boh“, ich niekdajší pozdrav a uvidíš, ešte i ten budú chcieť pozmeniť.“

- To záleží predovšetkým na baníkoch, ako sa budú zdravieť, nemyslíš?

- Zaiste, ale i tak si veľký optimista, lebo starých baníkov ubúda a mládež? Tým skorej zachutí jed neviazanosti než puto poriadku a mravov. A aký život, taký pozdrav. A vôbec načo sa zdravieť? Každý sa slepo poženie za svojim záujmom a neostane času ani na Servus alebo Dobrý deň, nie to ešte na Zdar Boh!

- I to je možné, ale ja si zase myslím, že ty si veľký pesimista.

Tak sme sa chvíľu harkali, než Janko „prehodil strunu“.

- „Ja mám inú obavu. Bolo by hrozné byť bez kňaza. Či dbáme dosť na bezpečnosť, aby nám ho nepreložili do pevnej väznice. Tam ho tak nepotrebuju. Tam majú kňazov celé oddelenia. Vraj stovky a stovky. Ak sa dozvedia, že sa im sem prešmykol a že slúži omše a vysluhuje sviatosti, určite ho preložia.“

„Bože chráň, naši chlapani ho tu tak potrebujú!“

„Boha potrebujú, ako aj my všetci. Ale on vie, ako sa kryť.“

„Vie, samozrejme, že vie“ bránil sa Janko, „ale prečo bránia kňazom prístup k väzňom? Či veriaci nemajú také právo?“

„Janko, amíce, si prostučký ako decko. Za čo ti napanili toľko rokov? Že si sa chcel stať kňazom, nie? Stále nemôžeš, alebo nechceš pochopiť jadro celého konfliktu našej doby?“

Počul si, čo urobili s väzenským kostolíkom v leopoldovskej väznici? Ja som tam začal krútiť svoj flaster. Do jedenapäťdesiateho ešte prichádzal kňaz každú nedeľu z mesta. K Vianociam i pred Veľkou nocou sa spovedalo. I kňazi - väzni mali dovolené spovedať. Prial by som ti to vidieť. Bez reklamy, bez agitácie,

jednoducho osvetár väzenským rozhlasom vyhlásil, že kto z veriacich má záujem, môže sa vyspovedať. Spovedalo sa v kultúrnej miestnosti. No nával. Najkrajšia na tom bola účasť ozajstných kriminálnikov, rozumieš, zlodějov, násilníkov, podvodníkov a vrahov a ver mi, ne jeden takto zmenil celý svoj život. Potom v nedeľu ráno sme nastúpili do päťíc a niektorý z veliteľov nás odviedol do kostolíka.“ „To bol kostol priamo vo väznici?“ spýtal sa Janko.

„Samozrejme! Leopoldov je chmúrna pevnosť. Dokola sa týči až dvanásť metrov vysoký múr v tvare veľkej hviezdy, ako stará mohyla. Tento obrovský kamenný pomník sa stal hrobom mojej mladosti, kde som sa cítil ako zaživa pochovaný. Pevnosť je vo vnútri rozdelená na dve časti. Na väzenskú, kde boli rozličné budovy na výkon trestu a na časť civilnú, kde bývali dozorcovia i s rodinami. Kostolík bol na rozhraní, takže ho mohli navštevovať obyvatelia oboch častí pevnosti. Každú nedeľu chodilo zopár mužov a žien do kostola pred oltár, kde mali vyhradené miesto. Ako sami hovorili, dojímala ich vrúcnosť väzenského spevu. Sám som koľkokrát zaslzil, keď sa z chóru ozýval väzenský spevokol. Všetci sme tam stáli so svojim väzenským údelom. Boli to spevy ujarmených. I steny kostola spievali ozvenou a chveli sa s nami.“

„To muselo byť nádherné, ale povedz čo sa stalo s kostolíkom. Bol veľký?“

„Ani nie tak veľký. V päťdesiatom prvom na sviatok Božieho Tela som bol v ňom naposledy. Bolo s nami dvoj, či trojnásobne viac dozorcov. Nazdával som sa, že to kvôli sprievodu Božieho Tela, ktorý bol okolo kostola, lebo veliteľstvo stále zdôrazňovalo, že sme zločinci, ktorých treba poriadne strážiť. Hore na múroch nad bránami pevnosti zaľahli guľometčici. Bolo mi úzko, keď hlavne guľometov rovnako mierili na kňaza so Sviatostným Ježišom, ako na nás. Pane, odpusť im, nevedia čo činia, napadla mi Spasiteľova modlitba na kríži. Najdrastickejší krok prišiel až pri omši, pri prijímaní. Kňaz podal prijímanie niekoľkým ženám a obrátil sa s Telom Pána k zábradliu, kde už kľáčal rad väzňov. Vtedy k nemu pristúpil jeden z dozorcov a čosi mu šepkal. – Ako to? – počul som odpoveď kňaza, – oni nesmú? – Chvíľočku postál, ako by nás prosil o odpustenie, potom uložil sviatosť naspäť do bohostánku. Pomaly, unavene sa vracal k oltáru dokončiť omšový obrad. Zaľal som zuby. Načo ukazovať slzy? Na posmech? Dozorcovia len číhali, či snáď nastane verejné pobúrenie. Naposledy odznelo: Nech vás žehná Všemohúci, naposledy sme zaspievali Neopúšťaj nás..., kostolík spustošili, zriadili tam akýsi sklad, neskoršie ho úplne zrúcali.“

XIX. Fráterkovia

„Zaručene sa nezhoduje s ľudskými právami prekážať v náboženskej činnosti, nech už by bola akákoľvek - vravel Janko - tým menej ju ničiť, alebo len za to prenasledovať ľudí. To formuje názor človeka a ten je mu často cennejší než sám život.“

„Janko, ty i niektorí tvoji spolubratia máte pre toto prostredie jednu veľkú nevýhodu.“ - „Čo máš proti nám?“

„Musím ti to povedať. Vy, odchovanci rehoľných ústavov ste až očividne poznačení akousi dobrotou, ktorá tu môže byť škodlivá. Ukáž mi sto „mukov“ a ja ti bezpečne vyberiem ľudí z vášho kruhu. Neveríš?“ „Ty, nežartuj!“

„Ste prostorekí ako decká a tu to značí: neopatrní! Nie a nie si uvedomiť, že medzi nami je tu hĺba nohsledov. Pozorne sledia, kto sa s kým schádza, o čom sa rozprávajú, čo robia. Zrejme, že všetko okamžite hlásia na veliteľstve. A potom nás majú ako na dlani. Beda nám, ak zistia, kto od koho prináša omšové víno, hostie, odkiaľ máme knihy a podobne. Chápeš, že musíme byť ustavične v strehu?“ - „Čo som ja zle urobil?“

„Zo samej horlivosti môžeš aj veľa pokaziť. Nadväzuješ nové a nové známosti medzi väzňami, dobre, ale nesmieš hneď každému všetko poviesiť na nos. Vieš, že tu máme veliteľstvom zakázané knihy a on sa pýta, kde? Poznáš kňaza a on ho chce tiež poznať. Ty, aby si ho rýchlo obrátil a priviedol na správne názory, požičiaš mu z tých málo kníh, čo tu máme a nemáš istotu, či to nie je obyčajný „bonzák“, ktorý odnesie knihu na veliteľstvo. Zo začiatku ti nič nemusia urobiť. Len knihu zaevidujú i teba a pozorujú všetkých ľudí, čo sa s tebou stretajú. Až nazbierajú správ, zoberú ľudí na samotky a do korekcií a my sa nestačíme čudovať, odkiaľ to všetko vedia. Zásadne medzi nás nepozývajú ľudí, ktorých nemáš preverených. Tak by si mohol spôsobiť mnohým dobrým ľuďom nepríjemnosti. Nezabúdaj, že je nás tu na tábore zo tristo, čo tak ťaháme spolu ako jedna rodina, ale je tu ďalších najmenej tisíc bez orientácie a my medzi nimi žijeme. A tých, čo nás nenávidia - ešte viac ako vedenie tábora -, ani nehovorím. „Ja nemám strach, nie som baba. Ale tiež sa cítim spoluzodpovedný za všetkých ľudí s ktorými žijem. A myslím, že všetci by sme sa mali o nich zaujímať a vydávať svedectvo o našej viere. Naša reč má byť ak áno tak áno. Ak nie, tak teda nie a žiadne kľučky, žiadna lešť. Opatrnosť prosím, rád poslúchnem starších a skúsenejších, ale pretvarovať sa neviem ani nechcem!“

- Vidíš, čo som hovoril. Fráterkovia! Ak sa ale dostaneš do maléru, ku mne si príd' ešte pre „bubeníka.“ Rozpačito sa zasmial, ale v jednom stále nesúhlasil.

„Amícenko“, hovoril Janko: „ten táborový život berieš príliš sprisahanecky. Prečo? Či vari nemáme pravdu a plné právo žiť vždy a všade podľa svojej viery? Čítal si už niekedy Magnu Chartu ľudských slobôd?“ - „Nečítal!“
„No vidíš. A tam je napísané, že každý človek má právo voliť si akékoľvek náboženstvo, slobodne ho vyznávať a všetkými prostriedkami ho rozširovať. Tento veľký dokument musí rešpektovať i naša republika, lebo je tiež v OSN.“
- „Ty ma hneváš! Ja síce neviem, čo je tam napísané, poznám len hroznú prax!“
Toto bol a ostal náš nedoriešený spor.

- „Ja že som sprisahanec? Ver mi, že Peter, ktorý zaprel Krista dnes by bol hrdinom. Dnes ten, čo napriek bitiu, hladovkám a lišiacym úskokom vyšetrovateľov neprezradil svojich priateľov a takto chránil ich slobodu, toho si ctíme. Hrdo sa hlásiť k svojmu učiteľovi - a vydať ho do väzenia? no uznaj!“
„Si hotový dialektik,“ riekol Janko.

„Nezabúdaj, že Judáš zradil, ale Peter zaprel, keď Kristus bol už v rukách Židov, teda Peter chránil už iba seba.“

„Janko môj, bolo by to krásne, ideálne, hovoriť pravdu vždy a všade priamo do očí. Ak som zodpovedný len sám za seba, potom je to len otázka statočnosti a odvahy. Ale radšej mierni svoju odvahu a neriskuj vydať svojich priateľov príkoriu a prenasledovaniu, i keď to bude pre pravdu.“

Taktika, Janko, múdra taktika, to je nová moderná čnosť...

Neubehol ani rok nášho spoločného života, kde sa striedala ťažká práca v šachte s ťažkou prácou apoštolátu na tábore, nebezpečenstvá zo strany živlov a zo strany ľudí, oddaná láska priateľov a zarytá nenávisť utlačateľov. Vtedy som zažil jedno prekvapenie z neopatrnosti a pripomenul som Jankovi náš niekdajší rozhovor.

Štyria, či piati sa posadili v dobe vychádzok na lôžka, v čase, keď na vychádzkovom priestore za pochodu slúžil náš kňaz svätú omšu. Dvaja naši priatelia sa prechádzali s ním a mu odpovedali. Opodiaľ za nimi a okolo nich modlili sa väzni v nenápadných skupinách. Skupinka na izbe, medzi nimi Janko si vypožičali omšový misálik, jediný, ktorý sme mali na tábore a spolu sa modlili omšové modlitby. Pohrúžení do modlitby nemohli zbadat' sľedivé oko žalobníka. Práve im dobre padlo, že odišiel. Za chvíľu pribehol veliteľ. Vrátil sa priamo k nim do izby. Ktosi na izbe zavolať: „Pozor!“ aby sa dodržal táborový poriadok a veliteľ izby alebo jeho zástupca alebo ktokoľvek sa musel pred veliteľom postaviť do pozoru a hlásiť: „Odsúdený ten a ten, číslo to a to, hlásim sa na izbe...“ Veliteľ nepočúval hlásenie. Hneď skočil do uličky medzi lôžka, kde stáli v pozore zo sústredenia vyrušení naši mládenci.

„Čo ste to tu čítali? Dajte to sem!“ Lenže misálik už bol skrytý pod kabátom. „Dajte to sem! Či si to mám sám vyhľadať? To vám príde draho! Odstúpte od postelí!“ Chvatne hmatal v dekách, prehadzoval matrace. Nič. Začal osobnú prehliadku. „Vyzlečte si kabáty! Kto to má? Dajte to sem! Bude vás to mrziť!“ Prísne sledoval najmenší pohyb každého z nich. Naraz si všimol, že si Vojtech akosi rukou pritláča kabát a nestojí priamo v pozore.

„Čo to máte pod kabátom? Ukážte to!“ Vojtechovi ostalo už len vytiahnuť misál spod kabáta.

„Sem s tým!“ rozkazoval príslušník a ešte zdôraznil zahnutým ukazováčikom ako keď niekoho volá. Vojtech medzitým hľadal východisko. Stál pri otvorenom obluku, okamžite sa rozhodol.

„Nedám!“ povedal zdanlivo pokojne, ako keby sa o čosi hral so seberovným. „Ako to so mnou hovoríte?“ skríkol príslušník a blížil sa k Vojtechovi. Lenže ten sa už zvrtol a vyskočil von oknom. Bežal na vedľajší barak, misál strčil komusi zo známych a už len čakal, kedy ho zavolajú táborovým rozhlasom a strčia do korekcie.

Zostrená samoväzba. Desať dní, štrnásť, dvadsať? To vždy záležalo na nálade náčelníka. Jeden deň tvrdé lôžko, jeden deň tmavá cela a každý tretí deň pôst, chlieb a teplá voda. Spánok na holých doskách. Dĺžka trestu záležala tiež na tom, čo mal o väzňovi napísané od príslušníkov, referentov. Bolo to treba? Nemohli ste niekoho postaviť pred barak, aby dával pozor a varoval vás? Teraz to odskáče Vojtech, budú ho vyšetrovať, zbytočne na seba upozorňujeme. Neodpustil som si tieto výčitky i keď som bol rád tomu, ako to nakoniec Vojtech vyviedol. Janko si len povzdychol: „Ako môže byť niekto tak zlomyselný, že ide žalovať i takéto veci. Či sme snád pripravovali vzburu, alebo hromadný útek? Ver, toto nikdy nepochopím.“ Ale od vtedy sa stal opatrnejším.

XX. Misijná kázeň

O živote ťažko písať denník. Je to ako stereotyp prílívov a odlívov, stereotyp zemskeho kolobehu dní a nocí. Plynúci čas, blednutie líc, kalendár vrások na čele, vysilenie po práci a tieseň duše, vzdorovanie, ktoré nie je bez hraníc. K tomu postavy dozorcov a spupné stádo väzňov. Áno, doslova stádo. Žil som v stáde. V očíslovanom stáde, nad ktorým práskal bič cudzej vôle. To je všetko. Dá sa to napísať tisíce a stokrát za mňa a štyriapol tisíckrát za Janka. Väzeň Dostojevský kedysi povedal, že: „zbytočne trpel, kto vo väzení nenašiel Krista“. Ale patrí toto do denníka? Áno, patrí. Každý deň nová a nová dráma duše! Raz nevýslovne tragická, raz víťazná. Spomienky, túžby a odriekanie väzňa otvárali široké cesty láske alebo nenávisti, ľútosti a svedomiu alebo opravdivému plameňu pekiel, kde sa všetko krásne obracia na popol. Skrivená tvár! Poznal som ju. Že mi srdce nezatrpklo blenom, o tom vie iba tá druhá, Krásna tvár. Kto by si myslel, že môže zápasit' sám s bolesťou a súžením, klamal by sám seba. Ostať sám, samotinký! Hlúposť! Prvý vždy prichádzal zloduch. Vysmieval sa, ponúkal sladké jedy. Samovražedné nástroje, radil skok do ostnatých drôtov pre guľku z milosti. Jeho hlas naháňal strach a tieseň. Ale je magická myšlienka, ale je jedno rozprávkové slovo: vzopriet' sa! „Odstúp!“ Vzopriet' sa čo len málinko a duša chytila svoj úsmev, úsmev veriaceho. Kriste, nedovoľ, aby moje bremeno bolo nad moje sily... zlý hlas ustupoval. Z vysokej veže útrap sa široko-d'aleko rozprestierala jediná krajina bezmocných – láska. Najkrajšie milujú trpiaci. Kriste na kríži, buď im vždy priateľom, ako si bol mne a mojim bratom. Ktorýsi rok, práve na prvého mája, - sviatok práce, otrasne som si uvedomil nutnosť žiť s Kristom. Hoci bol úradne vyhlásený sviatok, väzni museli pracovať. Ja som mal rannú. Po budičku som vypil obvyklú kávu a hybaj na nástup do zamestnania. Z baraku, na ktorom som vtedy býval skracovali sme si cestu na nástupište okolo táborovej ošetrovne. Bolo to zakázané, ale ja som sa ponáhľal. Zrazu som uvidel bežať oproti mne istého väzňa. Bežal k plotu, ktorým mať byť zahatený prechod okolo ošetrovne. Letmo som za ním pozrel a strnul som. Na plote, na dlhej bielej šnúre visel väzeň. Bol prikrčený skoro akoby sedel. Pomáhať už nebolo treba. Rýchle som bežal na nástupište a oznámil som to poručíkovi, ktorý mal dozor na nástup rannej smeny. „Pán poručík, tam za barakom sa vám ktosi obesil.“ Poznal som nešťastníka. Bývalý inšpektor od kriminálnej polície. Rozvážny až chytrý. Ostal mi dlžen jeden rozhovor na moju otázku, či sa stretol vo svojej praxi s prípadom, kedy by nevinné dieťa, alebo nečakane dobrý skutok zhatili

zamýšľaný zločin. Vraj vedel o niečom podobnom. „Prečo si zúfal?“ Táborový lekár – väzeň, ho odmietol uznať práce neschopným, hoci mal veľké bolesti. Ani mu len dvere neotvoril. Na jeho veľké naliehanie mu hodil cez oblok obvazy. „Tady máte a víc mne neotravujte! Já chci mít taky svátek! Dojděte zítra v ordinační době!“ Na tie obvazy sa obesil. Niektorí dávali jeho tragédiu do súvisu s jeho údajne rozháranými rodinnými pomermi. Vraj dostal z domu list, ktorý ho hrozne zarmútil. Kto vie?...

U nás na izbe sa chlapi často vracali k jeho prípadu. Istý väzeň sa vyjadril, že sa tomu vôbec nečuduje, že on už mal tiež blízko k podobnej havárii. Pri práci sa poranil na tvári v blízkosti pravého oka. Centimeter bližšie a bolo by po oku, po jedinom zdravom oku, pretože na ľavé takmer nevidel. „Co by mi zbývalo? Jedině tři S, víte co to znamená? – Svoboda se smrtí.“ „Jo, klidně bych skočil do šachetní jámy!“

Všetci přítomní sme sa na neho rozpačito pozerali. Janko bol tiež medzi nami.

Všimol som si, ako si zahryzol do spodnej pery, ako vstal a pristúpil k hovoriacemu. „Ty, kamarát, toto nikdy nehovor! Vieš, čo hovoríš?“

„Jo brášku, tři „S“!“ Všetci s napätím počúvali. „Dovoľ mi“ priateľsky sa k nemu priblížil, „voľačo ti vysvetlím!“

„Život nie je len oko, ruka, noha, bolesť alebo radosť. Nevieš v čo ty veríš, ako si ceníš vlastný život, ale jedno je fakt, to musí byť jasné veriacemu i neveriacemu. Neuškŕňaj sa, dovoľ, ja ti to dopoviem. Vieš, koľko je tuná nešťastných vrahov na tábore, ktorí zabili vo chvíli, keď im zlyhal rozum a úsudok? Zabil jednoducho v hneve, bolesti alebo v nenávisti. Obhajcovia pri súde vravia, že mu zlyhali zábrany. Možno ani nechcel zabiť. Pri triezvom rozume by sa ovládal. Dnes to ľutuje.“

„No jo, ale co to má společného...“

„Hned', vydrž! Keď teda mne alebo tebe z akýchkoľvek príčin zlyhajú zábrany a vôľu zastrie akási rozumová tma, na čom potom záleží, či sa ovládnem alebo i zmárnim seba alebo niekoho iného? Vieš na čom potom záleží?“

- Hele, ty na to jdeš ňak vědecky, na to já nejsem!- Nech ho, ať mluví!

-To jsou voloviny! - Nech to, mne to zajíma! Jendo jen nám to tady načrtni. Ty jseš miliónovej kluk. A Janko načrtával.

Podľa môjho názoru, píše Mokrohájsky, vysvetľoval mohutné účinky milosti pomáhajúcej. Janko pokračoval:

„Každé slovo, každá myšlienka je čosi ako vyhodená skala. Vyhodíš ju a povedzme, nestaráš sa kde padla. Ale skala musela kdesi padnúť, to je jednoduchý zákon. Nemôžeme nič zahodiť tak, aby toho viac nebolo. Musí to

kdesi dopadnúť, kdesi ostať. A nazdávaš sa, že myšlienka alebo slovo je niečo iného, že má iné zákony? Tie isté, lenže dopad myšlienok je zložitejší. Ty si povedal, že by si skočil do šachtovej jamy. Túto myšlienku sme všetci počuli, dopadla cez náš sluch kdesi hlboko do zásuviek našej pamäti. Ale zároveň ostala i v tebe, v tvojej pamäti, v tvojom podvedomí. Nezáleží na tom, či si tak chcel alebo nie. To je proste zákon. Všetky myšlienky, úmysly i túžby vyhodené mozgom sa hromadia v nás i v našom okolí. A teraz pozor! - príde šok, nervový otras, stres. Rozum a vôľa sú oslabené, divý kôň vášni a pudov sa postaví na zadné. Kto, alebo čo zachytí vtedy uzdu tvojho konania? Pamäť. Podvedomie. To nezlyháva. Naopak. V takých chvíľach podvedomie priam chrlí zo seba všetko čo v sebe má. Pamäť ti ponúkne všetko to, čo si do nej uložil: „*Vtedy by som skočil do šachtovej jamy!*“ - I tú myšlienku by si tam našiel, a kto vie, či práve tou by si nepoznamenal svoj ďalší osud.

- Chápete ma, rozumiete?-

- Jendo, ty myslíš že i ten inspektor se takhle nějak zmárnil?-

- Som o tom presvedčený. Mal v sebe málo dobrých úmyslov a v podvedomí mal málo pomocníkov na tak ťažkú hodinu. Som presvedčený, že i jediná dobrá myšlienka, napríklad na Ježiša Krista by ho prinútila spamätať sa a zachránila by ho. Áno, priatelia, verte mi, myšlienka má úžasnú silu. Koľkokrát nechtiac počúvam vaše rozhovory o tom i o onom, ale najviac o vašich manželkách. – Čo by si urobil, keby si manželku nachytil s iným mužom? Čo by si urobil, keby ťa teraz, keď si vo väzení zradila a opustila? - Ja by som ju vyhnať, ja by som ju zabil, ja by som jej zvodcu prebodol, ja by som ich obidvoch oplľoval a hrdo odišiel, ja by som toto alebo hento. Často vymýšľate až sadistické tresty.

Chápete, aká nebezpečná hra sú tieto slová? Neviete, či práve taká zvrhľá myšlienka nebude raz v kritických chvíľach rozhodovať?! Uznajte, čo môže vykonať človek, ak zlyhajú zábrany, keď je celý nabitý takýmto myšlienkami?-

„Hele, Jendo,“ ozval sa istý Mirek, „o tomhle si musíme spolu ještě popovídat!

- Myslím, že máš pravdu.“

„Ja viem, vy mnohí sa smežete, keď vidíte, že sa spoluväzni modlia. I keď ste neveriaci, ale nemôžete poprieť, že modlitba je hromadenie dobrých myšlienok. Kto sa úprimne modlí a rozjíma o šľachetných problémoch, jeho vlastné myšlienky ho budú chrániť, ako anjeli. Takú silu dal Boh myšlienke, že je hádam jedinou najmocnejšou zbraňou bezbranných ľudí.

Zdalo sa mi, že tu Janko hovoril o tej krásnej tvári, ktorá sa človeku zjavuje v najväčšej núdzi a tiež o tej druhej, ktorá sa ako hrozný satyr vysmieva ľudskej nemohúcnosti. – Áno, žiť vo väzení bez Krista je tragédia zúfalstva.

XXI. Vianočné slávenie

Vďačím Prozreteľnosti, že som vo väznici našiel veľa dobrých priateľov – zapísal si Moky (Mokrohájsky). Tu sme sa stretávali, povzbudzovali, modlili. Najkrajšie boli nedele. V dohovorenom čase, kedy kňaz obetoval sv. omšu, stovky väzňov na tábore i v podzemí sa v nevelkých skupinách schádzali, aby sa aspoň duchovne zúčastnili na tajomstve sv. omše, lebo akékoľvek väčšie zhromaždenie bolo zakázané a náboženské stretnutia, alebo hlasne prejavovaný názor boli trestné. I napriek tomu v skupinách striedavo jeden z väzňov predriekal modlitby, alebo myšlienky na rozjímanie. V našej skupinke sa striedali predovšetkým Janko, Majorko a Vojtech. Veď oni boli „fratres“, teda priamo predurčení k apoštolskej práci. Raz sme však porušili zásadu malých skupiniek. Bolo to na Vianoce. Veľké nadšenie osláviť Narodeného bolo pohnútkou k mimoriadnemu mítingu. V popoludňajšej prestávke sme prekvapivo „vyšli do ulíc“, do vychádzkového priestoru, až sa nezúčastnení čudovali. Necháľavo hľadeli cez záclony inovate na oknách baraku. Bola surová vysokohorská zima, pod nohami vŕzgal sypký sneh. Vietor zavíjal a hádzal ostré kryštáliky snehu do zababušených tvári, ako by chcel svojou šialenou muzikou sprevádzať tiché bohoslužby. Väzni chodili dokola pokojne, nevšímajúc si zimy ani posmešných pohľadov a poznámok niektorých „vlčiakov“. - Hele, to jsou tam nějakí vytrvalci!- Ozonkáři!

- Sejž dutej, kámo, voni se modlí!- Neblbni, copak i tamhle Cyrda se modlí, i Mirek, alebo Pepa s tým bagristou? Vždyť von kleje jak d'as!- To čumíš, vid', ale dali se na pokání. Kamaráde i nás to čeká, jestli tady nechceme úplně zblbnout. Co jsi střelenej? Já a modlit se? Buď jak buď, ale katolíctí hoši jsou všude stopro!- V tvári väzňov sa dá čítať ako v knihe. Ako žiarivá pamiatka na našich chlapcov ostane to, že z týchto bývalých posmeškárov, ľahostajných a o kresťanstve neinformovaných, vedeli mnohých získať pre hlboký opravdivý náboženský život, ktorý pre nich znamenal úplnú premenu a ešte viacerých pre sympatiu a úctu k náboženským a mravným hodnotám. Naučili ich veriť, niesť svoj ťažký údel. Obzvlášť vtedy na Vianoce nás bolo neúrekom. Toľko mužov pristúpilo k sviatostiam, že sa za deň minula priemerná týždenná zásoba hostií. Bolo to veľkolepé! Stovky utýraných srdc za ostnatými drôťmi radostne pozdravovalo príchod Spasiteľa. Večer sme sa rozhodli usporiadať na jednej izbe posedenie. Program: ruženec, spevy, verše. Pre úplnú radosť sme pozvali nášho jediného táborového kňaza. Pred barakom sa budú striedať naši strážcovia, aby nás neprekvapil nečakaný príchod príslušníka. Medzi pozvanými bola samá táborová honorabilita. Naši doktori, profesori, inžinieri, dôstojníci,

všetko mimoriadne pozorovaní ľudia, ktorých keby videli príslušníci pospolu, hneď by mali 10 dní korekcie za spolčovanie alebo poburovanie. Na týchto našich kolegov boli mimoriadne alergickí. Števo, jeden z nadšených organizátorov posedenia ponúkol svoju izbu, dohodol sa so spolubývajúcimi, ktorí sa na istú dobu „vystažovali“ do iných barakov a tak našim hosťom uvoľnili celú miestnosť. Bola to trocha väčšia izba. Okolo štyridsať väzňov sa tiesnilo sediačky pri stole a na všetkých lôžkach, stojaci zaplnili všetky voľné medzery. Otvoriť dvere bolo možno len za spolupráce všetkých stojacich. Števo, mladý drobnejší muž s detskými rysmi v tvári, ktorého zatvorili dva mesiace po svadbe, si sadol na najbližšie lôžko pri stole a ujal sa gitary, ktorú mal úradne povolenú, pretože bol členom hudobného krúžku. „Sladké drierko“, ako hovoril svojej gitare, dostalo čestnú povinnosť začať toto posedenie vianočným taktom. Zanočil – Tichú noc.- Všetci sme sa pripojili. Drevená izbica sa chvela utlmovaným spevom. Oči väzňov zračili nevýslovné pocity nadšeného odovzdania sa. Nevieť prečo, ale tej chvíli som sa cítil ako člen posádky známeho Titanika, čosi truchlivého mi stiahlo hrdlo, udusilo môj spev, zalialo oči. Bol to ten drevený barak, ktorý sa pod nami chvel, alebo nie ja, ale títo všetci sú odsúdení, aby tu zahynuli? Nie, Bože, túto loď nesmieš nechať potopiť! Táto loď nie je pyšná. Zmeň ju, jednoduchú, roztúženú a rozspievanú na malú loďku na mori, na Petrovu bárku, v ktorej drieme náš Pán, ktorého vietor i more poslúchajú.

Z myšlienok ma vytrhol sólový hlas. To už Miško vzpriamený ako vojak prednášal moju báseň narýchlo napísanú pre túto príležitosť: „*To práve nás bolí. Tam kdesi v diaľke čaká moja matka, manželka, deti, ale ja sa vrátim ja sa istotne vrátim...*“ Za ním sa zdvihol Majorko. Spamäti recitoval preklad francúzskej básne, ktorú som si veľmi obľúbil: – „*Môj Bože, darujte mi jednu hviezdu, snád' ona utíši to moje srdce choré...*“ Bolo ticho, nikto ani nedýchal, len za drevenými stenami izby sa ozýval dupot a hovor väzňov, ktorí končili svoj bezútešný deň. Napäté ticho ... Slová ťažké ako balvany, jemné ako detské pohladenie padali priamo do duší, veď nešlo len o umelecký zážitok. Jatrili sme si navzájom srdcia, rozduchali svoje lásky, každé hrejivé slovo tu bolo vítané a milé. Až potom nasledoval hlavný program – pobožnosť. František sa najprv ticho pomodlil, potom dojato zhodnotil naše postavenie a všetkých nabádal k veľkej láske a pokoju. Táborový život ostal mimo nás. Nevníмали sme ho. Naša stráž bola predsa pred barakom s príkazom nikoho z väzňov nevpuštiť a na príslušníka včas upozorniť. A predsa sa našla trhlina pre nebezpečné vlny zvonka. Medzi prúdmi prechádzajúcich väzňov nepostrehol náš strážca že

nádvorím tábora prichádza postava, tiež väzeň v mundúre aký sme nosili my, len so srdom iným. „Táborák“. Starší táborák, to bol jeho úradný názov. Bol vykonávateľom príkazov veliteľstva, nohsled a žalobník v jednom, väzňami nazývaný „kápo“. - Tam nemôžete, tam nechodte, zastavil ho prekvapený strážca, vidiac, že sa rúti priamo ku dverám, ktoré on strážil. - Proč, copak tam provádíte?- Nechodte tam! Tam... tam majú mládenci vianočné posedenie.- Ale „kápo“ všetečne nakukol do miestnosti, rýchlo zas zatvoril dvere a hybaj na veliteľstvo natešený oznámiť a zveličiť čo videl. Čo teraz?

Prvá povinnosť zachrániť kňaza. Toho tu nesmú chytiť. - Prosím vás, Františku, rýchlo odíďte!- Františkom sme ho nazývali z opatrnosti. Sám si tak želal. My ostaneme. Čo nám môžu. Sú Vianoce, modlíme sa a basta. Stalo sa. Dr. S. sa ujal predmodlievania. Začal ruženec plný napätia... ktorého si Panna v Betleheme porodila.- Zakrátko sa otvorili dvere. Dve zelené uniformy. Dva automaty mierili do miestnosti. Doktor dokončil pokojne Zdravas. Prekvapení príslušníci zastali. Čakali kým sa domodlíme?

- Čo je to tu? Odpovedať im nebolo treba. Ako vidíte, modlíme sa! Hlavne zbraní akoby zahanbené zmenili svoj smer na drevenú dlážku miestnosti.

-Ave Mária,- vyslovené z toľkých mužských hrdiel vytvorilo magický kruh. Pocit, že stojím v tomto kruhu ma naplňal hrdosťou. Podobná hrdosť a odhodlanie na všetko, priam žiarila zo všetkých tvári. Nastalo napäté ticho. Celý barak ustrnul strachom, akoby sa zastavil čas. Len za stenou zavýjala metelica. Príslušníci si čosi šepkali, jeden z nich odišiel. Druhý bez hlasu stál a čakal. Cítil sa so zbraňou v rukách hrozne nepríjemne. Akoby previnilo čakal, až ho vyslobodia. Po chvíli pribehol veliteľ smeny, nadporučík, hovoriaci po slovensky. Diplomatically odhadol situáciu. Ale, to sú mi tu vzácne návštevy?! Doktor S., Profesor, samá elita! Čože to, i takí ľudia sa modlia? Pri tom si nás pozeral a vyslovoval mená tých, ktorých poznal a striedavo pridával – aj vy? Ale? Zrazu sa obrátil na doktora S.: Vysvetlite mi jednu vec. Ak je náboženstvo neškodné a tak nevinná záležitosť, prečo máme plné väznice kňazov? Nie je tu akýsi protiklad? Lenže doktora nemohol podchytiť v reči. Opatrne odpovedal: Pán veliteľ, i straníkov zatvárate a tvrdíte pri tom, že strana tým silneje. – „Chcete vari povedať, že i cirkev silneje, keď trestáme jej kňazov?“

- V utrpení bola Cirkev vždy silná. - Nechajme toho, to by sme sa dostali príliš ďaleko. Nastúpte všetci na chodbu baraku! Uvidíme ešte čo s vami. ***

XXII. Palečkovo námestie

Náš krásny vianočný večer ukončil veliteľ osobnou prehliadkou každého jedného, či azda nemáme pri sebe niečo nedovolené. Všetkých si zapísali a – môžete odísť! Ostatné rozhodne náčelník! Tak sme sa všetci dostali na „čiernu listinu“, všetci bez rozdielu! Janko sa iba usmieval. Ak pôjdeme všetci do betónovej korekcie aspoň nebudeme potrebovať vlastnú stráž. Hlavne že sme Františka prepašovali. Prvé dni sa zdalo, že náčelník upustil od potrestania, nič mimoriadneho sa nedialo. Nikoho z nás nevolali, táborový život išiel ako samochod po svojej zabehnutej koľaji. Naopak, povzbudení silným zážitkom z Vianoc, navrhli naši horlivci vytvoriť živý ruženec. Janko rozpísal skupinky ľudí vždy po piatich ako spolu bývali, alebo pracovali, prideliť ružencové tajomstvá tak, aby vždy pätnásti medzi sebou striedali desiatky celého ruženca. Hnutie zabralo. Rozšírilo sa a živý ruženec šmahom sa stal majetkom mnohých väzňov, veľkým putom zjednotenia a posvätenia chvíľ neslobody. Mladí nadšenci velili jednotlivým skupinám, päťkám, mesačne prideliť nové tajomstvá, týždenne vyhľadávali svojich členov a spolu a modlili vo voľnom čase omšovú pobožnosť, vzájomne sa povzbudzovali, poučovali a vymieňali si informácie. Takto sme tvorili živý kruh, bratstvo, rodinu, spojenú myšlienkami na život Ježiša Krista.

Od vianočnej udalosti ubehlo desať týždňov. Málokto by uveril, že náčelník sa chystá až teraz kruto trestať. K pomste mu poslúžila príležitosť úmrtia nami nenávideného a nimi zbožňovaného sovietskeho vodcu, o ktorom sa ktosi z väzňov vraj vyjadril, že zdochol ako pes. Pod zámienkou: zistiť kto to povedal, vybral si piatich z onoho vianočného zoznamu a to tých najvzdelanejších. Doktor, profesori, inžinier... Tí mu trčali ako v hrdle vzpriamená kosť. Za nástroj svojho trestu si zvolil zimu. Krutú zimu, ktorá tu trvá dlho do neskorej jari. Samotky v korekcii boli preplnené, nuž dostal nápad, hraničiaci až so šialenstvom a uskutočnil ho. Bol predsa na tábore jediný a nekontrolovaný pán života a smrti tisícov ľudí, ktorí mimo svojho výkonu v uránových doloch pred ním nemali absolútne nijakú cenu. Vyhladané obete postavil a jednoducho priviazal k ostnatým drôtom na mráz a vietor. Tu budete o hlade stáť až kým sa nepriznáte, kto to povedal! Potom s úsmevom dodal: - „ja mám čas, mne zima nebude!“ – Pred nimi dve steny z pletiva ostnatých drôtov, za nimi tabuľka s nápisom: Vstup zakázaný, strieľa sa bez vyzvania! Po bokoch dve strážne veže vztýčené nad oplotením, tam v sklenených búdkach vojaci so samopalmi. Zhrozili sme sa, keď sme ich zazreli stáť po kolená v snehu bez možnosti pohybovať sa. Keďže to bolo pod oknami náčelníkovej kancelárie, prístup k ním

bol nemožný. Možno ich za hodinu pustí. Možno za dve. Možno na obed. Márne sme striehli. Prišiel aj večer a naši priatelia neprichádzali. Budú tam stáť i cez noc! – veštili podaktorí. Musíme im dajako prepašovať aspoň trochu teplého čaju. Našli sme niekoľko fliaš, naplnili sme hodne sladeným horúcim čajom a plazili sme sa ako granátnici za kanceláriu veliteľstva. V kancelárii sa stále svietilo. Bol tam stále službu konajúci náčelník, takže naša úloha nebola ľahká. Podarilo sa nám priblížiť asi na desať metrov, krytí barakom, takže nás nevidel vojak z veže. Z druhej nás musel vidieť. To už je riziko! -To už dohodíme-, šepkal Janko a už aj letela prvá fľaša. Druhá... a ďalšia. Fľaše dopadli za nich do snehu. Museli sa len opatrne otočiť a dvihnúť. Zakývali sme im na pozdrav a zmizli sme. Možno ich ráno predsa len pustí a zaženie do práce, domnievali sme sa. Ten človek nemá štipku svedomia. Veď to je hrozný útok na ich zdravie! Dokedy takto môžu vydržať? Ešte k tomu to hrozná počasie! Však na to on úmyselne čakal. On si povie, ja som sa nikoho ani len nedotkol, ja som nikoho nezničil... ja nič!

- Mali by sme napísať sťažnosť-, mienil Janko, - veď toto čo s nimi robí sa prieči ľudskosti! - Radšej sa pripravme i zajtra na varenie čaju, ak i nás nevytiahne medzi nich! Vskutku – nasledujúci deň sa na ich postavení nič nezmenilo, len vietor čo zosilnel, hvízdal na strechách barakov, ako na hrebeni a pred kanceláriou veliteľstva pribudlo ešte niekoľko postáv. Neboli to už z našej vianočnej spoločnosti, ale rôzni, za rôzne „previnenia“. Raz sa naši chlapci takmer zrazili so samotným náčelníkom. Nečakane sa odkiaľsi vynoril i so psom, ktorého zvykol vodiť so sebou. Zastal, zrejme prekvapený našim neorganizovaným pohybom po tábore. V behu sme sa zarazili, postavili do pozoru a rýchlo snímali čiapky, ako to nariadňoval väzenský poriadok. Od cieľa našej výpravy sme už boli dosť ďaleko, to mu nemohlo ani len napadnúť odkiaľ ideme. Stáli sme zamretí v pozore, náčelník si nás premeriaval, čiapky sme mädlili v rukách, vietor fúkal, pes lenivo prehŕňal ňufákom sneh, iskričky roztopeného a čerstvo nafúkaného snehu sa mu iskrili, vyzeral celkom milo, náčelník hľadal, čoho by sa chytil. Jednému priateľovi vykukla spod väzenskej blúzy roh teplákovvej bundy.

- Co to máte oblečený?- To mi prosím povolili v Leopoldove!-

- Svléčte se!- Vyzliekol blúzu, hodil do snehu a naozaj mal teplákovú bundu, na chrbte natreté tri široké žlté pásy, takže vyzeral ako obrovská mandelinka.

- Víte, že je to zakázaný? Svléčte to! Všichni se vyzléct!

- Vyzliekli sme sa celkom ľahostajne, bez ohľadu na počasie. Boli sme na to zvyknutí. Ten čo mal bundu, mal oblečené ešte i dve košele, ja a ešte jeden sme mali pod kabátmi fláše. - Jak to, že máte dve košile?- To je prosím, pracovná!-

- Jak to, že nosíte pracovní košili po táboře?- Som prosím háklivý na ľadviny, sedím už ôsmy rok.- Na to se vás neptám!- Svléknout košile!

- Nač máte ty láhve?- „*Boli sme prosím, pri kuchyni nabrat' si kávu. Pôjdeme na odopoludňajšiu a v šachte sme vždy veľmi smädní.*“ Pri kuchyni vždy tiekla káva, pretože voda na táboře bola hygienicky závadná, nesmela sa piť.

- Jak to, že je máte prázdny?- Nebola tam! - Při kuchyni neteče kafe?

- Teče, ale studená, pôjdeme neskoršie.- Co to máte na krku? - Ten čo už bol bez košele, nestačil schovať retiazku s krížikom. Na chrbte sa mu topili kryštáliky snehu. – „*To mi dala manželka pri návšteve v Leopoldove, tam mi to povolili.*“ - Náčelník siahol po retiazke s krížikom. Väzeň sa schúlil, pripravený kryť sa, keby ju rovno dostal, lebo náčelník zvykol fackovať ľudí za podobné priestupky rovno na nástupišti. - Stojte v pozoru! Odopäl mu retiazku, sklonil sa ku svojmu psovi a zavesil mu krížik na huňatú šiju!

-Tak, tam máte vašeho Ježíše Krista! - Väzeň bleskurýchle strhol retiazku psovi z krku a opäť stál v pozore pred svojim náčelníkom. - Pán náčelník, takto sa urážať nenechám! – Stretli sa dva pohľady. Čistý a páľčivý ako mráz s pohľadom zakaleným nenávisťou. Zrazu sa bez slova otočil a odišiel. Za ním jeho pes. Nikdy sme sa tak rýchlo neobliekli. Čo z toho len bude. Bol spokojný, že pohanil veriaceho, alebo zahanbený neohrozeným chovaním väzňa? Hovorilo sa o ňom, že si váži ľudí, ktorí si za svojim názorom stoja. Rozprchli sme sa. Na uvažovanie, či pribudnú ďalší adepti na nosenie čaju nebolo času ani chuti. Vtedy som si po prvý raz vypožičal 27 kociek cukru, bol to celý týždenný prídel, ktoré som musel zálohovať stovkou cigariet, spomína Moky. Nosil som ich stále so sebou pre prípad, keby ma volali na veliteľstvo, aby som ich rýchlo zjedol. Na tretí deň, keď už bolo veľmi zle, i tie posledné kocky cukru som dal do čaju. Ale to už začalo svietiť slnko a bolo ticho ako po vojne.

Nočné pašovanie čaju sa opakovalo po tri noci. Na štvrté ráno jeden z nich, náš priateľ Ondrej sa zrútil. Zavolali k nemu lekára, odniesli ho na ošetrovňu, vraj zápal pľúc. Neskoršie okolo desiatej prepustili i ostatných.

- „Na vás si ešte posvítim, jen se nebojte!“ vyhrážal sa náčelník Paleček. Priestranstvo pred jeho kanceláriou sa naplňalo stále viac a viac, až ho väzni pomenovali „Palečkovým námestím“. Janko sa nijako nevedel zmieriť s myšlienkou, že človek človeka dokáže takto týrať. Sám netušil svoj údel. Netušil ťarchu svojho bremena.

XXIII. Srdce nevládze

Každodenná vyčerpávajúca práca v šachte. Po smene návštevy väzňov, modlitby, bohoslužby, charita... Tento väzenský ruch trval každý deň až do neskorých hodín. Janko na oddych nemyslel. Raz v lete som ho zastihol ako úplne vyčerpaný ležal na deke vo vychádzkovom priestore. Takto je to správne. Treba si aj oddýchnuť. „Voľajako ma hnevá srdce... chcel som si zahrať volejbal, veríš, že som musel prestať? Nevieš, čo je to so mnou.“ – „Potrebuješ si odpočinuť a to je všetko. Za toľké roky nepretržitej práce, keď nepoznáme ani sviatok, ani nedeľu, pri takej strave a drine sa tomu nečuduj. Človek nie je zo železa“. Asi o týždeň som bol svedkom výstupu pred táborovou ošetrovňou. Dobehol ku mne kamarát a hovorí: - Pod' rýchle k ošetrovni, parta z hĺbenia ide na lekára! – Zastihli sme hlúčkova väzňov, ako sa hlasito dohadovali s táborovým lekárom. – Čo sa tu stalo? Hádam úraz?-

- Ale čože by! Poznáš Janka, čo pracuje s nami na hĺbení, ste predsa kamaráti! –
- No a? – Má asi niečo so srdcom, dostal záchvat už viac razy. Teraz ho sem skoro doniesli a tento mamľas ho vyhodil z ošetrovne, vraj simuluje! Tak sme sa na neho vybrali celá parta. Lekár zabuchol a zamkol dvere.

- Aha, cez oblok pokrikuje! Ved' je to vagabund! Aby sa zapáčil veliteľstvu, ty môžeš zdochnúť. Ale svojich kamarátov tam za úplatky drží, aj keď im nič nie je! Dolámal by som ho, sviniara! Pribehol príslušník, krik skončil. Vedúci party s čiapkou v ruke poslušne a zaraz pokojne hlásil strážmajstrovi, že Janko je naozaj chorý, v práci viac razy odpadol, je tu nebezpečenstvo, že by sa zabil, alebo zabil niekoho druhého, lebo na hĺbení bezpečnosť je vecou dokonalej súhry všetkých, že Janko nikdy nesimuloval, ba ani nebol chorý a teraz ho lekár nechce uznať!... Medzitým hneď bola ošetrovňa odomknutá, lekár, akoby sa nič nestalo, predvolal Janka, úplne samozrejme ho vypísal na tri dni z práce.

- „Zaneste si to na cáčovnu, ať vás vypíše ze stavu!“ Po troch dňoch čakala Janka tá istá ťažká práca, - ako sa teda mohol jeho zdravotný stav zlepšovať? Zmeniť prácu nebolo jednoduché. Bolo by možné požiadať príslušníka o zmenu pracoviska, prípadne o prácu na povrchu. Na to ale mali oni dosť svojich ľudí. Tu sa všade hľadalo na kádrový posudok, ktorý Janko nemal ružový. Nepodpisoval socialistické záväzky, nedovolené sa stretával so spoluväzňami, klerikál, takých čakali len najťažšie práce. Prácou ich možno trestať, ubíjať telo i ducha. Jeho hrdému duchu sa priecilo doprosovať sa privilegií. Bol dobrovoľne vklíaty do sveta lásky a svätosti, pokorne znášal svoj údel, nereptal, veril...

V tých dňoch sme zažili ďalšie prekvapenie od náčelníka tábora. Služby na barakoch v noci urýchlene budili väzňov a oznamovali všeobecný nástup. Väčšina s preklínaním, iný rezignovane bez slova vychádzali na nástupište.

Čo stále otravujú. Pred týždňom sme tu stáli celé hodiny, vraj sa niekto stratil a teraz zas? Nočné nástupy neveštia nič dobrého. Vyzerá to na viac hodín. Nastúpili sme a čakali, že sa bude počítat'. Snáď sa niekto pokúsil utiecť? To je samovražda. V histórii Jáchymova sú mnohé nádherné, hrdinské, presne vypočítané a často až zúfale pokusy o útek. Najlepšie to bolo s tým autom. Šofér dovezol na ťažkom nákladnom aute Tatra-111 fúru dreva na šachtu. Odišiel od voza hľadať ľudí, čo by mu zložili náklad. Medzitým traja väzni skočili do kabíny, jeden naštartoval a poďho! Priamo do drôtov. Tie sa sklopili a trhali ako keby boli z nití. Električka sa prerušila, strážne búbky sa zakývali, než sa prestrašení vojaci spamätali a začali páliť zo samopalov, auto bolo už na ceste a chlapi krytí nákladom dreva. Stojedenástka tá ti má motor, to ide ako tank. Ale aj tak všetkých pochytili. Kde sa v takejto republike ukryješ?

Väzni začali prešľapovať a pošeptávať. Ktosi sa vraj pokúsil o útek a budú nám ho ukazovať pre výstrahu. Skutočne. Od brány, ktorou sa vchádzalo na šachtu sa blížil čudný sprievod. Štyria väzni ťahali čosi v deke. Traja príslušníci ich sprevádzali. Na nástupišti všetko stíchlo. Náčelník, ktorý sa vracal zo šachty pristúpil k táborákovi a čosi mu povedal. Tento sa potom postavil pred nastúpených väzňov a zreval: - Útvare, na môj povel: Pozor!!!! To znamenalo začiatok sčítania alebo prejavu. Predstúpil náčelník.

- Nechal jsem vás nastoupit, abych vám ukázal, jak skončí každý z vás, který by se odvážil následovat toho odsouzeného, kterého vidíte tam... – pri tom ukázal na obsah deky, ktorý ležal na zemi a väzni držali len vyšponované rohy. – Chtěl uprchnout z výkonu trestu. Skrýval se v šachte, vyčkával a někteří z vás ho tam ještě živili. Tady je, již neuteče! Můžete si jej všichni prohlédnout!... Potom kývnul opäť na táboráka, ten predstúpil a zvolal: Kamarádi! Projevte nahlas svůj nesouhlas s počínáním onoho odsouzeného a sľubme tak panu náčelníkovi, že se podobným činům vyvarujeme. Kamaradi, ptám se vás, odpovězte! Souhlasíte s počínáním tohto odsouzeného?- Odpovedalo len hrobové mlčanie až bolo „počut“ hviezdy nad našimi hlavami. Táborák svoju otázku opakovane: - Souhlasíte?... Opäť hrozné mlčanie. Táborák zvolal po tretie: Souhlasíte...?

Vtedy ako na povel siahli ruky väzňov k čiapkam, snímali ich a takto zdravili mŕtveho kamaráta. Náčelník čakal kým mu z druhého konca nastúpených väzňov priniesli zavraždeného k nohám. Potom bol rozchod.

Tú noc sa ťažko usínalo. Podráždené svedomie väzňov sa búrilo, otvorene prejavovali svoj nesúhlas na udavačov. Janko mlčal. V očiach som mu čítal hrôzu. Ležal na lôžku, laktom si podpíeral hlavu. Pomaly vstal z lôžka podišiel k stolu a riekol: - Priatelia, lamentovaním, kliatbami a pomstou mu nepomôžeme. Nevieme ako sami skončíme. Ja vás prosím v mene nášho nebohého brata aspoň o jeden otčenáš. Súhlasíte? Janko predriekal a všetci bez rozdielu poslušne ako deti odpovedali. Bo to jeden z najvrúcnejších otčenášov, aké som kedy počul.

Tragické udalosti nás často prekvapovali. Zanechali v nás mnohoraké stopy - boli sme nimi poznačení. Bázeň a bolesť bezmocných vybičovali až k plaču, vzbudzovali nenávisťný odpor v srdciach mnohých väzňov. *„Ani im nezazlievajte, že nenávidia“*, hovoril raz Janko. *„Byť bezmocnou hračkou v rukách človeka je urážajúce a nedá spať. Ale byť hračkou v rukách Božích, to je ono, a to nám chýba. Keď budeme od Boha prijímať tento náš údel, potom budeme blahorečiť za každú ranu, ktorú dostávame. Chápeš ma? To sú pravé zázraky viery každodenného života. V božej zmenárni vymieňajú ľudské blato a špinu za valuty večného života. Príd' popľuvaný a vrátiš sa s tvárou oslávenou.“*

- Janko môj, pravdu máš, lenže kto vyučí takej viere toto stádo väzňov, zmietajúce sa zväčša len v pudovom žití?-
- Amice, modlitba ich zosilní v tej viere; totiž Boh - skrze úprimnú modlitbu. Stačí keď uznajú Boha a oslovia ho.

XXIV. Vykupovanie otrokov

Jankov apoštolát nemal ohraničenie. Šiel tam, kde ľudská bieda volala o pomoc. Pri nástupe spomenul Majorkovi: vieš, - práve včera som mal možnosť hovoriť s mládencami z trestného baraku. Teda pomery sú tam ozaj neľudské. Strava slabá, len základné dávky a to len pre tých, čo plnia normu v šachte. Neplniči majú polovičné dávky. Po smene musia hodinu cvičiť. Najprv skáču, drepujú a potom nástup na pracovné brigády. Vieš ako to vyčerpáva. Tí ľudia nemajú chvíľky pokoja. Beda tomu, kto by sa protivil. Za najmenší priestupok používajú príslušníci obušok a potom už nepočítajú... Je tam istý Jozef, sedí za vraždu. Bol ešte príliš mladý, nechal sa strhnúť k zábavám istou ženou, alkohol, výstrednosti, nakoniec ho obrala o celú výplatu. Potom vylákal akéhosi muža z hostinca, obral ho o peniaze a omráčeného ho nechal ležať tvárou v blate. Tým ho pochopiteľne zabil. Teraz je z toho celý nešťastný a prejavil záujem, že by sa rád zúčastňoval na našich posedeniach a modlitbách. Celé väzenie so všetkým jeho príkorím znáša rád, len aby mu utrpenie vrátilo pokoj a ľudskú tvár. Je to hrozné, ale i dojímavé.

Mal si ho dajako potešiť. Takí ľudia potrebujú silu ako sa z toho dostať. – Áno, spriatelili sme sa. Sľúbil som mu, že vždy večer prehodím cez plot do trestniaku nejaké potraviny aby dal tým najnúdznejším. Urobí to rád, lebo mnohí sú tam celkom zúfalí a mnohí chorľaví bez akejkolvek pomoci.

- Janko môj, vieš ty čo? Pomôžeme im, aspoň niektorým. Počul som, že neplniča možno vykúpiť z trestniaku. Musí sa ho ujať niektorá parta a príjme ho do svojho pracovného kolektívu. Veliteľstvo sa tým zbavuje neplničov a zároveň väzni zapracovávajú svojich kolegov na ťažkých baníckych prácach. Janko nadšene súhlasil. Tak sa roztočila akcia „**vykupovania otrokov**.“ Jožko z trestného baraku, dal nám mená viacerých väzňov, ktorí boli ochotní nastúpiť na „diela“ - ako sa všeobecne nazývali všetky „produktívne banícke pracoviská“, kde sa ťažila aktívna ruda a smolinec. My sme zaisťovali ich prijatie u priateľov, ktorí na takýchto dielach pracovali. Tak sme získavali nie len nových priateľov ale mnohí z nich sa zaradili do našej veľkej rodiny opravdivo veriacich. Jožko sa stal horľiteľom ruženca a čoskoro spolu sním sa modlili aj mnohí „vlčiaci“ – tak sme volali tých, ktorí to dovtedy odmietali a vysmievali sa nám. Janko mal plno práce a František ešte viac. Boli dni, keď musel spovedať temer cez všetok svoj voľný čas.

Záujem o náboženstvo a vieru zvýšila ešte ďalšia tragédia, ktorá sa prihodila jednému z trestniaku. Miloš, mladý muž, ani nie 25 ročný si zúfal. Sprotivilo sa

mu šikanovanie v práci. „Dnes som nedostal jest'. Nežiadaj odomňa výkon, povedal brigadierovi, ktorý prideloval prácu. Brigadier mu vyťal pár zaúch a dodal: tam máš lopatu a fédruj, lebo ťa ohlásim a na tábore si to odskáčeš! Miloša to ešte viac rozzúrilo: ty mňa biješ? Väzeň väzňa bude biť? Vyhrážal sa, že ho zabije. Chlapi ho upokojovali: Neblbni, vykašli sa naňho, však aj on príde na svoje.

Daj mi aspoň cigaretu, nech si trocha spravím nervy. Keď pofajčieval, videli ako počítal na gombíkoch pracovnej blúzy: zastrelí – nezastrelí... Potom sa niekde vytratil. Po smene keď príslušníci odvádzali väzňov z trestniaku v zomknutom útvare, aby sa nestretli s ostatnými kamarátmi, ktorí by im mohli dať chlieb alebo cigarety. Miloš bol tiež medzi nimi. Keď väzni prechádzali okolo kancelárie vedúcich bane, asi 10 metrov od oplotenia, Miloš náhle vybehol z radu oproti drôtenému plotu priamo k strážnej búde, odkiaľ na neho pozeral ozbrojený vojak. Všetci väzni i civili čo boli na nádvorí, střípli. Aj jeho veliteľ, ktorý ho nechal preložiť na trestný tábor, práve pozeral oblokom.

-Stůj! ozvalo sa zo strážnej budy. – Len ho ber! - okríkol príslušník, ktorý viedol skupinu. V tej chvíli sa už Miloš driapal na ostnatý plot a stúpал hore ako po rebríku. Asi vo výške dvoch metrov urobil salto súčasne s výstrelom a padol dolu hlavou. Ďalej nevieme čo sa s ním dialo, väzni museli pochodovať ďalej, akoby sa nič nestalo. Reagovali však veľmi búrlivo:

- To ho musel zastrelit'? Či nevidel, že je to zúfalka, že mu preskočilo? Počuli ste? A ten bundáš ešte zakričal, že ber ho! To nie je človek, ale zločinec!

Miloš nám dlho zostával v mysli. Mal pred sebou už iba niekoľko mesiacov väzenia. To zarážalo najmä tých, ktorých čakali ešte dlhé roky. Známi, s ktorými sme sa stretávali, miesto pozdravu vraveli: Čo povieš na toho Miloša? Neviem, je to veľmi smutné a zložité. Ale myslím si, že ak by sa bol stretával s našimi chlapcami, nestalo by sa mu to. Ľudia v našom kruhu si nemôžu zúfať. Ich duše sú plné nádeje. Utrpeniu a krivde sa bránia duchom viery a tam je pre nich zdroj sily, že obstoja aj v najťažších hodinách. Ved' kedyže sa má osvedčiť naša láska k Bohu? Predovšetkým v láske a v prijatí utrpenia.

Potom zakrátko prišiel posledný deň prežitý spolu s Jankom. Vtedy to vedel iba Boh. My sme netušili udalosti.

Hore na šachtovej veži sa točili veľké čierne kolesá ako inokedy, na silných oceľových lanách sa spúšťali a vyťahovali železné klece naplnené baníkmi. Obidvaja s Jankom sme mali rannú smenu, takže sme moli povedať skoro v rovnakom čase: - Padla! Chvála Bohu, zas jedna za nami! – a ponáhľali sme sa k šachte k vyfáraniu. Čím prv hore, na vzduch, na svetlo Božie!

Janko, brat môj, priateľu Boží, mal si si dobre uložiť do pamäti svoju poslednú jazdu v kleci. To silné oceľové lano, ktoré nás toľkokrát pohojďovalo nad hlbokou priepasťou, aby potom schytilo klece a hybaj s nimi na povrch, až pri tom žalúdok stislo. Mal si pomyslieť na svoje srdce. Na slabých tepnách pohojďava život nad priepasťou zloby a krivdy. Hlboko musela zostúpiť tvoja láska. Signalista odzvonil, strojník chytá páku brzdy, roztočia sa motory, klec sa pohýna. Na signál viery som reagoval. Ľudský život sa podobá bani. Baník si musí svietiť na každý krok. Baník bez kahana a človek bez viery sú v rovnakom nebezpečí. Janko, priateľu Boží, baník života, je odzvonené, fárane!

XXV. Posledný deň s Jankom

Začiatkom roku 1958 ÚV KSČ bilancoval svoju desaťročnú činnosť boja proti Cirkvi a dospel k zisteniu, že: „... duchovní ... se snaží paralyzovat vplyv komunistické výchovy na mládež ... hlavní úlohu při této činnosti mají členové rozpuštěných řádů...“ Démon gulagu bol náramne citlivý na veci zavánajúce „náboženským zatížením“. Správanie Jána Havlíka im „dvíhalo žlč“ Strčili ho sem preto, aby „im tam vonku“ nekazil mládež a teraz tu, „dnu“ zaplieňuje náboženským tmárstvom väzňov. Veliteľstvo malo dobrý prehľad kto je v tábore hýbateľom náboženských aktivít medzi väzňami. Nasadili naňho donášača a vyčkávali ... A to ešte netušili, že Janko si v lágri na Bytízi hlboko na dne šachty vybudoval čosi ako „skriptórium“, (pisáreň) - kde za hukotu čerpadiel a vřtačiek prepísal so zahrotenou obyčajnou ceruzkou pre svojich spoluväzňov cez 4-5 kopirákov, 300 stranovú knihu od Jack Maritaina (*Žak Maritena*) „Integrálny humanizmus“. Vtedy, v časoch totálneho embarga na kresťanskú literatúru to bol čin, ktorým sa Janko nezmazateľne zapísal do dejín kresťanského samizdatu, ako jeho predchodca.

Fárací oblek som zavesil do sušiarne, pod sprchou som umyl pot a prach bane. Vyšiel som v halinkovom väzenskom šate do priestranstva závodu, kde väzni čakali na spoločný odchod do tábora. Keďže sa čakávalo dakedy i vyše hodiny pobral som sa na prechádzku pozdĺž cesty. Tam sme sa stretli.

Janko sedel na trávnom briežku pri ceste. - Čože tam hľadáš, maliny? – oslovil som ho. - A vieš ty, že som ich zopár našiel? S radostnou tvárou mi hovorí: vidíš tú brezu nad cestou? - No a? - Až pôjdeš niekedy večer z odpoľudňajšej, schválne sa na ňu pozri.- Ale musíš zdola, kde je cesta najhlbšia a zatienená vrškom. V korune brezy visí lampa z oplotenia a presvetľuje jej lístie v nadskutočne jasnú zeleň. Zvláštny jas. Človek by neveril, že vo väzení je možno uvidieť toľkú vznešenosť.

- Ja zase rád pozorujem oblohu. Čarovné oblaky. Kým sa človek rúti svetom, zháňa, nemá chvíľku času pre seba, oblaky sa pomaličky hrajú, poriadajú neopakovateľnú výstavu obrazov. Ale kto obdivuje oblaky? Hádam len básnici, väzni a vietor. Ver mi, nejednu chvíľu som im obetoval.

- Nadarmo nie je príroda božím chrámom. Kdekoľvek pohliadneš, všade sa koná bohoslužba vo všetkých liturgických farbách.

- Ale stop! Dobré je nám tu! Väzni sa už roja, musíme ísť! – Zbehli sme z briežka na cestu. Po niekoľkých rýchlejších krokoch som zbadal, že Janko sťažka dýcha. - Pridaj, bráško, volal som na neho, ale nie zlomyseľne, len tak.

- Ej, priateľko, nerád si sťažujem, ale mám piesok v súkolí, voľajako mi to zadrháva. Inak, ako baník, dával Janko Havlík vynikajúci výkon. Bolo obdobie, keď plnil pracovný plán ďaleko nad 100%. Malo to však háčik. Zdravotný stav! Na Jankov nie celkom uspokojivý zdravotný stav a teda aj fyzickú kondíciu upozorňoval už lekársky posudok z roku 1953, vystavený ešte Väzenskou nemocnicou v Ilave. Odporúčali ho len na pracovné zaradenie do kategórie B – teda na stredne ťažké práce. Ale správa Jáchymovských baní Janka určila na fyzicky najnáročnejšie práce. Už hneď po roku neľudskej driny a šikanovania prišlo prvé vážne varovanie k Jankovmu zdravotnému stavu: „Na RTG zjištěna zvětšení levého srdce“ rok nato: „objevil se poprvé těžší dych po námaze, neléčil se ...“ Začiatkom roku 1955 mal Janko úraz – pretrhnutie väzu na pravom členku. Liečia ho v táborovej ošetrovni, ale neúspešne. Keď sa k tomu pridajú aj recidívy slepého čreva, je „presunut“ do Väzenskej nemocnice Praha – Pankrác. Tu akoby sa s chorobami roztrhlo vrece. Súbežne s liečbou nohy absolvuje Janko operáciu apendixu, na to sa objaví „črevná epidémia“, „trávicí obtíže“ a opäť aj „srdeční obtíže“. Najzávažnejší lekársky nález znie Dg –Laesio myocardi Hypertonia.“ Ale Janka Havlíka ani teraz na srdce liečiť nezačnú. Naopak, keď ho dajú ako-tak dohromady, strčia ho späť do příbramských šácht k rebríkom, vrtákom a huntom.

Len čo sme sa postavili do útvaru väzňov, rozvraveli sme sa o jeho zdravotnom stave. Hovoril, že stále viac si uvedomuje vlastné srdce, že ho asi málo šetrí, lebo sa mu občas „potkýňa“, aby opäť ako dobrý koník vyskočilo, kopnutie do rebier až to zabolí. - Najviac ma mrzí, - hovoril, - že ani v práci už nestačím s ostatnými. Často musím prizerať, ako sa priatelia drú i za mňa. Schválne mi nechávajú ľahšiu prácu. Zlatí chlapi. Ale je mi to trápne. Budem sa žiadať k úradnému lekárovi. Čosi so mnou musia urobiť.

- Janko, už som ti kedysi hovoril, nebehaj toľko po tábore! Veď mnohí radi zaskočia a vybavajú tvoje záležitosti. Ber ten kriminál trochu rekreačne!

Zagánil na mňa: - Hovoriš rekreačne! – Okuliare sa mu zaleskli, ohrnul na mňa zuby. Rekreačne hovoríš, že áno?

– Ale v tom zaznel povel k odchodu. Päťka za päťkou pochodovala do tábora.

Krátko po obede pribehol pre neho príslušník: - „Zbalit' všetky veci! Deky, šálky, prádlo, toaletné potreby! - Pôjdete na eskortu!“ Bolo mi do plaču. Napochytre som zvolal priateľov. Vojto, Majoro a mnohí ďalší... - Čo sa tu objímate! – okríkol príslušník na priateľov, keď sa s ním lúčili. Ale nik z nás si neodpustil objat' ho, podať mu ruku.

- Janko, drž sa, zbohom! To bolo všetko a zaiste to najvýtížnejšie, čo sme si mohli povedať. - Priatelia, nebojte sa, nech budem kdekol'vek, budem s vami každý deň. Pri tom hľadal naše oči pohľadom, ktorý hovoril viac ako mohli povedať ústa. - Nerád od vás odchádzam, ale čímže je naša vôľa?
- No poďme už, poďme, nechajte rečičky a vy tam, dajte si rozchod! Čo ešte nikto nešiel na eskortu? - Janko, zbohom! Zbohom priatelia!

XXVI. Praha – Pankrác

O niekoľko dní sme sa dozvedeli viac. Janka odviezli do vyšetrovacej väzby. Eskortovali ho do Väznice Praha – Pankrác. Viac sa do Jáchymovských lágrov nevrátil. Pričlenili ho ku skupine väzňov, ktorú podaktorí z táborových nohsledov označil že sa v nej schádzali, šíрили reči proti štátnemu zriadeniu, skrátka reakcionári, ktorí čakali na politický zvrät. Zhrozili sme sa! My sme predsa Janka poznali najlepšie. Jeho jedinou životnou politikou bolo nasledovať a oslavovať Krista, v sebe i vo svojom okolí. S tým sa netajil. Bolo to jeho presvedčenie. Čo len s ním zamýšľajú? Zastrášiť ho chcú, zaiste. Aby si svoje modlitby šeptal iba sám večer pod dekou. Čo tam má vyprávať väzňom o spravodlivom Bohu a tak kaziť úradnú prevýchovu väzňov?

Netušil, že o jeho činnosti na veliteľstvo všetko donášal Jožko z trestniaku, ktorému s Majorkom pomohli dostať sa z ťažkého položenia. Na veliteľstve ho spracovali, stal sa z neho donášač nasadený na Janka a natáral aj čo nebola pravda.

- Však mi ti dáme modlitbu! Len čakaj, vtáčik. Teraz ti mi dačo zaspievame o našom ruženci, o našej krížovej ceste! Ako by som počul ich bohapustý smiech. V duchu som jasne videl celé to ošklivé divadlo. Vzdychol som si len. „Bože, obráň nás, Teba len budú vyšetrovať!“ Dnes už viem. Najchmúrnejší úsek Jankovej cesty sa začal v Pražských samotkách.

Náhle otočenie kľúčom v zámku vohnalo väzňovi do celého tela zamrazenie, úľak. - Podme! - počul povel, ktorý nebolo teba vysvetľovať. Tým istým slovom volajú väzňov, ktorí idú na slobodu, i tých čo pôjdu na popravisko. „Podme!“ Kde? Čo vás do toho, uvidíte! Zaviazal mu oči. Voslep stúpал hore schodmi. Potom ho viedol dlhou chodbou. Potom nový povel: „Stát!“ Sprievodca zaklepal na dvere. Ozvalo sa: „Jo!“ Otvoril dvere. Podme! Voviedol ho do miestnosti. Sňal mu šatku z očí. Odišiel.

- Sadnite si! – počul nový hlas. Pohliadol k hovoriacemu. Civil. Šedý oblek. Tlstý obličaj cmúľal cigaretu. - Tak! Dúfam že viete, načo som si vás zavolať?

- Neviem. Už niekoľko dní som tam dole a nikto mi nepovedal prečo?

- Opravdu? - to se divím! – Zvláštny, zahmlený pohľad sa zabodol do väžňa. Cigaretu v perách hovoriaceho sa smiešne zatrepala.

- Tak ja vám to poviem! Zlapali Janička, zlapali zbojníčka. No, netvárite sa tak vyjavene! Máme vás tu všetkých do jedného. Aha, vidíte tú hrbu spisov? To sú ich výpovede, priznania. Ešte váš sem príde. Už by ste ani nemusel hovoriť. Vaši kamaráti vás usvedčili.

- Usvedčili? Z čoho? – povedal väzeň, ako by sám pre seba.

- Nerobte zo seba neviniatko! Vieme o každej vašej schôdzke na tábore. Aj o vašich prejavoch. - Vyšetrujúci vyňal z úst cigaretu, prudko vstal. Zvysoka ako had nad zaskočeným skokanom sipel na väžňa: „Chcel ste byť hrdinom, však! Vy Kristus jeden! Ústa plné lásky slova božieho, len aby ste obalamutili ľudí! Ved' my vám dáme obrodu, duchovnú revolúciu, kráľovstvo božie na zemi! Prevrat by ste chceli, čo? Zúčtovať s komunizmom. Holúbkovia, zatiaľ my účtujeme.“ - Väzeň sedel bez hnutia, bez hlasu.

- Tak čo? – skríkol vyšetrujúci. Priznávate, že ste sa schádzali spolu i inými väzňami a štvli proti nášmu zriadeniu?

-S väzňami som sa schádzal, ale iba k modlitbe, priateľskému pohovoru. Politike nerozumiem.

- Mám vám prečítať vaše výroky, zo zápisníc vašich priateľov?

- Čo som povedal, bola vždy pravda, moja viera, alebo presvedčenie. Vyšetrujúci si nevšimol jeho reč. Čítal mu mená spoluväzňov a pri každom sa významne odmlčal. - Poznáte ho? - Áno.

- I toho? - Áno. - I toho... i toho... i toho? - Áno, poznám ich!

- Tak vidíte, títo všetci tvrdia, že ste sa schádzali k tajným bohoslužbám, že ste štvli proti nášmu zriadeniu, že u nás nie je náboženská sloboda ... Priznávate?

- Nemám čo priznávať. Proti zriadeniu som neštvľal, mňa zaujímajú duchovné záležitosti, mravy a morálka mojich priateľov.

- Teraz mi odpovedzte na otázku! - Je u nás náboženská sloboda?

- Väzeň mlčal.

- No je?!

- Nie je! – zaznela tichá odpoveď.

- Prečo? Ako to môžete tvrdiť?

- Väzeň odpovedal: vy verejne prednášate, píšete a všemožne bojujete proti náboženstvu ale keby niekto z veriacich začal verejne písať a obhajovať cirkev proti materializmu, čo by ste s ním učinili?

Vyšetrujúci si sadol, zmačkol cigaretu do popolníka. Potom pokojne s úsmevom povedal: Prišiel by sem za vami. To by sme pekne vyzerali, keby si každý mohol tárať a presvedčovať ľudí! Takú slobodu? Hóhó, to by sme narazili! Poďme však ďalej.

- Priznajte sa! Pred súdom je to poľahčujúca okolnosť.

Tie slová ostali visieť v mysli väžňa. Pred súdom? Čo nás chcú znova súdiť? Za čo? Nastala dlhá chvíľa mlčania. Vyšetrujúci referent klopkal ceruzou na stôl, potom vstal, pozeral kdesi cez oblok a zasa akoby čítal v akýchsi papieroch na

stole. Zrazu nečakane zreal: Priznávate? – Väzňa až striaslo. Prečo reve, prečo tak sčervenel, prečo ma nenávidí?

- Mám vám rozviazať jazyk? - Už som vám povedal. Nemám k tomu čo dodať.

- Asi tri kroky a ruka vyšetrujúceho sa položila na koleno väzňa a hlasité fučanie prezrádzalo vzrušenie.

- Počúvaj, chlapče, so mnou si nezahrávaj! Lebo tu s tebou zatočím - opäť sa hlasito nadýchol a skríkol: že ťa šľak trafi!

Obidvoma rukami mu zvrátil hlavu, takže si hľadeli zblízka do očí. Vyšetrujúci hrozivo, väzeň trpne, bezmocne.

- Však ty budeš vyprávať! Ty prídeš k rozumu, len počkaj! - Odstúpil od väzňa.

- Ja mám čas. Nechám ťa tu dovtedy, kým sa neuráčiš. Ja mám čas.

Zdvihol slúchadlo telefónu, vytočil číslo. Haló, tu Leo, príď hore!

Buchol slúchadlo naspäť a posadil sa. O chvíľu vstúpil uniformovaný.

Odved' ho! Uniformovaný pristúpil k väzňovi. Vstaňte! - A opäť šatka cez oči, otvorenie dverí, - pod'me!

Pri nekonečných trýznivých výsluchoch sa dozvedel, že „... *bylo proti němu zahájeno „vyšetřování a stíhání pro trestní čin podvracení republiky § 79 Tr.z.*“ Uniformovaný príslušník znova odvedol väzňa do samoty. A opäť divoké more osamotenía! Príboje myšlienok a predstav búšili do osamelej loďky väzňa.

XXVII. V Pražských samotkách

Vo vyšetrovacej väzbe v Ruzyni, kde komunistický represívny režim mučil svoje obete psychicky, v „bielych rukavičkách“, Janko div neprišiel o rozum. Cely – samotky, boli vybavené membránami, ktoré spôsobovali elektronické vlnenie. Niekedy zas vyvolávali rôzne čuchové efekty ako dym, alebo zápach, niekedy intenzívne zvuky ako plač, výbuchy, krik týraných ľudí a podobne. Nesmierne deštruktívne to pôsobilo na psychiku človeka. Nedokázal sa sústrediť na žiadne sústavné rozmýšľanie, ani na modlitbu. V mysli väzňa to spôsobovalo veľké trápenie s ktorým si nedokázal pomôcť. Deň – noc svietilo ostré svetlo... Tak bolo možné človeka dohnať k zošaleniu, alebo ho donútiť aby podpísal akékoľvek obvinenie, len aby už mal pokoj ... Janko prežíval nepredstaviteľný duševný zápas.

Nie! Nechcem byť sám! Budem vyprávať Bohu o svojej duši. Zavolám svojho Spasiteľa a vymeníme si kríže. On mi dá svoj víťazný a ujme sa môjho potupeného... Čože to bolo? Čože sa mi to prisnilo? Straňte sa, bujné obrazy! Tuto je predsa moja malá stolička, pripevnená do steny. Tuto je slamník, na ktorom budem ležať... a v kúte splachovák, a hotovo! Nie, ešte tlačítko pri dverách, zvonček. V naliehavej potrebe ním môžem privolať príslušníka. A ešte žiarovka, ktorá tu bude nepretržite svietiť, namiesto slnka, i namiesto hviezd ...

- Až mi cez okienko na dverách podajú stravu, vtedy hádam bude poludnie. Potom mi ešte raz dovoľia jesť, vtedy by mal byť večer. A potom zazvoní, môžem si ľahnúť, snažiť sa zaspáť a to by mala byť noc. Už poznám režim samotiek. Od rána do rána budú sa vo mne striedať spomienky, túžby, spevy a náreky duše, podvedomie zaháji rozhovor s vedomím. A ja? Každý deň k večeru pocítim búšenie v prednej časti hlavy a zistím s hrôzou, že moja myseľ je plná samočinných aparatúr, ktoré sa nedajú zastaviť. Ani vo sne...

Ak pán vyšetrojúci dovoľí, prinesú mi knihy. Darwin, Engels, Marx. Načo ich ja mám čítať? Ale nech si povedia svoje! Ja viem, komu som uveril! Pravda je iba jedna. Je iba jeden zmysel nášho žitia. Len si povedzte, „vodcovia“ ako to bolo? *„Chaos, vírenie vodíkových mračien a z toho prvé slnko, prvá planéta a miriády hviezd v miriádach galaxií. A v nich naša zem, plná ľudstva a života. Oblak vodíkového plynu porodil naše oči, čo dokážu žiarit' radosťou, nehou, túžbou i strachom...? Divotvorný plyn! Sám usporadúval zákonité monštrum živých svetov, vytvoril prvú vzdialenosť, dal znamenie i pohyb času...? "*

V poriadku, ľudskí priatelia, súhlasím! Veľkolepý vývoj! S chaosu zákonitosť, so zákonitosti život. Ďakujem, stačí!

Lež čítajme ďalej spoločne: Zákony hmoty, pravdu a osudy života. Zákonitosti vesmíru a hmoty poučia nášho ducha. Čítajme: sláva vodíkovému mračnu!

Ale i človečenstvo ako samostatná galaxia vychýlilo svoje hviezdy. Géniovia ako stálice hovoria dejinám svetlom rozumu. Nájdime súhvezdie Aristotela, Einsteina. Čítajme! I otec vodíkovej bomby zažiaril hviezdou prvej triedy. Život sa opäť môže vrátiť do plynového mračna. V erupciách vodíka sa zrodil, v erupciách vodíka je i vzorec jeho zániku.

Nie iba čítať, ale i pochopiť prečítané! Hviezdy, hovorte pravdu, kamene, vravte! Je iba jeden zmysel nášho žitia. Kamene budú hovoriť do našich najobjavnejších prístrojov. Vesmír vyšle pravdy o živote. Kamene hovoria do našich studených duší, vesmír, jednoliata bytosť dorástol ako človek a bude oslavovať svojho Otca. Nesúhlasíte? Nevadí!

Ja hľadám nádej hviezdy Kristovej. Len ty, Bože, neopust' teraz svojho väzňa! Až bude vysilený, nech povie Spasiteľ o svojom treťom páde. Že treba vstať a ísť. Kto by poznal slávu Golgoty, keby vysilený Kristus ostal ležať v prachu cesty? Vysilenie vrhá nesmiernu potupu do tváre duše. Načo bolo to tvoje snaženie? Načo tvoj zápas? Nervy ťa zradili, vlastné telo ti odmietlo slúžiť... vtedy, Bože neopust' svojho väzňa! Až k nemu príde chmúra vysilenia, nech svedčí krvavý pot z Olivetskej hory o vyčerpávajúcom zápase.

Janko sa posadil. Dlaňami si zovrel čelo. *Tak čo, priznávate? Znelo mu v ušiach. Haló, tu Leo! Ani oni vás nešetrili...* V tom si spomenul na svojich priateľov. Ich zúbožené tváre volali na neho. Janko, mlč, chcú nás obesit'! Zahľadel sa dohora akoby hľadal posilu. Bože, poteš ma! Zvolal. Ale ktorýsi duch vytiahol citát z Nasledovania Krista: „*Mám mnoho takých, čo dychtia po úteche, ale málo takých, čo túžia po súženiach.*“ A iný duch do toho riekol: „*Ale Boh nedopustí skúšať človeka nad jeho sily.*“ Väzeň vstal, začal sa prechádzať. Nezarmútím trpiaceho Spasiteľa! Štyri kroky, čelom vzad, štyri kroky čelom vzad!... Mechanický pochod od steny po dvere a späť. Ale duchovia ho neopustili: *Každý si myslí, že miluje. Len si pozri svoje skutky. Tie budú súdiť tvoju lásku.* Nasledoval podivný film spomienok ...

Uteč od tých ozvien, ozývalo sa v ňom. Modli sa otčenáš! Poslúchol. Lenže ako sa sústrediť na vlastné slová, keď vôkol kvíli plač a v ohni hučia ozveny:... a svetlo večné,... a svetlo večné... s svetlo večné...?

Ako plynul čas? Kedy prišiel večer? Kedy prešla noc? Kto vie? Bolo ráno a väzeň bez oddychu. Pokračoval: - Čo sa to so mnou dialo? Mal som videnie? Nie! Som iba vyčerpaný. Začal sa modliť ruženec... Ježiš, ktorý sa pre nás krvou

potil... Trpiaci Ježiš! Je tu! Tu stojí jeho kríž. Klakám si, Kriste môj, pod tvoje prebité nohy, skrop ma a umy, aby som bol čistý a tebe oddaný.

Sklonil hlavu a čakal. Pociťoval, akoby Kristova krv tiekla a umývala mu tvár. Schvátila ho úžasná hrôza. Ľutuj tú vyliatu krv! Prečo chceš, aby opäť tiekla? ...

Prestal sa modliť ruženec. Snažil sa rozmýšľať o priateľoch na tábore. Čo asi robia. Potom si spomenul na vyšetrujúceho: - Haló, tu Leo!

Ako môže človek človeka bezdôvodne očierniť, nechať ho uvrhnúť do väzenia, ba priviesť až na popravisko? Povedia mu proste – vstaňte! Predseda senátu prečíta uznesenie súdu: V mene republiky... Odsudzuje sa na trest smrti povrazom. Za väzenským dvorom je šibenica... a poďme! Obesia nás! - A neľútostná obrazotvornosť mu predvádzala popravu....

Otvorili sa dvere. – Poďme!- Nechápavo pozeral na postavu vo dverách. Zdalo sa mu, že je príliš veľká do dverí jeho cely. Aha, musí sa zohnúť, aby nenarazil. Vyzerá to, ako keby sa bol poklonil. Mne sa klania? A hlasito sa zasmial.

„No čo je? Čo sa smejete? Nerozumeli ste, čo som povedal?“ – Prepáčte, povedal potom väzeň, už idem...

XXVIII. Praha, druhý súd

V porovnaní s ťažkým súžením na samotke, výsluchy na neho pôsobili zvláštne, takmer ukl'udňujúco. Konečne videl človeka, i keď neprajného. Otázky i odpovede vedel už naspamäť. Ani krik vyšetrujúceho už mu nenaháňal strach. – „*Klamal by som, ak by som hovoril niečo iné, než to, čo som už povedal*“.

Len si krič, Lev! Udri si, satan! Údel, ktorý ma čaká, ty nezmeniš...

Až jedného dňa mu Leo predložil papiere a celkom pokojne povedal. Podpíšte. Vaša zápisnica. - Ja som predsa žiadnu nediktoval.

- Vypovedal ste, nie? Pri súde vás rovnako usvedčia.

- Prosím vás, z čoho? ... Môj sudca ešte neprehovoril.

Keď potom neskoršie počul čítať rozsudok nad sebou cítil, že sa mimovoľne celý chveje. – Obžalovaný vstaňte! – V mene republiky..., Obžalovaný okrem tajných bohoslužieb mal na schôdzkach prejavy o náboženstve, štvál proti ľudovodemokratickému zriadeniu v tom zmysle, že vraj u nás nie je náboženská sloboda, ... čím spáchal trestný čin ... podľa § 79 Tr. zák. odsudzuje sa na 1 rok trestu ... Trest je nepodmienенý; trestnú činnosť poprel....

Oblokom súdnej siene videl divoko víriace chumáče zimy. Prijímate rozsudok? Môžete sa odvolať... videl na seba pozerat' mrazivé oči predsedu senátu.

- Nenávidíš ma? – spýtal sa ho pohľadom. Či to len z úradnej povinnosti je tvoje srdce studené? – Odpovedajte! – štychol ho dozorca, stojaci za ním.

- Nemám čo povedať.- I do duše mu nadýchali chladu.

- Sadnúť! – počul hlas dozorca. Ako náhle ucítil pod sebou dlhú lavicu, uvedomil si svojich priateľov. Pozeral z jedného na druhého. Úsmevom pozdravoval každého, s kým sa zrakom stretol. Priatelia modlím sa za vás.

Dúfal, že po ukončení súdneho pojednávania mu pridelia aspoň jedného spoločníka, alebo všetkých premiestnia na spoločnú celu (ako to bolo v Nitre). Dúfal, veľmi si to želal. Proti osamoteniu sa cítil stále slabší.

Som ako preťažená sieť. Ťažký vzduch cely, slabá nevýdatná strava nevládu oživovať ustavične napínané nervy.

Netušil svojho smutného anjela s kalichom osamotenía, ktorý treba dopiť. Iba si uvedomil, ako je jednoduché zatvorit' a uzamknúť dvere. Medzi svet a človeka vrhnúť hať. Som stavadlo v neznámej priehrade. Musím držať prúdy života. Len po mňa môžu, ďalej nie. Som záclona v slnečnom obloku, ani lúč nsmie preniknúť cezo mňa. Chudáci, len si to myslite. Celé more cezo mňa preteká, moja samotka je plná slnečného jasu !

Niet páky ani vypínača niet toho mechanického zákona. Dokiaľ mi môj Boh ponechá dušu, nezahatíte mi svet, nezhasnete svetlá života. Som živý kalendár času, som svet, nezadržateľne krúžim svoju púť a predsa cítim, ako mi váš rozkaz a súd zaťažil nohy, nemôžem kráčať, uvoľniť náručie, nevládzem držať nespútanú dušu, myseľ jej nestačí, v srdci je úzko pre jej priestory. To jediné sa vám podarilo. Priklincovať telo na jedno miesto a ono nestačí držať uzdu mohutných rozmachov duše.

Áno, som vinný. Nevieť sa dobre modliť. Chcem, aby všetko moje súženie bolo milé Bohu. Málo hľadám jeho vôľu. I v spútanom tele musí byť dost miesta pre božie kráľovstvo. Píad' zeme ste mi nechali, ale môjmu Záhradníkovi je málo jedna ruža. Chce tisíc ohnivých pre trpiace lásky a tisíc bielych, pre žitie bez lásky a tisíc Kristovi za ľudskú nenávisť a tisíc vonných jak mariánske piesne pre svätú pozemskú Matku veriacich. Kde všetky tieto kvety dám, píad' zeme ste mi nechali...

A počul smiech a hlasy. Vypína sa. Nadutec. Pokory nemá ani toľkoto!
Prijal tú žalobu.

- Bože môj – šeptal – pozri, oči mi plačú, lebo nemám pokory, neviem ti vrúčne prinášať obetu a milosť, ktorú dávaš osamelým, ja svojej duši nedávam. Márnim ju rozháranosťou svojej mysle. Zrazu údivom ustrnul. Zazdalo sa mu, že do cely vniklo zvláštne svetlo jasné, že ho prišlo chrániť a potešiť. Kto si a kto ťa posielal, núdza moja? Hoci nevyslovil tú otázku, počul odpoveď. Nečujný a predsa zreteľný hlas. Nevýslovne priateľský, známy. Nepoznáš svojho anjela? Báľ sa prehovoriť, aby slovo nezaplašilo radostný zjav. Stál, zložil ruky ku modlitbe, ale modlitbu nevyriekli jeho ústa. Len duša mu jasala.

Hlupáčik, Boh ťa miluje! Jeho anjel ťa chráni... Stál tvárou k oblôčiku, ktorý vyplňali tri kríže železnej mreže. Stál, vnímal jas a radosť. Nebol by si uvedomil čas. Začul však štrkot kľúčov, otvorenie dverí. Otočil sa. Necháľpavo pozeral na dozorca. - Čo je s vami? Je vám niečo? Spytoval sa dozorca.

- Nie. Nič mi nechýba, odvetil.

Dozorcov pohľad ho skúmavo premeral. Väzeň potom opäť ostal sám.

Sám Janko Havlík k tomu čo prežíval, píše: „*Spomínané veci sa diali v októbri roku 1958, a najintenzívnejšie boli v čase smrti sv. otca Pia XII.*“

Ojedinelé svedectvo o Jankovi k tomuto obdobiu prináša Jankov spoluväzeň na Příbramsku, pán Lettrich z Tvrdošína: „S Jankom som sa v r. 1962 stretol v Ilave na prechádzke. Vtedy sa mi postážoval na výsluchy v Ruzyni a že to nikomu nepraje. Hovoril mi: „Srdce som mal ako zvon, v živote som

nepotreboval lekára a teraz mám veľké problémy so srdcom, puchnú mi nohy a bolí ma celé telo. Mám dojem, že mi pridávali nejakú otravu do jedla.“

Jankova Pražská, už druhá vyšetrovacía väzba trvala až do Vianoc, ba ešte asi dva mesiace dlhšie bol držaný v samotke, až do súdneho pojednávania koncom februára 1959. Neskôr o tomto najtemnejšom období svojho života napísal svoje vlastné pozorovania, aby tak pomohol iným, podobne skúšaným obetiam. Sám to uvádza: „Poznať človeka nie je cieľom, ale až vtedy sa cítíme šťastní, keď mu môžeme pomôcť, ak to jeho duševný stav potrebuje“.

Správu o jeho duševnom rozpoložení podávajú záznamy od 11. do 25. februára 1959. Vyčítali mu apoštolát: rozhovory s väzňami na náboženské témy, spoločné modlitby, výklad Biblie - ohlasovanie evanjelia. Vyčítali mu práve jeho misionárske pôsobenie – to, k čomu smerovala jeho životná túžba.

Druhý súd s Jankom Havlíkom sa konal 25. – 27. februára 1959 v Prahe. Dostal nové trestanecké číslo A1 3809 a bol odsúdený na jeden rok ešte k pôvodným desiatim. To spôsobilo, že ako dvojnásobný trestanec nikdy nedostal žiadnu milosť a bol vrhnutý do najtvrdších foriem mučenia a žalárovania.

V tom čase už bol postihnutý ťažkou srdcovou chorobou.

XXIX. Návšteva matky vo Valdiciach

V máji 1959 eskortovali Janka Havlíka do Nápravného tábora Valdice – Kartouzy pri Jičine. Do Valdíc prišiel ako pacient ťažko chorý na srdce. V tom čase bol vo Valdiciach väznený aj páter Štefan Krištín, jeho niekdajší duchovný sprievodca, aj provinciál lazaristov páter Ján Hutýra. Nie je známe, či prichádzali do kontaktu. V hodnotení valdického náčelníka sa píše: „Stýka se s odsouzenými stejného zaměření jako je on, a proto musí být nyní izolován i ve výkonu trestu.“

Toho roku na jeseň pricestovala do Valdíc staršia žena v čiernej sukni s tichým smútkom v tvári. Bola to Jankova matka, povolili jej návštevu syna. Prišla do neznámeho kraja, do cudzieho sveta, k nepriateľským múrom, za ktorými je hrob pre jej živého syna. To hovorili jej vrásky v tvári, jej žalujúce oči, keď sa spytovala na cestu k väznici.

- Podťe, babička, ja to tu už poznám, pôjdeme spolu, ja tam mám manžela už tretí rok- prihovorila sa k nej neznáma žena.

„Môj Janko má už tri razy toľko“, pomyslela si, ale nesťažovala sa. S takouto bolesťou sa neradno deliť. Načo by aj? Má jej dosť sama. Len Boh vie, ako ľúbi svoje dieťa, len On jej môže uľaviť.

Keď prišli pred železnú bránu, dýchla na ňu beznádej. Dozorca s kľúčmi v ruke jej pripadal ako prízrak. Podala mu papier, na ktorom bolo povolenie návštevy, tento ju odovzdal inému dozorcovi, ktorý ju zaviedol do svetlej miestnosti, kde bolo plno okien. – Tu čakajte, zavolám vás.- Za stolmi sedeli malé skupinky ľudí, boli tu väčšinou ženy a deti. V rukách držali balíčky, z tvári im žiarilo netrpezlivé napätie.

Tiež zabalila zopár jablák, koláčov a kúsok mäsa, hoci na lístku bolo napísané, že nemá nosiť a nesmie odovzdať nijaké potraviny. „Poprosím ich, možno mi povolia – húpala a posadila sa na voľné miesto – však som mu matkou a on je iste poslušný, veď čo by mohli mať proti nemu?“ Tak tu je teda, za hentými dvermi.-

Zrazu sa jej videlo, že už veľmi dlho čaká a nik ju nevolá. Uprene skoro plná strachu pozerala na dvere, za ktorými tušila že už ju čaká.

„Bože, len aby som sa pred ním nerozplakala, potešiť by som ho mala, usmiať sa na neho, objasť, pohladať. Potešiť, aby sa netrápil kvôli mne.“ „Ach, ja to nedokážem!“ Šeptala si. Rýchlym pohybom siahla do záhybov sukne, vytiahla pátričky, pobožkala krížik a tiché pohyby pier prezrádzali jej modlitbu. Pomaly

prestala vnímať strach, ľudí, ba i jej žiaľ sa premenil na tichú radosť a na pokornú kvetinu odovzdania. Konečne padlo jej meno. Je na rade. Pristúpila ku dverám. Odchádzali tí, ktorých čas návštev skončil. Uplakané tváre žien nechápavé tváre detí, bezradné tváre starnúcich rodičov. Nestačila vnímať všetko čo videla, pretože v tú chvíľu už bežal film, v ktorom ona hrá veľkú úlohu. Kráčala za hlasom príslušníka. Dozorca ju postavil k drôtenej stene, ktorá delila miestnosť na dve časti k okienku s prepážkou, ktorá pripomínala okienko na výdaj batožiny. „Tu čakajte!“ „Áno, počkám, pán dozorca, počkám,“ a hľadela na druhú stranu miestnosti, odkiaľ z otvorených dverí po jednom za sebou prichádzali väzni. Každý sa rozhladol, aby našiel svoje okienko, kde ho niekto z milých očakáva. Väzni v rovnošatách boli na seba akosi podobní. Vychudnuté asketické tváre, delila ich len výška postavy. „Áno, ten vysoký, to je on! Má i okuliare. Bože môj, chlapče! Jej túžba musela pritiahnúť jeho pohľad, pretože naraz bez hľadania spočinul na nej. Vpíjala do seba každé svetielko toho pohľadu, do ktorého sa sústredilo tak veľa smútku i radosti, tak veľa viery i bezmocného vzdoru. Nezapadne naň kým bude žiť.“

„Mama!“ Vystrel k nej ruky. I ona zodvihla svoje i s balíčkom, ktorý nebolo kam položiť. Objatie. Dva ohne sa spojili v závrtný žiar duší a srdc. Pre tento žiar si prišla. Zohriať sa v ňom a keby to len bolo možné, splynúť s ním. Aj on musí vedieť, že ho niekto má rád. Ešte stále mlčala, neschopná reči, keď sa za ňu postavil dozorca. Ani ho nevidela, len počula, viac cítila, že je tam.

- Hovorte iba o rodinných veciach, máte na to desať minút!“

Odfúkol sladké prelúdium, pretrhol rozospievanú strunu citov a nešetrne ich vrhol do krutej prítomnosti väzenia.

„Janko môj, ako sa máš?“ Janko priznal matke tvrdú pravdu, že je na ošetrovni, má čosi so srdcom, nohy i tvár mu opúchajú,- ale nesmúťte preto, mama, Pán Boh nás preto neprestal mať rád. Čím ťažšou cestou k nemu ideme, tým horúcejšie nás objíma. Ak sa s nami stane podľa jeho vôle, budeme mu večne ďakovať. Matka počúvala jeho reč, zahľadená do jeho tváre. Neplakala. „Veď i ja prosím Matku Božiu, aby ti pomáhala.“

Nechcel veľa rozprávať o sebe, pokladal to za veľkú zbytočnosť. Zahrnul matku zvedavými otázkami o pomeroch a živote doma. „Ako sa vám darí? Čo otec, sestra, bratia?“ Nech mi napíšu. Teším sa na každý ich riadok!“ Matka si spomenula medzi rečou na balíček, ktorý stále mädlila v rukách. Poprosila dozorca.

- Nemá povolený žiadny balík! Balíky sa povoľujú väzňom iba za odmenu!“

„Prosím vás, som jeho matka! Kúsok mäsa som mu upiekla a zopár jablk. Nič iné tam nie je!“

„Nemôžem vám pomôcť. Nejde to!“

Janko vidiac matkin žiaľ, oslovil svojho strážcu: „Pán veliteľ, nie mne, ale jej urobte tú láskavosť, dovoľte aspoň to ovocie!“

„Ukážte ten balíček“, povedal potom dozorca, rozbalil, vybral jablká a položil pred väzňa.

„Ale schovajte si to do vaku, ešte budem mať kvôli vám nepríjemnosti a zvyšok si, babka, zoberte naspäť, po ceste zjete.“

Trasúcou sa rukou brala naspäť svoj balíček, ktorý by tisíc raz rada oželela.

„Ďakujem! Pán Boh vám odplatí i za to málo!“

Vzrušujúci sen sa neodvratne končil. Posledná minúta návštevy.

„Pozdravujte všetkých. Denne si na vás spomínam. Keby som sa vari nevrátil...“

„Skončite už!“

„Keby som sa snáď nevrátil, však viete, nič som neoľutoval. No, zbohom!“

Prednosta stanice dvíha zelenú, netuší tajomstvá cestujúcich, netuší, že tento vlak je preťažený bremenami srdc. Tam mamka ďalej myslí na neho, na svojho chorého syna. V duši pokračuje v rozhovore s ním. Človek sa ani vypovedať nemôže. – I Janko zisťuje, že tých desať minút vlastne rozprával o vedľajších veciach. Mal jej povedať, že to s ním ide dolu vodou... Mal jej povedať o vernosti vo svojom povolaní, nech sa deje čokoľvek. Mal jej povedať o veľkom a jedinom šťastí, ktoré pociťujú i v utrpení len veriaci ľudia. To jej mal povedať... Ale načo. Škoda ju zarmucovať. Skorej: Mamka, pozrite, i môj vlak dostal zelenú. Nevie, kde ma povezie, ale môj výpravca to vie. Ba zdá sa mi, že pocestujeme spolu, lebo po trati lásky a obety nechodia iné vlaky. Tu má každý rezervované miesto. Mamka moja, nedovoľme bolesti plakať. Vo vlaku ľudskej cesty k Bohu je utrpenie iba námahou náručia v ktorom ponesieme životom všetko nám je drahé a krásne. I keby som padol, mamka moja, náručie nepovolím. I keby mi Boží nepriateľ chcel nasilu vziať, čo toľko chránim pre svoju lásku - svoj život ponúkajúc ako dar - avšak láska, ktorej sa korím, pridá svoje zásluhy, aby sa môj dar stal príjemným.

XXX. Železář

Na jar roku 1960 bola k 9. máju vyhlásená veľká amnestia prezidenta republiky pri príležitosti 15. výročia oslobodenia Československa sovietskou armádou. Bola to rozsiahla amnestia a dostali ju takmer všetci Jankovi spolu-odsúdení z oboch súdov. Janko Havlík bol z amnestie vylúčený! Podal si žiadosť o znovu posúdenie, v ktorej uviedol: „*Dnes mi je 32 rokov. Z toho 8 rokov a 8 mesiacov som vo väzení. Teda každý štvrtý deň môjho života som prežil vo väzení....*“ Ako odpoveď mu z Najvyššieho súdu v Prahe prišlo zamietavé rozhodnutie s odôvodnením: „*Prejavuje sa ako zarytý nepriateľ nášho socialistického zriadenia*“. Nakoniec bol 6.10.1960 znova eskortovaný z Valdíc do Prahy na Pankrác, do pevného kriminálu. Tak sa Janko ocitol v najvyššom a najtvrdšom represívnom väzení. Odteraz mu budú dávkovať život tak, aby vo väznici ešte nezomrel, ale po prepustení z väzenia aby už dlho nežil.

Lekári už Havlíkovi neodporúčajú ťažké banícke práce. Napriek tomu Správa Ústavu nápravného zariadenia ho určí na práce najtvrdšieho rangu – do stavebného podniku Stavobyt ako betonár, panelár a železář. Najprv absolvoval dvojmesačný kurz „železářu“. Po jeho ukončení 2.4.1961 je „nasaden“ ako „železář“ do Hloubětína na práce na výškových konštrukciách. Tak znova ho čaká fyzicky extrémne vyčerpávajúca práca a pritom životu nebezpečná. Od mája 1961 Janko pracuje na vývojovom pracovisku Stavobyt v Panelárni ako betonár. Má určené tak vysoké normy, až to vyvrcholí úrazom 20. mája 1961: rozmliaždený palec na ľavej nohe. Padla mu naň železná traverza. Na táborovú ošetrovňu ho pošlú až o dva dni! Ako-tak ho ošetrí a po 8 dňoch musí nastúpiť znova k traverzám. Janko sa nepochopiteľne vypne k takým výkonom, že za mesiac jún 1961 splnil normu na 172% a bol dokonca odmenený! Avšak situácia sa mení – v mesiaci júl už odpracoval lež 67 hodín. V hlásení sa uvádza: „*Brigád se pro nemoc nezúčastňuje, otékají mu obě nohy.*“ Janko je opäť na ošetrovni. Nedoliečená noha po úraze hnisá, nastúpia horúčky, vracanie, ťažkosti s dýchaním, opuchy nôh. Nasadili mu lieky – bez účinku. Alarmujúci stav srdca a dlhý zoznam závažných ochorení. Je už denne odkázaný na lekársku pomoc. Je nepochopiteľné ako dokázal pracovať a dávať tak vysoké výkony. Možno to na pracovisku dopĺňali jeho spoluväzni? V takomto stave si znova podáva žiadosť o milosť. Náčelník má pripojiť svoje vyjadrenie - ako vždy: „*výkon trestu nemá u něho žádoucí účinek*“. Janko dňa 7.8.1961 priamo na ošetrovni pred očami bezmocného lekára upadne do bezvedomia. Lekár žiada okamžitú hospitalizáciu. Dosiahne len povolenie previesť ho zo samotky na

spoločnú ošetrovňu, aby ho lekári mali stále na očiach. Až na naliehanie tretieho lekára s alarmujúcou správou: „*Dg. selhání srdeční při mitrální vadě – okamžitě přijmout do nemocnice!*“ Prichádza povolenie, aby bol Ján Havlík prevezený do Väzenskej nemocnice na Pankráci.

Medzitým sa už na stole kádrovej „pracovní komise“ navršila na Janka solídna kôpka „Hodnocení k žádosti o milost“. A práve v deň, keď polomŕtveho Janka prevážali do nemocnice a ratovali mu život, táto komisia posudzovala jeho opakovanú žiadosť a znova ju zamietla! Odvolala sa pritom na „Hodnocení ze dne 27.3.1961, kde stojí: Svým pobytom v kláštorech se mu dostalo reakční politické výchovy, což se plně potvrzuje v obou jeho trestních činech. Povahy je vypočítavé, jeho pracovní morálka je vcelku dobrá. Ani svým chováním nenarušuje pravidlá vnitřního řádu ... Jeho zdravotní stav je vcelku dobrý.“

Náčelník Nápravného zariadenia (NZ) napokon celý kádrový spis uzatvára a Jankovu žiadosť o milosť konečne odošle na Ministerstvo spravodlivosti v Prahe, ale s takýmto stanoviskom: ... „*po stránce politické se nikterak nezměnil a setrvává ve svých názorech. Nedopručuji proto ani žádost o milost ke kladnému vyřízení.*“ O tom, že život Janka Havlíka visí na vlásku, že táto žiadosť o milosť je v skutočnosti volaním o milosrdenstvo na záchranu života, tam nenájdete ani zmienky. Takéto veci represívny režim nemá vo svojej agende. Nakoniec najvyšší orgán Ministerstvo spravodlivosti v Prahe, vydáva konečné, jasné a neodvolateľné rozhodnutie: *Ministerstvo spravodlivosti nevyhovuje vaší žádosti za milost ... Již podvkráté jste prokázal nepřátelství ke státnímu zřízení a našemu pracujícím lidu. Ve svém nepřátelství setrváváte i nadále, proto jsme neshledali žádných zřetelě hodných důvodu k podání návrhu na udělení milosti...*

Janko sa nikdy nevzdal svojej cesty ku kňazstvu. Ťažké podmienky v akých sa nachádzal na jednej strane prijímal odovzdane ako Božiu vôľu. Na druhej strane však využil každú právne dostupnú možnosť dostať sa na slobodu – teda žiadal o milosť amnestie. Len v takomto zmysle možno pochopiť jeho opakované žiadosti o milosť. V Jankovom jasnom smerovaní sa zračí hrdinský stupeň kresťanskej vernosti.

Spoluväzeň, salezián Anton Srholec a rodák zo Skalice opisuje neľudské podmienky života väzňov: „*Bolo to v päťdesiatom ôsmom, keď Janka eskortovali do vyšetrovacej väzby v pražských žalároch. Ruzynska väznica bola ako betónová klieťka. Najmodernejšia väznica podľa vzoru Sovietskeho Zväzu. Dnes by sme povedali Hotel Veľkého Brata: malé cely, na gramy vyvážené*

strava a stále si bol sledovaný a odpočúvaný. Dobré školení vyšetrovatelia tvrdili ako ti chcú dobre, ako pri svojom vzdelaní a charaktere môžeš na slobode urobiť kariéru, ako si sám sebe škodíš, keď odmietaš vernosť režimu, ktorý má budúcnosť a je záchranou ľudstva ... Dačo ako Pánovo pokúšanie na púšti. Aj Janko: hladný, odrezaný od sveta, ktorý kdesi vonku pulzuje, mladý, pochovaný zaživa.

Pritom stačí jeden jediný podpis! Prekonať podobné pokušenia pomáhali Jankovi len anjeli, ktorí ho neopúšťali ani v najťažších samotkách. “

Don Srholec ďalej vyvodzuje svoje úvahy: „Vo väzení sa človek nedokáže dlho pretvarovať. Prezrádza ťa tvoja reč. A tvoje skutky. Charakter človeka tam je a bol veľkou valutou. Jankova náboženská viera pretavená na nezištnú službu lásky k svojim blíznym, trpezlivosť s akou niesol svoj ťažký údel, boli prítlačlivé kým žil a môžu byť príkladom aj pre súčasných mladých ľudí, ktorí chcú dať svojmu životu cieľ a zmysel. “⁷

Don Srholec ďalej uvažuje:

„Čo na to všetko dnešná mládež? Naša dospievajúca mládež žije v úplne inom, zmenenom svete. Má až priveľa možností. Má aj nové ohrozenia a riziká. Janko Havlík bude vždy vzorom, že na to, aby človek dosiahol svoj cieľ, nemusí byť bohatý, úspešný, nemusí urobiť kariéru, dokonca nemusí ani dlho žiť.

V Jankovom príbehu bolo hlavné to Božie. Draho za to platil a robil to rád, nakoľko viem, nič neoľutoval. Mladí ľudia, ktorí majú snahu radikalizovať svoje ideály, v ňom majú pekný vzor, hodný nasledovania. “⁸

⁷ Rozpomienky na vzácneho priateľa; Reminiscencie na spoluväzňa Janka Havlíka; In Dva osudy z brehov Moravy, Zborník príspevkov z vedeckých konferencií venovaných Jánovi Havlíkovi a Václavovi Drbolovi. Zostavila: Helena Sláviková/LITA 2014. ISBN 987-80-972057-3-7

⁸ Tamže

XXXI. Vianoce v samotke

S prosebným – rorate coeli – priblížila sa noc, v ktorej zemska maštal' privábi nebeskú hviezdu, pieseň a posolstvo výšin. (Vianoce!) Dnes večer! Ako ťa privítam?, hútal väzeň. Dnes večer prídeš do mojej cely. Hoci sa bol zriekol modliť sa ruženec, ktorý ho príliš vyčerpával až do krajností, dnes spravil výnimku. Aspoň desiatok. Ten najradostnejší. Ktorého si Panna porodila. Zopál ruky a pomodlil sa. Ponoril sa do nevýslovných vln rozjímania.

Zdravas Mária... šeptal, kým vlny ho niesli do betlehemskej tmy, Panna nad pomyslenie krásna odchádza od ľudských príbytkov. Nemáme miesta, pani. Podopiera ju muž, ktorému sa zasnúbila.

- Neboj sa, drahá, dakde nás len príjmu, dakde sa uchýlime. Pani je unavená, bedrá má ťažké, v hrudi cíti otriasajúci tlkot srdca a ozvenu nového, prichádzajúceho života. Milostiplná – nemyslí na seba, na dieťa myslí, bolo jej predpovedané a nikto nepochopí jej tajomstvo. Naozaj nikdy som nerozmýšľal o ženách, ktoré v sebe nosia živý plod. Nosia v sebe zázrak počatia, moc objatia a slávu života. Táto však muža nepozná, je neporušená a predsa nemohla počať bez objatia. Tá istá láska, ktorá predchádzala vzniknutie svetov, opakuje nové objatie, aby sa stal tak isto veľký div, ba nesmierne väčší. Objíma oddanosť spanilej Panny tou istou milosťou Stvoriteľa. Počneš a porodiš a dáš mu meno. Zvolila a otvorila nový svet, nový vesmír, nový zákon večnosti. Dievčatko, spev krvi Dávidovej, kto to pochopí? Pán s tebou...

Ťažko bolo pochopiť ľuďom. Ved' by ti ustlali svoje najlepšie lôžko. Pod' ku nám vyvolená. Pocti nás návštevou, budeme ti slúžiť. Ale rozum sa vzbúrili pred veľkou pravdou viery. Ved' ani šat nemá vznešený! A ten vedľa nej je ustaraný a zarastený úbožiak, nie, nemáme miesta! I anjel povedal: - Nebudem slúžiť – tebe to patrí Panna a tvojmu Dieťaťu. Akoby anjel mohol slúžiť ľudskej pleve? Bohu sa nemožno vysmiať. Jeho poznaniu a láske sa možno iba vzdať a pokloniť. Všetko ostatné je márne. Betlehemska bieda a tma hľadá nadšený pohľad, ochotu, srdce, čo iné môže človek dať? Požehnaná si medzi ženami.

– Vtedy väzeň začul zvuky. Kdesi na hornom poschodí hralo rádio. Akási symfónia. Do toho sa ozvalo zabúchanie na dvere. Krik dozorca. Ticho tam! Bolo to blízko, na niektorej vedľajšej cele. Vyrušilo ho to. Uvedomil si, že sa ešte nepomodlil ani jeden zdravas. Začal sa rýchlo prechádzať a polohlasne odriekať zdravasy radostného ruženca. Opäť zabúchanie na ktorési dvere. Na vás to tam neplatí? Zahučal chodbou hlas. Z opačnej strany chodby sa ozval spev. Akási odrhovačka. Či nevedia, že dnes je svätvečer? „Hlupáci!“ Opäť zaúradoval

dozorca. „Len počkajte, však ja vám zaspievam!“ Zaštrkotali kľúče vo dverách. „Tak čo, kde sme páni! Viac vás napomínať nebudem. Ak sa vám to nepáči, odporučím vám tmavé komory. Ale bude vás to sakramentsky mrziť!“ Po chvíli niekto zvončekom volal dozorcú. Bolo počuť vzlykavý ženský hlas. Väzeň vzrušene pribehol ku dverám a načúval. Na „jeho“ chodbe sú väzené taktiež vyšetrované ženy? Lútosť mu stisla hrdlo. Aké kruté! Vo svätej chvíli lásky a radosti! Ale dvere sa zavreli pred ženským plačom. Akože ináč. Tu nie je miesto útechy. Dozorca koná svoju službu a basta. Jeho tvár nesmie prezradiť súcit. Už aj sa ponáhl'a na opačný koniec chodby, je tam akýsi lomoz. Buchne tiež do dverí. Jeho kliatba hrozivo otriasla samotkami. Čo otravujú? Prečo aspoň dnes nedajú pokoj? Prečo provokujú?

- Zrazu v sebe cítil kus pochopenia pre dozorcú. Tiež asi myslí na svoje deti doma. Možno im kúpil i stromček. Nemôže však byť pri jeho zažatí, pri odovzdávaní darčiekov. Má službu, musí okríkať neukázaných väzňov.

Pre nich je nevítanou silou, dozorcú, bundášom, pazúrom, škodnou, šteká a číha na každý ich krok. Schválne dráždia svojho bundáša. Jeho zúrivosť je ich zábava. Čudné.

Neskôr začul, ako roznášajú šálky s večerou a kladú ich ku každým dverám. Posmutnel. Štedrá večera. Keby aspoň mohol priateľov na tábore poobjímať a zaželať im radostného Ježiška. Bohatého i vo väzení.

Čo keby skúsil...? Áno... skúsi zaželať svojmu „bundášovi“! Len čo štrkol kľúčom o dvere, Janko sa postavil vzorne do pozoru. „Pán veliteľ, dovoľte na okamžik. Chcel by som vám i vašim najmilším ktorým chýbate doma v túto chvíľu, zaželať veľa pokoja, radosti a úžitku z tohoročných Vianoc.“ Mohol zabuchnúť dvere, mohol okríknúť, že to sem nepatrí. Nechajte si to do civilu! Ale on stál. Pozeral na väžňa a tlmene, tichým hlasom povedal: „Děkuji vám!“

V duši väžňa zažiaril obrovský vianočný strom! Väzeň i jeho strážca sa pod ním navzájom obdarovali ľudskosťou. Nezaštekali. Povedal: děkuji vám...

Teraz už budeš štedrou, večera moja. Pozeral do šálky na slíže posypané strúhankou a v ruke držal jabĺčko. Požehnaj ma, Bože, i tieto dary, ktoré z tvojej štedrosti budem požívať. Urobil znamenie kríža a lačne jedol, lebo už, už budú zbierať prázdne šálky. Všimol si, že ho niekto pozoruje kukátkom vo dverách. Ľudská tvár dozorcú sa ten večer ešte raz ukázala.- Poďte si vybrať niečo na čítanie. Viem, že tu nemáte žiadnu knihu. Samotnému vám je zaiste dlhý čas. Šiel. Na koniec chodby, za samotky, do malej knižnice. Vybral si životopis ruského spisovateľa Čechova a História pána Henry Edmonda od anglického

autora z minulého storočia. Samozrejme dozorcovi nezabudol povedať úprimné ďakujem vám! A ešte vo dverách dodal, akoby sám pre seba: Pán Boh zaplať!

O chvíľu však opäť počul dozorca, okríkal, vyhrozoval, búchal. Väzeň sa usmial. - Čudné remeslo -, pomyslel si a takmer obradne sa posadil na nepohodlnú, ku stene pripevnenú stoličku. Tichučko si začal nôtiť piesne a koledy, ktoré holubím letom vzlietali z jeho ubolenej duše, lebo jeho srdce bolo nimi od útlej mladosti naplnené.

Janko sa v dlhých hodinách zamýšľal nad svojim ďalším osudom. Svoje zdravie a všetky svoje sily obetoval Bohu, netušil, že ho opäť čaká nemocničné lôžko a že po hlbokom, draho vybojovanom mieri v duši ho bude čakať neúprosná vojna tela. A že jeho samotka bude pre zmenu vo Valdiciach, kde sa zdá nebo tichším, vzduch čistejším.

XXXII. Anjel strážca

Glória Vianoc bola oslnivým zábleskom, ktorý mu rozjasal srdce.

V otupných dňoch samoväzby ani nedočítal knihy, ktoré mu požičali. Báł sa čítať. Báł sa rozmýšľať. K večeru pravidelne prichádzala bolesť hlavy. Jeho srdce len vysielalo vzdychy. Bože môj, do tvojich rúk skladám všetko, čo ma ešte čaká. Len sily mi daj! – Keď sa jeho unavenej mysli a citom neuľavovalo, opäť a opäť sa vynárali jeho našepkávajúci duchovia, aby ho čierno obviňovali z utrpenia iných. Bezútešne drásali jeho obrazotvornosť.

V krajnej núdzi k nemu pristúpil anjel strážca, ten útešný a pošeptal mu: „Pod, potrebuješ zmenu, predvediem ťa k lekárovi“. Bez odporu vstal, pristúpil ku dverám, stisol zvonček: „Pán veliteľ, prosím o predvedenie k lekárovi.“

Vyhoveli mu. Lekár pochopil zdravotné nebezpečie, ponechal väzňa istý čas na ošetrovni aby pookrial medzi seberovnými a spamätal sa. Vo väzenskej nemocnici ho uložili na biele lôžko s prestieradlami. Radostne sa zvítal s milovanými väzňami, odpovedal na ich otázky. Čoskoro zaspal. Konečne zdravý spánok, hlboký, uzdravujúci, s pokojným vedomím, že mám kohosi vedľa seba. Bolo mu dobre.

Odrazu sa mu zachcelo písať. Bez ostychu oslovil svojho suseda, ako keby sa poznali odjakživa. Ten mu dal papier a ceruzku. Najprv prečiarokol slovíčko „ja“ a napísal: - Toto sa stalo môjmu priateľovi... tu Janko skromne hovorí akoby o niekom inom, ale vlastne opísal to, čo prežíval na samotke. Premietol si svoj trúchlivý film, svoju vlastnú skúsenosť a dodatočne naň napísal scenár. Hlavní hrdinovia: ľudská vôľa a milosť Božia zápasili s obrovským potenciálom obrazotvornosti, vystupujúcim z ríše obáv a strachu, zo sveta samoty, z myšlienok stále sa vracajúcich, z čítania, z rozjímania, zo všetkých centrál depresie a hrôzy, ktorých boli plné samoväzby. Pozorne sledoval ozveny minulých týždňov. Slová ťažké ako najtragickejší život, písané vlastnou krvou:

„Snaha po dokonalosti, po dobrom a čistom živote, ak sa preexponovane, nie ticho a pokorne všetkému bráni, urobí človeka mimoriadne precitliveným, reagujúcim na každú maličkosť, až napokon nerozoznáva dôležité od menej dôležitého. Ba môže prísť i k takému stavu, že nerozoznáva potom ani morálne a nemorálne a žije v tajomnom zajatí zla. Ak taký človek nemá ani jednu jasnú chvíľku v ktorej by si svoj stav dokonale uvedomil a snažil sa z neho dostať, je hádam pre normálny život úplne stratený. Práve tu bol obrat u môjho kamaráta. Hoci to bola úžasne namáhavá práca, vyžadujúca nesmierne úsilie a húževnatosť, predsa nepovolil a dosiahol úspech.

Teraz aspoň pár pohľadov do úporného boja. Každý človek hodnotí svoj život, zaraduje svoje skutky medzi dobré a zlé. Tomuto bola daná príležitosť prežívať svoju smrť, svoj koniec, kde mal ohodnotiť sám seba. Zostal očistec, do ktorého sa chcel silou – mocou dostať, lebo sa nepovažoval za hodného neba. V tomto stave počúval nariekať duše v očístci. Nariekanie bolo tak silné, že ho počul až na tretie poschodie a podobalo sa plaču dieťaťa. Popritom počúval stále jasne modlitby cirkevnej obce a ozveny boli tak silné, že celé jeho vedomie podliehalo týmto zvukom ... Keď sa však chcel sám zapojiť do modlitby, nedokázal to, musel sa spojiť s hlasmi vychádzajúcemu z jeho podvedomia. Tento stav trval veľmi dlho a pôsobil veľmi vyčerpávajúco, pretože popri tých zvukových efektoch sa nedalo ani spať, ani bdiť. Všetko vždy s mierou. I modlitba môže „umoriť“. Kto neverí, neprajem nikomu, aby sa stal podobnou obeťou, nech si ani neželá niečo podobné skúsiť.“

Keď prácu ukončil a pozorne prečítal niekoľkostranovú úvahu, rozhodol sa nikomu to neukázať. Aspoň nie teraz. Ved' nie som spisovateľom, uvažoval. A predsa mnohí, najmä vo väzeniach a samotkách by mali poznať nebezpečenstvá nervového a duševného vyčerpania, aby mu mohli predchádzať a vedome mu odporovať. Popísané papiere vložil pod vankúš a uvažoval.

Vyrušil ho hlas suseda: - Vieš, kto ležal na tvojej posteli než si sem prišiel? Bol to tiež Slovák. Kdesi od Bratislavy. Prišiel sem zo zvláštneho ruzynského oddelenia. Myslím, že náš doktor mu tiež zachránil život. Ten väzeň rozprával hrozné veci. Bol presvedčený, že ho zničia. Chcel, aby som bol svedkom hrôz ktoré prežil a jeho veľkého obrátenia. Musí to tam byť ozaj príšerné, keď blahorečil počiatky svojho vyšetovania, keď ho len bili a kopali. Hovoril, že sú to úplne miniatúrne cely, prázdne, ako železobetónové holubníky. V stene naproti dverí prerážal spod omietky zamurovaný voľajaký vysieláč. Atmosféra bola nabitá čímsi zvláštnym, viac celým telom ako ušami počul vo dne v noci pískanie veľmi vysokých tónov, potom akoby hukot cirkulárky, hvízdanie vlaku, zavíjanie motorov a v tom akoby hlasy: „si zloduch, tu skapeš, tu skapeš!“ - a to sa stále opakovalo. Po nociach nemohol vôbec spať. Do očí mu svietila silná žiarovka sponad dverí. Hoci mohol ležať, ruky musel mať natiiahnuté na deke. Dozorcovia kopali do dverí. V dolných kanceláriách zavíjali mučení vyšetovanci. Ich krik prehlušovali amplióny, ktoré zosilňovali stále opakovanú dajakú odrhovačku. Najhroznejšie boli vraj chvíle úplného ticha, keď odišli - týraním ľudí unavené „vyšetrujúce orgány“. Stíchli amplióny a človek celé dni a noci vnímal len hvízdanie z neviditeľných membrán a vnucovanie myšlienky: si zloduch, tu skapeš, priznaj sa. Keď sa tomu chcel brániť, začala ho hrozne

bolieť hlava. Doktor bol v zúfalej situácii. Chcel si zobrať život, ale nemal kde a čím a ako. Stal sa bábkou bez vlastnej vôle. Pamätá si len dobre na radosť, keď mu vyšetrujúci referent ukázal prstom na krku – na možnosť konca (obesením). Potom si celé dni nič nepamätal, nevie či jedol, či spal. Vie, že ležal na zemi, len si dobre pamätal, ako k nemu akoby omylom len na chvíľku hodili na celu neznámeho mladého muža, bol to vraj Čech, vysoký blondák. Keď sa zabuchli dvere, priklakol si k nemu a hovorí: „Buďte rozumný, modlite sa!“ „Ako?“ - Viete Otčenáš? Stále sa ho modlite!“ Sotva to dopovedal, otvorili sa znova dvere a: „pod'ite rýchle, čo tu robíte?“ Viac mladého väzňa nevidel.

Po dlhých rokoch sa začal modliť a tak sa mu dostala do rúk zbraň oproti všetkým sugestívnym tónom a rozkazom. Po niekoľkých dňoch sa jeho stav zlepšil, zavolať si ho referent, dal mu podpísať nič nevraviaci protokol, vraj len na neho zlostne pozrel, ako na psa. Prepustili ho sem na maródku, tu sa po troch týždňoch sa zotavil a kdesi ho odeskortovali.-

Aj Janko potichúčky rozprával mnohé príbehy, ako sa muži na Jáchymovsku naučili modliť. Prišla noc, sused zaspal.

Janko sa v dlhých hodinách zamýšľal nad svojím ďalším osudom.

XXXIII. Spomienky Jankovho brata Antona Havlíka

V súdnom procese v roku 1953 v Nitre bol spolu s Jankom odsúdený na osem rokov väzenia aj jeho rodný brat Anton. Po príchode väzňov z Ilavy do centrálného tábora v Ostrove nad Ohří bol Anton zaradený do koncentračného tábora Vikmanov. Spomína: „Hoci naši velitelia to nazývali „Nápravno pracovný tábor“, bol to koncentrák, ktorý ešte za vojny vybudovali Nemci. A Nemci mali len koncentráky. Večer som si unavený ľahol na posteľ a spomínal na rozhovory s Jankom. Rozmýšľal som o spolubratoch kam sa asi oni dostali. Bolo to akési tíšenie bolesti z čerstvej rany, ktorá sa všedným životom tábora pomaly hojila.

Vikmanov bolo ťažké pracovné komando. Kopali sme hlboké výkopy pre kanalizáciu a bolo jedno či niekoho zavalí hlina. „Nás mnoho“ – hovorievali sme. Velitelia vždy našli spôsob ako väzňom znepríjemniť život. Okrem smeny sú povinné brigády. Dôvody? Rôzne: si politický väzeň? Je predpoklad, že vo voľnom čase budeš hovoriť s väzňami a štváť proti režimu. Alebo píšeš nejasné listy? Musíš byť potrestaný – povinná brigáda! Kým kriminálnici a delikventi sa vo voľnom čase sa mohli hrať, politickí museli pracovať na brigádach. Hlad, bieda boli denným hosťom.

Janko To inak videl: *„Bolo by nespravodlivé postaviť sa len do pozície trpiteľov, keď v tábore jestvoval aj iný život. Človek si musel niekoho vyhľadať, aby nezostal sám. Mnoho väzňov bolo zanietých pre veci Božie. Hlad po vzdelávaní a duševnej potrebe bol veľký. Stačilo sa len zmieniť pred niekým kto mal pochopenie. Nadnesené témy sa rozoberali, rozširovali sa obzory, utužovali sa priateľstvá. Nech robíme čokoľvek, vždy musíme prísť k poznaniu existencie Boha. Ostatne, ak sa budeme vzpierať, Boh sám si nájde spôsob, ako sa nám prejaví, alebo ako si nás pritiahne.“* Bolo šťastím siahnuť po malej brožúrke, keď v tábore bolo všetko zakázané. Modlili sme sa za potreby chorých, utláčaných, za Cirkev, za obrodu sveta ... každý sám v sebe nosil malé tajomstvo za čo sa treba modliť a obetovať. Aj naše sčítacie nástupy na „apelplaci“ sa stávali hodnotnými, keď sme ich dokázali usmerňovať impulzmi Božej lásky. S mojimi spolubratmi som sa zatiaľ nestretol, okrem Vojtecha Krištína, ktorý tu bol eskortovaný ale len na krátky čas. S bratom Jankom som sa stretol v tábore Vikmanov v septembri 1959. Plných šesť a pol roka som o ňom nevedel. To ja som sa už pomaly chystal do civilu. Ešte jeden mesiac ma delil o slobody. Mal som úžasnú radosť, ale aj zármutok, že mnohí z našich budú aj naďalej terčom neopodstatnených útokov a nespravodlivosti.

Janka čakal ešte posledný úsek nezmyselných opatrení. Pri našom nečakanom stretnutí v tábore som mal nepredstaviteľnú radosť. Otázkam i odpovediam nebolo konca kraja. Svornosť, Svätopluk, Bytíz, to boli jeho prestupné stanice. Tábory s nádhernými, dokonca historickými menami. Nezainteresovaný by si myslel, že ide o rekreačné strediská. Janko hovorí: *„Kde na Svornosti môže existovať nenávisť? Zloba a tyrania? Kde môžu hladom a korekciami mučiť väzňov? Kde môžu likvidovať väzňov, keď v zúfalstve sa driapu na drôty, aby ukončili svoj život zastrelením z guľometných veží? Kde možno zabíjať v šachte, alebo dohnať väzňa k úteku? Tábor Svätopluk – historická postava – tri prúty – jednota! Naozaj? Tábor v ktorom 2000 väzňov bolo ponižovaných a hnaných neľudskými metódami do stredoveku!* Janko ďalej rozvíjal svoju úvahu: *„Rozmýšľal som nad tým, kde sa v našej republike zobrali toľké tisíce velezradcov. To predsa nie je normálne, aby sa rodili velezradci ako na bežiacom páse. To musel niekto v záujme niekoho u nás zločincov typu velezradcov vyrábať. To musel niekto diktovať.* Janko si spomenul na moment keď nás zatýkali a keď policajti len tak letmo, akoby pre seba zamumlal: *„Potrebujeme lacné pracovné sily.“* – Kto viac a pravidelne a lacnejšie môže produkovať, než väzeň? Odsudzuje sa na desať, dvanásť rokov, doživotie ... Tak je, holúbkovia. Zradiť vlast' by ste chceli! Tu máte koncentráky, tu budete makať až do úmoru ...“

Janko sa na chvíľu odmlčal a pokračoval: *„Vidíš, Tonko, o tých veciach som ani nechcel hovoriť, ale už to vieš: „Skrytou formou napádal státní zřízení v tom směru, že v ČSR není náboženskej svobody, že rozvrací rodinný život a pod.“* Viem, že Boh posúdi moju vinu, ktorú považujem za šťastnú.“ To bol dôvod na môj druhý súd: *„Ján Havlík uznán vinným ... odsouzen k trestu odňetí svobody v trvání 1 roku.“* K pôvodným desiatim rokom pribudol ešte jeden rok.

Anton spomína aj na otca Krištína, ktorého stretol na tábore Svätopluk. *„Dlho som o ňom nevedel – v podstate od vynesenia rozsudku v Nitre. Až raz bol nakrátko zaradený na tábor Svätopluk. Bol z neho už sedemročný ostrieľaný „harcovník“.* Ja ako ostrieľaný baník s vreckovým ktoré sme dostávali v táborových poukážkach, som mu hneď mohol poskytnúť sociálnu výpomoc. Otec Krištín bol nevýslovne vynaliezavý. Okolo neho sa väzni rojili ako včely. Museli sme byť veľmi obozretní. Bol nezmenený ako som ho poznal z Banskej Bystrice. Zaviedol tzv. „vychádzkové sv. omše“, len tak, za chôdze. Otec kráčal vo dvojici vpredu – akože nič, a iní neusporiadane sa pridružili za nich, niekto povedľa. Sväté omše boli náznakovité, aby sme vedeli ktorú časť sv. omše práve

slúži. Boli sme vďační za sviatostného Spasiteľa. Bolo to ako za prvokresťanských čias. “

Aj tu na tábore bolo mnoho grázlov, svätí lietali len tak zo zvyku, naivné reči o ženách ... Vtedy otec Krištín – bolo to večer – povedal: „Chlapci, ak chcete, poviem vám niečo o jednej žene, ale sľúbte mi, že ma vypočujete. „*Sa vie...*“ – sľúbili.

Otec Krištín rozvíjal najkrajšiu pieseň o Matke Božej, vyznamenanej Duchom Svätým, Milostiplnej, Nepoškvrnenej, Kráľovnej neba i zeme. Blahoslavenou ju budú nazývať všetky pokolenia. V tichu večera sa niesol k nohám Panny Márie Zdravas čistý a úprimný, keď každý väzeň na izbe sa ponoril trocha do seba. Bol to možno prvý impulz pre nové podnety, jednoducho byť lepším. „*Najkrajším stvorením a stvoreným dielom je Panna Mária. Od vekov ju Pán pripravoval na svoje dielo ... Od vekov je plná milosti, nežnosti, čistoty ... Zdravas je taký krásny pozdrav v každom čase! Aktuálny v každom čase. Namáhajme sa trochu a skúsme modlitbe venovať viac času...*“

S týmito myšlienkami väzni usínali a možno sa aj zrodili nejaké predsavzatia. Takto sa končil večer a možno povedať, že v tých prázdnych a otupených srdciach sa začalo rozlievať milostivé svetlo, hrejivý prúd milosti láskavej Matky Božej.

Vtedy som počul kázeň pokorného otca Krištína akú som nikdy v živote nepočul. Nech je to navždy prirátané k dobru oddaného lazaristu pátra Štefana Krištína.

XXXIV. Misia v Ilave

Nevyliečiteľne chorý Ján Havlík bol vo Valdiciach v októbri 1961 vyškrtnutý zo zoznamu pracovných síl. Na návrh väzenského lekára ho eskortovali na Slovensko, do väzenskej nemocnice v Ilave. Lekár si bol istý, že zdravie tohto väžňa je podlomené a niet nádeje že by sa vrátil na niektoré pracovisko. Jeho namáhavý dych a opuchnuté nevládne nohy prezrádzali ťažkú zložitú chorobu. Z toho dôvodu ho tiež neeskortovali vlakom, ale osobným autom.

Ilava, ponurá stará bašta nad ramenom Váhu im hľadela nepriateľsky v ústrety. V železných bránach zaštrkotali ťažké kľúče, chvíľa rozruchu na chodbách, keď väzni podopierali, skoro niesli cestou zomdleného kamaráta, celkom tak ako vojaci na fronte podopierajú ťažko raneného bojovníka. Odviezli ho na nové miesto vo väzenskej nemocnici a uložili do postele. Zapísali do stavu a hotovo. Všetko opäť stíchlo. Nič nového. I väzni, ktorých videl ležať okolo seba sa mu videli tak známi, tak veľmi podobní tým všetkým predošlým. Ani on, Janko sa ničím nelíšil. Úsmev bol jeho prvou legitimáciou, Kto z chorých vládal, posadil sa na lôžko, aby videl, aby mohol vysloviť svoju otázku, pretože prišiel medzi nich „nový“. Ich otázky Janko už poznal. Koľko toho máš, za čo ti to dali, odkiaľže ťa priviezli, čo sa tam hovorí, kedy bude amnestia?“ Janko veľa spával. Často ho musel i ošetrujúci lekár budiť, alebo chodbári, ktorí priniesli jedlo.

Na susednej posteli sa netrpezlivo prehadzoval mladý drobný muž. Menoval sa Vilo. Keď videl, že Janko nespí, posadil s na lôžko, ustavične mrkajúce malé oči upieral dôverne na neho: „*Vidíš sa mi slušný a rozumný chlap. Ako by si sa ty zachoval v takej situácii, akú som prežil ja?*“ Obširne líčil ako ho provokoval istý mládenec v dedine kvôli dievčaťu, s ktorým bol on, Vilo, zasnúbený. Raz ho onen mládenec predišiel cestou domov a podnapitý na neho čakal, že ho jednoducho vyplatí. „Nechcel som sa biť, ale keď sa po mne začal driapať, vyťal som mu facku, že sa mu hlava zatočila, zrútil sa na dlažbu a hlavou narazil do obrubníka. Nechal som ho tam ležať. Samozrejme do rána bol tvrdý... Som zvedavý na tvoj názor.“ Janko nestačil odpovedať, keď ďalší sused nahnevano prehodil: „Čo to počúvaš, tie jeho táraniny, on s tým každého otravuje.“ „Ty čuš, čo sa do toho staráš, tebe to nehovorím“, ohradil sa Vilo a hľadá na „nového“, aby ho pochopil. Jankovo srdce sa pri tom zovrelo. „Vieš, ja ťa chápem, skôr ľutujem, ale kam by ľudská spoločnosť prišla, keby sme si takto riešili svoje spory. Je to hrozné. V jednej chvíli sa nám pokazí celý náš život. Myslím, že predsa je dôležitejšie pozerat' viac dopredu, než nazad. Jeden raz

s tým skonči a viac myslí na budúcnosť. Vrátiš sa medzi ľudí. Keď uvidia, že sa snažíš žiť čestne, radi ti odpustia a príjmu ťa medzi seba. Aspoň tí rozumní. Na mienke ostatných ti nemusí záležať. Čoskoro sa rozvinula debata o viere.

Pri jednej škriepke na izbe o tom, či roľníci vykorisťovali alebo nie, Janko sa pridá s úplne novou problematikou: Ak nebudeme mať vzájomnú úctu a vieru, to všetko ostatné je zbytočné. Viete čo, priatelia, mohli by sme si aj spoločne porozprávať, každý o svojich láskach i starostiach? Chcete?

A čo ty si farár? - skúmal mrzutý sused, kým aj nadšený Vilo sa tváril udivene. „Veriaci som, vieš, ale ustavičné spínanie rúk, to mi neseď. A myslím, že ani Boh to nepotrebuje... A veru nebol by Bohom, keby nepočúval, čo jeho deti hovoria.“ Prečo nám teda nepomôže, keď je taký láskavý? – ozval sa ktosi. - Skús a uvidíš. Žobrák, ktorý neprosí, nedostane almužnu, ťažko chorý, ktorý odmietne lekára, zomrie... Vtedy sa ozval z kúta izby ďalší hlas: „Vieš, kamarát, ja sa ti priznám, ja sa modlím, ale vždy sám a potichu. S nimi to máš zbytočné sa zapodievať. Nepremeniš ich. Tí sa len večne hádajú.“ „Sami sa musia premeniť, ak chcú mať pokoj v sebe.“ – zakončil Janko debatu. Lahol si, ako by chcel dať najavo, že sa nemieni ďalej namáhať. V duchu si však umieňoval pokračovať v úsilí, kým nemocničnou izbou nezaznie ich spoločná modlitba. Ráno i večer pridával k svojim obvyklým modlitbám krátke vzdychy k Duchu Svätému, k Panne Nepoškvrnenej a k jej Božskému Synovi, aby oni potešili duše jeho spolutrpiteľov, aby sa aj ich duše naplnili svetlom viery a plameňom lásky k Bohu. O niekoľko dní, keď boli po večeri, prihovoril sa mu onen mrzutý sused: „Ešte sa na mňa hneváš? Vieš, ja toho veľa natáram, ale nemyslím to zle. Možno som ťa sklamal.“ Janko ho chcel zastaviť, ale mrzút sa nedal prerušiť – „Pochop ma“ – začal svoju obhajobu. „Svet mi vždy ubližoval a ja radšej driapem a sekám zubami, aby sa ku mne nikto nedostal.“

Janko sa posunul na lôžku, uvoľnil mu miesto na sedenie a pozval ho: „Sadni! Dohodneme sa. Uzavrieme dohodu o neútočení.“ Pohlád, úsmev. „Tak dobre, prisadnem,“ povedal zmierlivo - a poteš starého Ignáca – vieš, tak ma tu volajú, hoci nemám ani štyridsať rokov. To možno preto, že som samotár a nervák...“ Nie si nervák, zastavil ho Janko. Možno máš v sebe čosi, čo nechceš hodiť napospas rozhovorom. Tajomstvo, ktoré si si priniesol z civilu, alebo jazvu v srdci, ktorá stále páli. Ja to aspoň tak tuším. Viem aj to, že je oveľa ľahšie ublížiť človeku ako mu pomôcť. Potom z obáv pred novým sklamaním stávaš sa podráždeným, nevyberáš slová, radšej si z nikým nezačínaš, aby si mal pokoj.“ Ignác sa zahniezdil a takmer šeptom povedal: ako by si mi čítal z dlane. Je to fakt. Nemám rád ľudí. Neverím im. Všade je zrada. Ostal som sám, prázdny

s troškou žlče... „Nie tak, Nácko, - prerušil ho Janko – bude sa treba vrátiť. Najprv musíš niečo chcieť, a potom vedieť ako na to. Najprv musíš byť nespokojný sám so sebou, poznať svoje nedostatky, a potom sa rozhodnúť – chcem!“ Ichnác sa usmial, pokyvkával hlavou, ale neprehovoril. Janko pokračoval: „Nechcem ťa poučovať, ale Boh sám poučí každého, kto sa k nemu s dôverou obráti. A ty si predsa povedal, že veríš v Boha, nie?“ „Áno, povedal som!“ Ja ťa môžem iba uistiť – sám som to skúsil – čo dokáže úprimná viera. Ako by som prežil tých desať rokov, nebyť tejto sily? Viera, ako jasná hviezda ma viedla peklom, ktoré stvoril človek, i láskou, ktorú živí Boh. Báľ som sa iba hriechu. Ale v utrpení ma viera posilňovala ...“ Janko, ty si ohromný! – zvolal Ignác. Musíš mi častejšie takto rozprávať. Je mi akosi zvláštne. Nikdy som takto nerozmýšľal.“

Na chvíľu ich vyrušili. Lapiduch priniesol niektorým lieky. Až vtedy si ostatní všimli, že starý Náco beseduje s Jankom. Aha, holúbkovia, ozvalo sa posmešne. Uchýlili sa k šuškanďe! Janko na to povedal: „Dôležité je, že si vieme šepkať, tiež, že máme o čom a hlavne, baví nás to, však, Ignác?“ Ignác len mávol rukou a povedal: „Nechaj ich, oni iné nevedia len zapárat.“ Nikto však s jeho výrokom nesúhlasil. Vilo i ostatní chorí mlčky hľadeli na Janka. Z ich tvári akoby čítal: Nesmieš sa od nás izolovať ... obávaš sa, že ti nebudeme rozumieť? Janko čítal ich myšlienky. Nie, nesmú o mne pochybovať, mám ich rád všetkých. Všetci majú Božiu iskru v sebe.

XXXV. Finále

Rána a večere plynuli. Spoločné rozhovory väzňov sa stali samozrejmosťou. Janko sa vkrádal do ich myslenia. Obdivoval ako pod neprístupnými drsnými tvármi presvitá šľachetná duša. Ďakoval Bohu. Už videl chvíľu, keď mu ich predstaví v spoločnej modlitbe odovzdanosti a láske. Snažil sa nemyslieť na seba, ale nešlo to. Schádzanie z lôžka sa stávalo čím viac obťažnejšie. Starý Ignác ho prichádzal podporovať. Čo nepovieš lekárovi, aby ti dal niečo na tie nohy? Opúchajú ti stále viac a viac. Janko si však v duchu myslel, že jeho lekárovi sa netreba sťažovať. Uzdravuje každého v pravú chvíľu. Iba On daruje a odníma dych života.

Raz odpoľudnia Janko radostne zvestoval spolupacientom: „*Zajtra budeme mať zvláštnu návštevu. Môžeme sa všetci popýtať na svoje zdravie. Môžeme ponúknuť svoje choroby ako dar*“. Čo to hovoríš, divil sa Ignác. Prídu páni? Náčelník, kontrola? Áno, Ignác. Najväčší náčelník bude rozdávať svoju moc všetkým, ktorí ho v dôvere požiadajú. O kom to hovoríš? Náčelník neba i zeme. To je predsa Boh, nie? Ignác, som rád že ma chápeš, i keď hovorím v hádanke. Áno, je to Boh, Kristus Kráľ. Zajtra je Krista – Kráľa! „Pozdravíme ho spolu?“ - náhle vyhrkol Ignác tieto slová. Ak chceš, pokračoval Ignác: poviem i Vilovi a ostatným. Povieš nám voľačo. Vieš, že ťa radi počúvajú? „*Ďakujem ti, Ignác. Vedel som, že máš dobrú dušu.*“ Najvyšší Náčelník bude rád, ak ho naša maródka pozve medzi seba. Uvidíš, že príde.

Na druhý deň bol Janko ako vymenený. Sám vstal z postele, prevzal od chodbára čaj, ponalieval svojim priateľom a podal až k posteli. Dnes posluhujem ja, odpovedal na prekvapené pohľady. Čože, hádam niečo oslavuješ? Posledná októbrová nedeľa! Nič vám to nehovorí? Nič im to nehovorilo. Len Ignác sa tajnostkársky usmieval. Zhrnul si nohami prikrývku a pokyvkával hlavou. Veru, bratkovia, dnes by sme mali všetci oslavovať. Nerob už z toho drámu, ozvalo sa kdesi z rohu. Janko sa posadil k stolu a tváril sa ako mamička, ktorá kúpila darček a chystá sa ho rozbaľiť. „Žil raz jeden kráľ, - hovoril, ktorý najviac miloval trpiacich. Väzni neboli pre neho len číslami. Zločincov sa dotýkal zázračným pohľadom, ktorý zapaloval ľútosť a lásku. To bude niečo z biblie, - uštrkol Vilo, - lebo zázraky sa diali len v biblii a v rozprávkach a ty nie si stavaný na rozprávky“. Správne, Vilo, - a tiež je tam napísané, že sa istý vládár spýtal, akýmže je on vlastne kráľom? A on mu odpovedal... v tom sa ozval hádam najstarší medzi väzňami: „aby si vedel, že i my niečo poznáme, on mu

odpovedal, že jeho kráľovstvo nie je z tohto sveta.“ Výborne, som rád, že si rozumieme, povedal Janko.

Už teda viete o kom je reč, koho dnes oslavujeme? Kráľa, ktorý neprišiel rozdávať zlato ani ríše, a predsa ktorý kráľ sa dá dobrovoľne ukrižovať len preto, aby dokázal, že najmocnejšia zbraň je ľudské náručie? A túto zbraň rovnako rozdal bedárom i pánom: milujte sa! Ale prepáčte, neviem, či je vám milé moje rečenie, chceli ste vedieť, čo oslavujem. Len pokračuj, súril Ignác, nezaškodí nám to. Prosím, kto chce, môže sa so mnou zúčastniť jeho kráľovskej hostiny. Tak sa po raňajkách oslavovalo.

„V každom okamihu sa niekde slúži hostina svätej omše“, - začal Janko. „Poprosme i my Ducha Svätého, aby nám dal účasť na tej, ktorá sa práve začína“. Začal odriekať stupňové modlitby a vysvetľovať spoluväzňom ich význam. Očistení od nepravostí pristupujeme spolu s kňazom k oltáru. A ďalšie modlitby ponosú nás viac a viac k jadrú obety - k premeneniu chleba a vína. Vručne prednášal obsah modlitieb z omšovej liturgie, ktorú poznal spamäti. Pri pozdvihovaní nezabudol pripomenúť, že na oltári sa uskutočňuje najväčšie tajomstvo, zázrak premenenia, ustavičný božský dar, nepretržitý dôkaz lásky Boha k ľuďom. Najviac si však dal záležať na prijímaní. Po otčenáši, ku ktorému sa po Ignácovi ostýchavo pridali i ostatní, pozval Janko všetkých na duchovnú hostinu prijímaním premenených darov. „Bratia“, hovoril, prosme Spasiteľa, Krista Kráľa, aby naše srdcia, duše, životy prijal do svojho kráľovstva lásky, aby naše bolesti, choroby a neslobodu premenil na deň, na vstupné do prisľúbeného kráľovstva pokoja a plesania. Ponúknime sa mu takí, akí sme. Ježišu, Kráľu srdc, príď, posilni nás svojou milosťou - pre veľkú cenu tvojej krvi, ktorú si za nás vylial. Matka Božia, prihováraj sa za nás. Teba neodmietne ten, ktorý ťa ako matku svoju videl stáť pod krížom. Pri požehnaní sa prežehnal veľkým krížom. Po ňom sa prežehnávali všetci, vážne a bez posmeškov. Chodte v pokoji, omša sa skončila!

Tak začala oslava sviatku Krista Kráľa. Ignác ostal vážny. Pozeral neprítomne cez zamrežovaný oblok. Až po chvíli, keďže i ostatní mlčali, sa ozval: Pripadám si ako po liečebnej kúre. Ako prieduškár na čistom vzduchu. Janko môj, nesmieš nás nechať v takej pustote. Neboj sa nás, ja verím, že i za našimi posmeškami bol iba strach vystrčiť hlavu z toho nášho beznádejného osudu, aby sme snád nenasrazili na čosi ešte trpkšieho.

Janko sa modlil: väzenská maródka, kdežeby! Hotové exercície!

Ja nehodný počínam si tu ako kazateľ. Matka moja! Ďakujem ti, ty si učinila z tejto izby kaplnku a z nás nadšených nasledovníkov Tvojho kráľovského Syna.

Janko sa však nesmel dlho tešiť z duchovného prebúdzania svojich bratov. Hneď na druhý deň ostal stáť v rozpakoch pred nimi. Čo je s tebou, spytovali sa, vidiac ho nerozhodného uprostred izby. *„Bol som v kancelárii. Musíme sa rozlúčiť. Prišlo to tak zrazu. Tak prekvapivo. Vraj ma prepustia na slobodu.“* A z toho si rozladený? zvolal Vilo. Ale Janko sa lúčil. Budem sa za vás modliť, aby ste dokázali veriť. Majte nádej, lebo Boh neodsúdi nikoho, koho budú obhajovať rany a náručie Krista. Prosím vás, nezabudnite na to. Pristúpil k Ignácovi a podal mu ruku. Starý Ignác, oblúbil som si ťa, máš dobré srdce. Ignác zopár razy naprázdno prehltol a zajakavo povedal: „Chlapče, nezabudnem na teba, ver mi. Anjeli ťa k nám poslali. Maj sa dobre. Uzdrav sa. Spomeň si na mňa niekedy.“ Deň „D“ pre Janka nastal – 29.10.1962, presne po 11 rokoch, ktoré mu ľudský súd vymeral.

**** * * * * *

XXXVI. Na slobodu

Od brány Ilavskej väznice sa vliekla postava - na slobodu. Oslobodený sa neusmieval. V očiach mal bázeň. Odpykal si jedenásťročný trest s pocitom krivdy, bezprávia. Človek - Božia iskra. Keď sa rodí, mala by nad neho vzlietnuť hviezda, nebesia by mali spievať Glória. Keď sa mu deje príkorie, keď je bezmocný proti násiliu a bolesti, mala by pukať zem. Keď berú ľudia matke syna, žene muža, keď trhajú ohnivé kruhy lásky, mala by nastať tma, aby sa zloduch spamätal. Kto tu drží váhy, na ktorých prevažuje hriech a zločin?

Po jedenástich rokoch sa vlečie ku stanici na vlak. Na obyčajný osobný vlak. Keď v Ilave nastúpi do vlaku niekto cudzí, hneď mu uvoľnia miesto – vedia, že je to prepustený väzeň. Zem nepukla pod jeho utrpením. Len jeho zdravie akoby vycical skrytý pavúk. Nezhaslo slnko, len v jeho srdci krásny smútok rozpriahol ruky k svojmu Bohu. Verí. Verí v tajomstvo Božej lásky k človeku, kde bolesť obetujúcich ohromuje nebesá. Všetky chvíle úzkosti posielal na bielych krídlach ako holuby, vždy s jedinou adresou, s jedinou správou: „*Prijmi, Láska moja!*“ Tu nekráčal bojovník s pomstychtivými plánmi, tu nekráčala zúfalá beznádej. Smej sa, bláznivý svet! Keď ho bili, neoplácal, keď ho urážali, mlčal, akže i zomrie ako ovca, nenarobí ťažkosti, nebude trúbiť krivdu do sveta, zo života ho možno jednoducho vygumovať - bez senzácie.

Avšak pozor, jedno nemožno! To nikdy neučiní! Nik ho nedonúti, aby na čísi rozkaz išiel nenávidieť človeka, páchať bezprávie. Nik ho nedonúti prestať milovať Ukrižovaného. Tú veľkosť slobody on vyznáva. Tú ani v putách nestratil. To ona vedie tak vážne jeho kroky. Žiadna iná sloboda ho nenadchýna. Bude mu milé zvítať sa s matkou, s bratmi a s celým radom príbuzných, priateľov a spolubratov, ale jeho slobodný duch cíti, že im prichádza na obtiaž. Chorý, odkázaný na pomoc a milosrdenstvo. Vidí sa mu to rovnako trpké, ako byť podrobený zväli väznoteľov. Niečo šeptá nebesiam. Niečo ponúka. Svieta mu to v oku. Gúľa sa to lícom a padá na zem. Padá na zem? Či môže taká slobodná láska nevzlietnuť?

Janko už dávno odpustil všetkým, čo mali zásluhu na jeho zničení. Už dávno ich zahrnul do svojich modlitieb, už dávno ich odporúčal pod ochranu Matky Božej a všetkých svätých Božích. Pane Ježišu, skláňam sa pred tvojím Majestádom a neustále Ťa velebím. Ty si môj Boh, moja spása, moje všetko.

Cesta z Ilavskej väznice pre Janka bola veľmi namáhavá. Všetko sa mu zdalo akési neznáme a cudzie. Hrialo ho však vedomie, že sa zbavil veľkej ťarchy a tešil sa na stretnutie s najbližšími: s otcom, matkou, sestrou a bratmi...

Myšlienkou, že Janko príde domov bola najviac unesená matka. Už dnes ho uvidí a splní mu všetko, čo len materinský cit dokáže urobiť. Rodičovský dom bol v ten deň naplnený požehnaním. Za všetku námahu a trpezlivosť bol povďačný starostlivosti rodičov a ďakoval Bohu, že všetky tieto útrapy zdolal vďaka Božej pomoci.

Nechcel byť stredobodom pozornosti alebo súcitu. Snažil sa odpútať od svojich problémov. Zvádzal však neúprosný duševný boj so svojim svedomím, že on prišiel domov a zostáva rodičom na ťarchu. V tejto chvíli to bolo bezpredmetné. Zostávalo iba vďaka vzdávať a tešiť sa z každého okamihu, z každej hodiny.

Ešte sa ani nezvítal s rodičmi a príbuznými, už o ňom mali hlásenie na Okresnom oddelení Verejnej bezpečnosti v Senici: „*Nedá sa povedať, že by trest, ktorý mu bol uložený, splnil prevýchovný účel!*“ Pre senické bezpečnostné orgány to bol signál - nespustiť ho z očí! Sledovať každý jeho krok, slovo, stretnutie, každý jeho dych, kým nevydýchne naposledy...!

Prvé Vianoce Janko oslavoval s rodičmi a so sestrou Máriou. Anton už mal svoju rodinu a býval v Skalici. Matka s otcom boli nesmierne radi, že Ján je konečne doma. Mysleli si, že tento ich sen o Jankovom návrate sa nikdy neuskutoční. Spoločne ďakovali Bohu, že Pán vypočul ich prosby. Túžobné objatie sa stalo najmilším darom k Vianociam, k slávnosti Narodenia Pána.

Ich radosť však bola skalená zápasom o jeho život. Janko už o niekoľko dní musel byť hospitalizovaný v Skalickej nemocnici.

Brat Anton s vďakou spomína, keď sa v nemocnici radil s primárom čo by sa dalo podniknúť pre zlepšenie Jankovho zdravotného stavu. Nohy mal opuchnuté ako balóny ... Pán primár si prezrel Jankovu zdravotnú dokumentáciu. Jednoznačne konštatoval, že operácia by nebola možná. Naznačil, že opuchy by sa dali zmierniť liekom Aldakton. Anton spomína: hneď v ten deň som cestoval do Brna do Ústredných skladov farmácie. Po predložení receptu mi pani magistra oznámila, že som na nesprávnej adrese, pretože nepatríme do ich obvodu, ale musím ísť do Bratislavy. Ľudskosť ustúpila pre obyčajné predpisy. Čo sa však nestalo – spomína Anton: Túto reč pani magistry a moje úpenlivé naliehanie, že liek je pre môjho brata naliehavý, a možno by už bolo neskoro než by som ho zohnal v Bratislave ... počul to istý statočný človek skutočne človek s veľkým Č! Jeho slová mi stále zneli v ušiach, keď rázne povedal: „Soudruzi, jestli tento neznámy pacient tento lék tak naléhavě potřebuje, nařizují, aby ste ho okamžitě: rajón – nerajón, vydali! Všetci čo boli v miestnosti boli tým rozhodnutím šokovaní. Pán ďalej nariadil pani magistre: „Tomuto

pánovi, čo chce tyto léky, zajistite jízdenku na tramvaj a půjdete s ním do našich ústředních skladů a léky mu vydáte!“

Asi o hodinu som ďakoval pani magistre a neznámemu pánovi som ďakoval za šľachetný čin. V duchu som si pomyslel: „Aký by bol svet krásny, keby v ňom všetci chlapi sveta boli schopní takýchto činov...“

Po nasadení týchto liekov sa Jankov stav natoľko zlepšil, že po dvoch týždňoch mohol ísť do domáceho liečenia.

V januári sme podali žiadosť na Komisiu sociálneho zabezpečenia o priznanie invalidneho dôchodku pre Janka. Po zdĺhavých administratívnych procesoch dostal 10. júna 1963 Rozhodnutie zo Západoslovenského krajského národného výboru v Bratislave. Bol mu priznaný invalidný dôchodok v minimálnej sume 407 Kčs, ale z dôvodu, že Ján bol právoplatne odsúdený na trest odňatia slobody v trvaní 11 rokov, „upravujú“ mu dôchodok na 300 Kčs mesačne ... pretože sa dopustil závažného trestného činu ...“

Zaplať Pán Boh, Janko mohol rodičom aspoň čiastočne zmierniť výdavky za ich starostlivosť a nemusel ho stále sprevádzať pocit, že im je na ťarchu i keď to oni v žiadnom prípade za ťarchu nepovažovali.

XXXVII.

Prijal som Tvoju lásku, Pane

Janko nechcel byť na obdiv svojím utrpením. Bolo zjavné, že utrpenie v každej podobe prijal bez akýchkoľvek výhrad. Stotožnil sa so svätým Vincentom, ktorý hovoril: „*Musíme povedať, že Boh má záľubu poslať utrpenie tomu, kto je neochvejný v jeho láske!*“

A ďalej: „*Keby sme boli bez súženia, mohli by sme sa právom obávať, že nie sme Bohu milí, že nie sme hodní pre jeho lásku niečo vytrpieť.*“

V rodičovskom dome bolo tesno. Janko chcel pracovať. Po návrate z nemocnice sa opäť chytil svojich kníh a každú chvíľu využíval na prácu. Prekladal z nemčiny rôzne duchovné témy: „*Milosť na ceste človeka k Bohu; Boh v nás; Dary Ducha Svätého*“ – a podobne. Aby sa mu lepšie pracovalo, brat Anton mu ponúkol aby býval u neho v Skalici. Niekedy dochádzal Janko k rodičom. Pomáhal pánu farárovi s prípravou detí na prvé sväté prijímanie, z čoho mal nesmiernu radosť. Bol v písomnom kontakte so spolubratmi a najmä s tetou Angelou – sestrou Modestou. Janko jej píše: „*Som kludný a vyrovnaný, i keby malo prísť to posledné. Ved' už dvakrát som ležal na smrteľnej posteli. Prečo o tom hovorím? Aby ste boli pokojná a nerobili si zbytočné starosti, trebárs i s návštevou. Až sa mi stav zlepší, prídem sa za vami pozrieť.* Podarilo sa mu aj za ňou vycestovať do Pačlavíc. Bolo to pre neho moc namáhavé, ale duchovne pookrial. Sestra Modesta bola od mladosti jeho spriaznenou dušou. Veľa sa za neho – aj za celú rodinu modlila. Jej listy boli pre Janka vždy veľkým povzbudením - a opačne.

Janko vždy mal veľmi rád Vianoce. V liste sestry Modeste napísal: „*S veselým pohľadom ideme k Vianociam v ústrety. Zostaňme však väzni. Ježiš je nielen darcom vlastných vecí. On skúma srdce a celé naše vnútro. Ježiš nás prehliada práve aj tým, že nám posiela aj mnoho neprijemných vecí. Vedie nás, ale stále poukazuje na svoj kríž, ktorý sa práve ochotou a odovzdanosťou stáva ľahkým a temer neciteľným.*

Každý máme svoj kríž a vlastný spôsob, ako ho vziať na plecia...“

Vianoce v roku 1965 boli jeho posledné. Veľmi túžil ísť na polnočnú svätú omšu ktorá bola až v Radošovciach. Ani sestra ani rodičia „sa nechystali“. Keďže dul silný vietor, pokúšali sa odhovoríť Janka, aby nešiel ani on. Mali nádej, že sám azda nepôjde. Ale on veľmi túžil: „*Už tak dávno som nebol na polnočnej*“ šiel sám. Vrátil sa duchovne veľmi povzbudený.

Bolo po Vianociach. Janko mal meniny. Sviatok jeho patróna svätého Jána Evanjelistu 27. decembra 1965. Práve v tento sviatok sa vybral do Skalice. Matka ho vyprovádzala pohľadom, akoby cítila, že ho už neuvidí. Zbohom, mama! Dohodli sa s matkou, že v Skalici dá opraviť malé rádio, ktoré rodičom vypovedalo službu. Preto šiel najprv do opravovne, potom mal v pláne ísť ku bratovi do svojho „prechodného,, domova. V jednej ulici mu prišlo nevoľno. Zastal. To nič, odpočinie si trocha a pôjde ďalej. Rádio ktoré mal v taške položil na zem a položil naň aj okuliare. Oprel sa o domovú popolnicu, aby si odpočinul. Práve vtedy vyšiel pred svoj dom na ulicu MUDr. Barát, aby vysypal popol do popolnice. Našiel tam opretého muža – už bez známok života. Rýchlo začal konať. Pomocou náhodného chodca v plachte preniesli neznámeho do bytu a uložili ho na lôžko. Tam však MUDr. Barát konštatoval smrť...

Jankov bývalý spoluväzeň, Tonko Srholec, rodák zo Skalice v knihe „Svetlo z Jáchymovských lágrov“ píše: „*Cestou do práce som sa dozvedel, že v našom meste ako podťatý strom padol na ceste dajaký muž a nik nevedel kto to je.*“ Zomrel postojacky, opretý o popolnicu pred domom MUDr. Baráta. Jeho manželka, zdravotná sestra, spoznala „nášho malého chlapca“ – ako ho zdravotníčky v nemocnici žartovne volávali, keď bol často opakovane hospitalizovaný. (Ich „malý chlapec“ bol vysoký 193 cm.)

Srholec pokračuje: „Pred týždňom som bol za ním v nemocnici. Pohyboval sa v priestore medzi životom a smrťou. Mal vízie a ťažké sny. Rozprával ticho akoby z iného brehu. V zámlkach mi pozeral do očí, akoby pochyboval o tom, či mu verím. Všetkým odpustil. Nikoho neobviňoval. Trpiaci Kristus je odpoveďou na všetky naše problémy. Keď mi vyčerpaný zaspal, urobil som nad ním znak kríža. To bola moja rozlúčka.“

„Zobral som si dovolenku a išiel som na pohreb“. – pokračuje Don Srholec - „Bola to skôr slávnosť, oslava života a jeho víťazstva. Uprostred krutej zimy sme prežili čosi ako radostnú nádej a poznanie, že človek je ako zrnko, ktoré dávame do zeme, aby v pravý čas prinieslo bohatú úrodu. Kresťanská viera je úžasná sila v živote človeka i pri jeho takzvanej smrti. Jano, dobre je ti. Nevracaj sa. Kráčaj stále priamo ako doteraz!“

„Všetci sme jeden ľud, jeden národ, jedna rodina a veľkosť človeka je v ochote brať zodpovednosť za seba a súčasne aj za svojich blížnych. Viera nám dala silu žiť dôstojne aj za mrežami a v okovách.

Len v láske možno budovať svet, v ktorom bude dôstojné miesto pre každého človeka.“ Janko obetoval Bohu všetko. A Boh túto obeť prijal!

Ján Havlík, oroduj za nás, za náš národ, aby sme zostali verní Kristovi!

Chronológia procesu blahorečenia Jána Havlíka CM

9. júna 2013 Bratislavský arcibiskup metropolita Mons. Stanislav Zvolenský vo farskom kostole sv. Michala archanjela v Skalici otvoril diecéznu fázu procesu blahorečenia Jána Havlíka. Žiadosť o začatie procesu blahorečenia predniesol vicepostulátor procesu Augustín Slaninka. Stanovisko kongregácie pre kauzy svätých a dekrét bratislavského arcibiskupa o otvorení kauzy predniesol Tibor Hajdu.

24. 2. 2018 Po viac než štyroch rokoch a ôsmich mesiacoch sa verejným zasadnutím arcibiskupského tribunálu v Kostole sv. Vincenta de Paul v bratislavskom Ružinove, skončila fáza prvého stupňa blahorečenia Jána Havlíka. Po zapečatení dokumentov voskom a pečaťou Arcibiskupského úradu v Bratislave sa dokumenty obsahujúce svedectvá, historické správy či lekárske posudky dopravili do Vatikánu – na Kongregáciu pre kauzy svätých.

27. 2. 2018 Kongregácii pre kauzy svätých vo Vatikáne odovzdali dokumentáciu ukončenej diecéznej fázy procesu blahorečenia Božieho služobníka Jána Havlíka. Dokumenty diecéznej fázy v rozsahu 2 515 strán v slovenčine a taliančine, zapečatené vo dvoch škatuliach, odovzdal 27. februára 2018 kancelárovi Kongregácie pre kauzy svätých P. Emil Hoffmann CM, sekretár Misijnej spoločnosti sv. Vincenta de Paul, ktorý v diecéznej fáze plnil úlohu druhého vicepostulátora.

Ďalším krokom zo strany vatikánskej kongregácie bolo potvrdenie validity prijatej dokumentácie, čiže splnenia formálnych požiadaviek úradného spracovania dokumentov. Potom prišlo na rad menovanie relátora zo strany kongregácie, ktorý sa do hĺbky oboznámil s kauzou, aby ju mohol úradne akceptovať. Po akceptácii relátor vypracoval kľúčový dokument rímskej fázy kauzy blahorečenia.

Ide o tzv. „positio super martyrio“, v ktorom sa zdôvodnilo, že v prípade Jána Havlíka ide o kresťanské mučenie. Kongregácia pre kauzy svätých v ďalšom kroku požiadala o odborné vyjadrenie k predloženému „positio“ vybraných historikov a komisiu deviatich teológov. Až potom sa kauza dostala na hlasovanie biskupom a kardinálom, členom Dikastéria pre kauzy svätých, ktorí rozhodnú, či má byť predložená na schválenie Svätému Otcovi.

1. 10. 2021 V októbri 2021 bolo ukončené „Positio super martyrio“ Božieho služobníka Jána Havlíka, bohoslovca Misijnej spoločnosti sv. Vincenta de Paul. Tzv. positio obsahuje materiál dôkazov, dokumentov a svedectiev o mučeníctve Božieho služobníka. Tvorí ho – krátke predstavenie zo strany relátora;

Informatio super martyrio – čiže teologická časť, v ktorej je dokazované, že Boží služobník podstúpil mučenie; a Summarium so svedeckými a dokumentačnými dôkazmi. Pripravené positio budú skúmať konzultori, teológovia Kongregácie pre kauzy svätých.

Vizitátor Slovenskej provincie vincentínov P. Tomáš Brezáni CM odovzdal 1. októbra 2021 „Positio super martyrio“ kardinálovi Jozefovi Tomkovi vo Vatikáne. Ide o záverečný dokument Kongregácie pre kauzy svätých, ktorý v rozsahu takmer 450 strán vypracoval pridelený relátor. V nasledujúcich mesiacoch bolo predmetom podrobného skúmania zo strany komisie 40 teológov a následne aj členov kardinálskeho kolégia. Je to prakticky posledný nevyhnutný krok pred záverečným rozhodnutím Svätého Otca.

30. 3. 2023 Proces blahorečenia Jána Havlíka postúpil v Ríme do ďalšej fázy.

30.3. 2023 zasadala Komisia teológov, ktorá po preštudovaní dokumentu Positio super martyrio o Božom služobníkovi Jánovi Havlíkovi, seminaristovi Misijnej spoločnosti sv. Vincenta de Paul, a vyslovila jednomyselné pozitívne votum. Toto rozhodnutie bolo významným krokom k tomu, aby bol Ján Havlík vyhlásený za blahoslaveného. Nasledovalo ešte preštudovanie spisu kardinálmi a biskupmi a napokon rozhodnutie Svätého Otca.

5. 12. 2023 - Zasadnutie Rady kardinálov.

14. 12. 2023 - Pápež František schválil dekrét o mučeníctve Jána Havlíka.

21. 6 2024 - exhumácia ostatkov Jána Havlíka na cintoríne v Dubovciach.

31. 8. 2024 - v Šaštíne blahorečenia božieho služobníka Jána Havlíka CM.

Na slávnosti blahorečenia predsedal kardinál Marcello Semeraro prefekt vatikánskeho dikastéria pre kauzy svätých.

Obsah

I.	Úvod	str. 1
II.	Prvé sväté prijímanie	4
III.	Rodné Dubovce	7
IV.	Obeta matky	10
V.	V Apoštolskej škole v Banskej Bystrici	13
VI.	Janko Havlík a jeho generácia ⁹	16
VII.	Barbarská noc (4./5. mája 1950)	19
VIII.	Ideologické preškoľovanie v Kostolnej pri Trenčíne	23
IX.	Štúdium súkromne	25
X.	Nové formy rehoľného života	28
XI.	Zatknutie	31
XII.	Spomienky sestry Fides	34
XIII.	Súd v Nitre 3.-5. mája 1953	37
XIV.	Z Nitry do Ilavy	40
XV.	Na tábore Bytíz	43
XVI.	Mukli	46
XVII.	Hlbinár Janko	49
XVIII.	Katakomby	52
XIX.	Fráterkovia	55
XX.	Misijná kázeň	58
XXI.	Vianočné slávenie	61
XXII.	Palečkovo námestie	64
XXIII.	Srdce nevládze	67
XXIV.	Vykupovanie otrokov	70
XXV.	Posledný deň s Jankom	73
XXVI.	Praha – Pankrác	76
XXVII.	V Pražských samotkách	79
XXVIII.	Praha, druhý súd	82
XXIX.	Návšteva matky vo Valdiciach	85
XXX.	Železář	88
XXXI.	Vianoce v samotke	91
XXXII.	Anjel strážca	94
XXXIII.	Spomienky Jankovho brata Antona Havlíka	97
XXXIV.	Misia v Ilave	100
XXXV.	Finále	103
XXXVI.	Na slobodu	106
XXXVII.	Prijal som Tvoju lásku, Pane	109
	Chronológia procesu blahorečenia Jána Havlíka CM	111

⁹ Letz Róbert: Janko Havlík a jeho doba. (výťah z prednášky); Zborník príspevkov z vedeckých konferencií venovaných Jánovi Havlíkovi a Václavovi Drbolovi: Dva osudy z brehov Moravy. Zborník zostavila Helena Sláviková; Vyd. obec Dubovce 2014